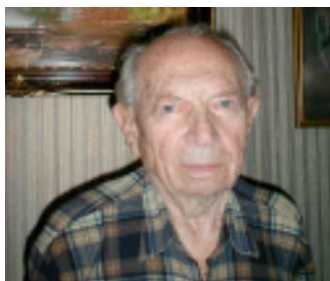

Vörös János

Az életutam

kézirat

ISBN 978-963-87517-1-3

Kiadó:

**Új Érték ipari-szolgáltató és kereskedelmi Szövetkezet
A szerzői jog a Szerzői Jogvédő hivatalnál fenntartva!
E mű kiadása és vagy utánnyomása kizárólag a Szerző vagy
a Kiadó hozzájárulásával szabad!**

**Budapest
2007**

**Megrendelés (lehetőleg levelező-lapon):
Új Érték Szövetkezet; Budapest, Zab utca 5. 1033**

TARTALOM

Bevezetés: Az életem

1. fejezet: Az I. világháború után

2. fejezet: A II. világháborúban

3. fejezet: Az 56-os forradalom idején

4. fejezet: A 60-as évektől a rendszerváltásig

5. fejezet: A köztársaság kikiáltásától az új évezredben

Bevezetés: Az életem

Budapesten születtem 1915 október 27-én. 1917 februárjában született László nevű testvérem. 1918 elején apámat behívták katonának, elvitt bennünket a szüleihez, Ferencszállásra, ahol nem valami kitörő örömmel fogadtak. Anyámat a nagyanyám rögtön pesti nagyságának titulálta. Egy-szobás falusi parasztházban rögtön öten lettünk. A házhoz 800 négyszögöles kert tartozott, és 6 hold földje volt a nagyapámnak, volt munka bőven. Nagy volt a szegénység a faluban. A többségnek földje se volt, napszámba jártak dolgozni a jobbmódú gazdákhhoz, a deszki báróhoz, vagy a Maros túlsópartján lévő szegedi püspöki uradalomba. Volt még a faluban a Katona nevű majorság, ott is dolgoztak, és még a Szeged-Csanádi Vasúttársaságnál a vágányok fenntartásához vettek fel alkalmi munkásokat. Volt, akit ott véglegesítettek, nyugdíjas állása lett.

Apám 1890-ben született a faluban, Szegeden lett fodrásztanuló, de ahogy felszabadult, továbbment, több helyen dolgozott, végül Budapesten kötött ki, ott lett borbély és fodrász, előkelő fodrászszalonban. Ott ismerkedett meg édesanyám nővérének a fiával, együtt dolgoztak, az mutatta be szegény édesanyámnak, bár ne tette volna...

Édesanyám Balázs Margit, felvidékről származott, Garamsallóról – most szlovákiai terület –, nyolcan voltak testvérek, öt leány és három fiú, mind Budapesten dolgoztak, nősültek, és férjhez mentek a leányok, anyám volt a legfiatalabb. Ő házasodott a legrosszabbul. A testvérei könyörögtek apámnak, eltartanak bennünket, amíg ő leszerel, de ő annyira féltékeny volt édesanyámra, aki szép nő volt, hogy nem fogadta el a segítségüket, és nem beszélt vagy levelezett volna a szüleivel, egyszerűen odavitt bennünket, édesanyámat a két kisgyermekkel. Nem csodálom a nagyszüleim meglepetését. Apám csak Karácsonykor volt otthon, az is veszekedéssel végződött, mert apám idegbajos volt, mindenkivel összeveszett. Lassan megbarátkoztak velünk.

1. fejezet: Az I. világháború után

Már járták a falut a szerb katonák, de végleg újév után szállták meg a falut. Kirabolták, az utcára nem lehetett kimenni, csak vízért lehetett a közkúthoz menni. Az országúton előre-hátra lövöldöztek, a malomból jövőktől elvették a lisztet, a kukoricaliszt és korpá maradt a kocsikon, amit hazavihettek. Megkezdődött az éhezés. Nagyanyám kukoricalisztból próbált kenyeret sütni, nem sikerült, széthullott a kemencében. Szegény anyámmal együtt sírt a nagyanyám, puliszkát főztek a kukoricalisztból. Volt sok krumpli, sütvé, főzve, meg nyers csicsóka, ami a kertben termett. Apám Karácsonyra otthon volt. Nagyanyám panaszkodott, hogy rossz, szófogadatlan gyerekek vagyunk. Apám karácsonyeste kukoricát szórt az asztal elé, és arra térdeltetett az öcsémmel, aki harmadik éves volt. Végül a nagyanyám sajnált meg bennünket, ő szedett fel az asztal alól. Apám a nagyanyámat respektálta, az apját nem szerette, amiért inasnak adta. Nagyapám azt mondta, azért adta inasnak, mert nem bírt vele, dolgozni nem akart a földeken. Az inas akkor még a mesternél élt, és a házimunkát is vele csináltatták, ez nem tetszett neki. 1919 tavaszán francia gyarmati katonák jöttek, a szerbeknek át kellett adni kilenc falut – községet, a Tisza-Maros szögletéből eltávolították mindet. Akkor láttam először fekete embereket. Azok jók voltak, a gyerekeket szerették, kaptam csokoládét, feketekávé, amit alumínium kis füles bögrében hazavittem édesanyámnak. Augusztusban jöttek Szegedről – ahonnan a franciák is jöttek – a magyar katonák. Előkerültek a magyar zászlók, kidugták a padlásszellőzőt, és diadalkapuvá vártuk a magyar katonákat. A szerbek eltűntek, csak Deszken és Szőregen maradtak a szerb lakosok. Iskoláik, templomuk volt mind a két községben. Elég jómódú családok voltak, nem mentek Szerbiába.

A Maros túlszaján volt egy nagy erdő és egy nagy majorság, a püspöki uradalom volt, a községet Püspöklelének hívták, csak a Rákosi időben lett Maroslele. Nagyapámat kérdeztem, miért csúfolják a falunkat Kukutyinnak?

Ő elmesélte, hogy a deszki bárónak, Gerlici Félixnek volt a határban zabföldje. Egy alkalommal a Maros úgy megáradt, hogy a víz áttörte a földgátat, átfolyt a falu és a vasút közötti mélyebb területre, ahol már érett a zab. Volt egy major a báró tulajdonában, ami a Klárafalvához tartozott. Onnan jött a tisztartó, a halászoktól kölcsönvette a ladikot, abba álltak, akik levágták a zabkalászt, és a másik ladikba is belerakták, úgy vitték a majorba, ahol alacsonyan állt a víz. Akik az országúton jöttek-mentek, kérdezték – Kendtök mit csinálnak? – Ők azt mondták – Hegyezzük a zabot. – Így maradt a falunkon a szólás-mondás, hogy elmehetsz Kukutyinba zabot hegyezni. Még gyerekkoromban én is hallottam, hogy kérdezték – Itt hegyezik a zabot? – Szedhette is a lábát a kérdező, mert a makadámút köveivel dobálták a kérdezőt.

Az elemi iskolát kitűnő tanulóként végeztem a falun, a középiskolát Makón, a technikumot Szegeden végeztem. Sajnos, ezekből az időkből is rossz emlékeim maradtak. Az apám megcsinálta velem, hogy egy hónapig Makóra, egy hónapig Szegedre gyalog kellett járnom, mert nem volt pénz a diákjegyre a vonaton. Makó 12, Szeged 18 kilométerre volt a falutól. Az iskolai szünidőben a földeken dolgoztam az öcsémmel, akit két év után kivett a polgári iskolából, géplakatos szakmát tanult. Tizenkét éves voltam, amikor öcsém született, az iskola igazgatója azt mondta – Apád megbolondult? – Kettőnk se tudott eltartani. Minket ütött-vert nadrágszíjjal, és azt üvöltözte, hogy majd az fogja őt eltartani, mert erre a két disznóra nem számíthat. Azt a fiát már nem verte. Anyámat se merte verni, mert a bátyjai megfenyegették, agyonverik, ha hozzányúl, de állandóan veszekedett vele. Már féltünk, ha hazajött valamelyik

piacról, hogy jön haza. Első szava az volt – Volt itt valaki? Jött posta, van levél? – Anyánk nem bonthatta fel még a neki érkezett levelet se. Ő bontotta fel, adta anyámnak olvasni, közbe mondta hozzáfűződő szövegét. Állandóan féltékenykedett, minden férfivel gyanúsította anyánkat. Egy ideig dolgozott a szakmájában, akkor jól is éltünk, még fogat is húzott, Pesten tanulta. A parasztok könyörögtek, ne hagyja abba, inkább odajárnak hozzá. Mire ő – Na, még csak az kéne. – Megint a féltékenység. A parasztok mondták, hogy az apja már nem bírja a munkát, beteg, tüdőbajos, sérve van, de orvost nem hívott hozzá, maga nem itt élt, nem ért a paraszti munkához. Nem hallgatott rájuk, vett vak lovat, mert az olcsó, vett olyan öreg lovat, nem voltak fogai. A parasztok mondták – Maga fog rágni helyette? – Vett fel banki hitelt, nem tudta a kamatot fizetni, a föld volt a fedezet, el kellett adni, az apját megverte, mert még az ő nevén volt, és nem akarta aláírni a szerződést. Mi állandóan azt hallottuk – Csak zabálni tudtok, arra vagytok jók. – Dolgoztunk mind a hárman anyánkkal együtt, de nem volt látszatja. Az apja halála után egymás után adta el a földeket, de hova lett a pénz, senki nem tudta. Anyám kapott hagyatékot, meg a testvéreitől gyűrűket, nyakláncot, fülbevalókat, mind Szegedre, a zálogházba került, a cédulákat is eladta. Az öcsém végül leleplezte, az utcalányokhoz járt. Odament a pénz. Engem nősiteni akart egy szerb családba, már meg is egyezett a leány apjával, hogy Deszken, a főutcán kapok egy házat, ha elveszem a lányát. Én soha nem láttam a lányt, nemet mondtam. Ő örjögött, azt hajtogatta, ő ott rózsát termelne, és vinné a piacra, mert közel van Szeged.

Most leírom, hogy alakult az I. világháború után az életünk, ami a mai napig is kihat ránk. Elvesztettük az osztrák uralkodó által elindított világháborút. Nem Ausztriát, Magyarországot darabolták szét a nagyhatalmak, hiszen ők voltak a győztesek. Ebben az országban történt az, hogy családok, testvérek, szintiszta magyar települések kerültek idegen hatalom alá. A családomat is érintette ez az esztelen trianoni új határok létrehozása.

A nagyanyám Majdánból származott, ott maradt a családja, testvére szerb megszállás alatt. Én már jól emlékszek vissza arra az időre, amikor apámnak kellett vállalni az eltartásukat a Horthy időben írásban, így jöhettek Magyarországra, Szőregen telepedtek le. Papucskészítő mester volt a nagyanyám testvére, a szép, színes felsőrészes papucsokat készítette még Szőregen is, sok leány – asszony viselte a selymes színes papucsot, amíg az egészsége engedte, jól megéltek abból. Sokan menekültek Erdélyből, a felvidékről, nem beszélve az esztelen kitelepítésekről, ami megismétlődött a II. világháború után. Magyarországról is kitelepítettek svábokat, és magukat szlováknak vallókat 1945 után, esztelenül, a szerbek itt maradtak Deszken – Szőregen, ők jó módban éltek, nem kíváncsiak szerb állampolgárrá válni, saját templomaik ma is léteznek, görög-keletiek, itt élnek közöttünk zavartalanul.

Az első fontos állomás volt az életemben az 1933 évi cserkész világtalálkozó, ahol részt vettem a szegedi 551-es Koháry István cserkészcsapattal. Én egy falumbeli iskolatársammal – kb. 200 kilométerről, Ferencszállásról – kerékpárral mentünk Gödöllőre, nem a szegedi csapattal. Az első nap Kecskemétiig értünk, és a helyi cserkészcsapat helységében aludtunk, ott kaptunk szállást, és este értünk másnap Gödöllőre. Ott felkerestük a csapatunkat térkép után, csatlakoztunk hozzájuk. Naponta ismerkedtünk újabb külföldi csapattal, legelőször lengyelekkel. Csencsentünk (cseréltünk) emléktárgyakat. Amikor a találkozó véget ért, elindultunk Budapestre. Gödöllőre menet már észleltük a nagy emelkedőt, volt egy halálkanyar, ahol csendőrök álltak, nevettek rajtunk, de tisztelegtek, mondták, nagy az emelkedő, látván az erőlködésünket kerékpárral hegynek felfelé. Mégis elcsodálkoztunk Budapesten a Dózsa György úton, szembe látva a budai hegyeket, amin épületek álltak, olyanok, amiket Szegeden se láttunk. Édesanyám testvéreit kerestük fel, térképen kerestem az utcákat. Mindenhol szeretettel fogadtak bennünket. Az unokabátyáim elvittek bennünket a Városligetbe, az Angol parkba, ahol találkoztunk kubai cserkészekkel. Dúsgazdag szülők gyermekei voltak, szórták a

pénzt, a pesti lányok rajongtak értük, a szüleik cukornád ültetvényesek, gyárosok voltak, a híres kubai rum, szivar hírét már mi is hallottuk. Kőbányán ismertem meg azt az unokabátyámat, aki összeismertette a szüleimet, ő is borbély és fodrász volt, de már saját házában volt az üzlete. Ő mondta, hogy elment apám esze, amikor elvitt bennünket abba a kis koszos faluba nyomorogni, amikor itt úri dolga volt. Adta volna el az apja örökségét, vehetett volna egy üzletet, ahol neki már csak szükség esetén kellett volna dolgoznia. Én megértettem, miről beszél, ismerve a falusi nyomort, amiben éltünk. Hiába dolgoztunk a nagy kertben, a földéken, látszata nem volt, pénz nem lett belőle, csak apám járt a piacokra árulni valamit, mi dolgoztunk, de minek. A piacról mindig úgy jött haza – leült, papír-ceruza előtte, számolt, de pénz nem volt. Engem küldött kölcsönt kérni...

Én ezt az unokabátyámat irigyeltem, emeletes saját ház, jólét, csinos feleség, aki ápolónő volt, mielőtt elvette. 1953-ban az öcsém jött a hírrel, hogy a felesége halálos beteg lett. Ő tudta ezt, és azt hangoztatta a többiek előtt, hogy nem hagyja a férje rokonaira a vagyont, ha meghal, mert akkor a férje újra nősülne, gyermek nincs, ő is beteg, a halála után a férj rokonai örökölnék a vagyont. Döntött, éjszaka kinyitotta az összes gázcsapot, az öccse, aki rendőr volt, talált rájuk három nap múlva. Ilyen a sors fintora, hiába a jólét, ha van egy gonosz feleség.

A másik fontos része volt az életemnek az első házasságom. Két dolog játszott közre, nem volt leány barátnőm, se pénzért vett néhány perces öröm. Végre lett egy leány, aki állandóan mellettem volt. Ez nem volt egy igazi szerelem, de untam a sok albérletet, ő befogadott az anyja tiltása ellenére az egyszobás lakásba, ahol az anyja is velünk élt. Nem kell magyaráznom, hogy ez mivel járt, mikor szeretkezhettünk, fürdőszoba nem volt, wc a folyosó végén. Ez egy téboly volt. Amikor megtudtam, hogy gyermeket vár, szereztem lakást, háromhavi lakbért, a lakásfelújításra adtam pénzt, akkor az anyja és a rokonai rábeszélésére nem jött az új lakásba. A többi már leírtam: Megszületett 1945-ben a fiunk, elváltunk, de halála napjáig tartott a kapcsolatunk. Soha nem ment férjhez, az óvoda volt mindene, és minden férfiben engem keresett az ő elmondása szerint, ezért nem ment férjhez...

1935 volt, amikor elutaztam a szülővárosomba, Budapestre. Egy szál ruhában, némi fehérneművel. Egyik nagynéném fogadott be, amíg megfelelő munkát nem kapok. Az meg váratott magára, nagyon nagy volt a munkanélküliség. Az anyám sírva borult a nyakamba búcsúzaskor, azt mondta:

– Nagyon vigyázz magadra kisfiam, az isten áldjon meg. – Hát ezzel az áldással nem dicsekedhetek. Naponta jártam a gyárak elé, nézegettem a hirdetéseket, de sehol nem volt szerencsém. Otthon a nagynénémnél vettem vízfestéket, papírt, és festettem, írtam verseket emlékkönyvekbe, amiket a nagynéném hozott. Volt cselédlány, szobalány, de előfordult, a méltóságos kisasszony küldte el az emlékkönyvét, és én festettem, írtam bele verseket. A leányok egyikét sem láttam, arról gondoskodott a nagynéném, nagyon vigyázott rám. Egyik fia vasesztergályos – az akkor elit szakma volt – elvitt a szociáldemokrata pártba, és beíratott a párt akkor még férfi dalárdájába. Attól kezdve megvolt a heti esti programom. Nemsokára Kralovetz Nándor új tanár-karnagy jött, és hozta magával a „Tolnai Világlap” leányait is, így vegyeskarrá alakultunk. Ő ott dolgozott vezető állásban, pedig szociáldemokrata volt. A leányok is párttagok voltak. Csak „barátság” volt a köszönési forma. Mi valóban elvtársak voltunk. Kirándulásokat szerveztünk vasárnapra, együtt voltunk fiúk, lányok és házaspárok, egyedül élő idősebbek. Mindenünket megosztottuk, ki mit tudott vinni az erdei utakra, majd Gödre jártunk. Mónus Illés, ő a Sz.D.P-ban országgyűlési képviselő volt, és Gödön, a Duna partján levő kertes nyaralójában szeretettel fogadott bennünket. Elmondta, mi volt a képviselőházban, mi van a párttal, mit kell képviselni a dolgozó nép érdekében. Mi ott sokat énekelünk, ami a környéken élőknek is tetszett, fürödtünk, csónakot is kaptunk, sokszor enni-inni-

valót is. Szerettek bennünket, mi is szívesen utaztunk oda. Sok fénykép és más emlékem maradt abból az időből.

Hétfőn voltak sokan a gyárak előtt, de néhány férfi is, inkább a csinosabb lányokat vettek fel munkára. Szerencsém volt, hogy egyik nagybátyám fia szerszámesztergályos volt a Fusch és Slichter Csavar- és Fémáru Gyárában, oda vitt dolgozni. 20-24 fillér órabért kaptam, mint betanított gépmunkás. Naponta 10-12 órát is dolgoztam, hogy legyen hétvégére valami pénzem. Ágybérlet, albérlet váltotta egymást, mivel különböző okok merültek fel, például egy leánytársbérlet sokat segített, de elvitt egy házaspár, akik Zuglóban laktak, végre egyedüli szobát kaptam. Artisták voltak, de már csak a férj dolgozott, nem cirkuszban, hanem egy reszelőgyárban. Volt otthon egy kis műhelye, sokszor segítettem neki abban, amit csinált. Nem volt semmi baj, amíg ki nem derült, hogy a felesége szerelmes belém. Nem zavarta, hogy a fia lehettem volna. Egy éjszaka nem mentem haza, mert a főnököm, egy gépészmérnök megkért, hogy tudja, technikus vagyok, maradjak ott egy transzmisszió-szerelésnél, mert neki sürgős dolga van. Megfizet, dupla bért kapok. Én persze megtudtam, hogy az unokabátyámmal löversenyre mentek. Sok pénzt szórtak a lovakra, néha nyertek, akkor ünnepeltek. A házi-asszonyom egész éjjel nem aludt, engem várt. Rám támadt, hogy hol voltam? Biztosan felszedtem valami kurvát, ezt megírja a szüleimnek. Forró fürdőt készített, kávét, kifliket hozott. Én hiába mondtam, hogy dolgoztam. Fürdés, reggeli után azonnal után elaludtam, arra ébredtem, hogy valaki simogat. Felnézek, az ágyam szélén ült nyitott pongyolában, néz rám, és meséli, hogy olyan szépen aludtam. Ő csókolgatott, és nem ébredtem fel. Nagyon meglepődtem, és eszembe jutott a szimpatikus-becsületes ember, a férje, aki eltartja. Alig vártam, hogy elmenjen bevásárolni, felöltöztem, összeszedtem a holmim, fogtam a kerékpárom, és elmentem be Pestre.

A Lehel úton találtam egy hirdetést, „ágy kiadó”, bementem, egy negyven év körüli hölgy fogadott, megegyeztünk, egy hetet kifizettem, akkor mondta el

– Ugye nem baj, ha a két lányom is magával, egy szobában lakik!? – Nagyon meglepődtem, de már nem volt visszaút. Este találkoztam a két leánnyal, bemutatkoztunk egymásnak, este lefeküdtünk, a két leány egy ágyba, én a bejáratnálí ágyba. Sokáig nem tudtam elaludni, a két leány sutyorgott, röhgicsélt és észrevettem, hogy rólam beszélnek, melyikük bújjon mellém. Másnap kivallattam a lányokat, elmondták, nem a házinéni lányai ők, csak kivették a szobát, de rábeszélte őket, hogy kevesebbet kér, ha összefekszenek, és a másik ágyat is kiadja. Kíváncsian várták, ki lesz a hálótársuk. Velem megelégedtek, de ha nekik nem tetszik, ők is elmennek, keresnek más szállást.

Egy étkezdebe jártam vacsorázni, ami inkább olyan kifőzde volt, szerény bútorzattal, viszonylag olcsó ételárakkal. Leányok voltak a felszolgálók. Megismerkedtem egy hozzám hasonló sorsú fiúval, elmeséltem neki, hogy jártam, elhatároztuk, közösen kiveszünk egy szobát. Ez sikerült is, a Lehel úton egyedül élő hölgy adta ki a szobát, de a téli fűtésről nekünk kell gondoskodni. Elvállaltuk, kivettük a szobát. Kiderült, hogy a fiú kénytelen volt otthagyni a munkaadóját, aki részletre árult textiltermékeket. Ő hordta ki egylovas kocsin az árut, és járt bekasszírozni a részletet. Egy fiatalasszony behálózta, ledolgozták a részletet. A fiúnak ez annyira megtetszett, hogy ezt több helyen is megcsinálta. Egyszer csak azt vette észre, nem tudja kifizetni az ágyhancúrozásból származó részleteket, nem tudott elszámolni, elkergette a főnöke. Én bevittem a gyárba segédmunkásnak. Kevés volt a fizetés, de valahogy megéltünk. Egy napon behívott a vezető mérnök az irodájába, és elmondta, hogy elbocsátották a munkátvevőt, mert egy nővel összeszúrta a levelet, és mindig többet számolt el neki, mint a valóság. – A mai naptól te veszed át ezt a munkakört, de nehogy ilyet csinálj, mert akkor te is így jársz. Az órabéred is megemelem. – Egy ismerősömtől kaptam egy papír loglécet (logarlécet), azon végeztem el a gyors számolást az anyagátvételnél. Kísérőlap volt minden átadáskor, egy-egy

munkafázis befejezésekor. A selejtek miatt állandóan csökkent a ládában lévő darabszám. Lemérettem a láda anyagot, levontam a láda súlyát, 100-at lemértem, és így kiszámoltam a láda tartalmát. Ezzel nem is volt semmi bajom. A bajom végül abból származott, hogy volt, aki automatázott a gépen, az ujjait reszkírozva – mert volt több ilyen baleset –, én azt mondtam az illetőnek, ne számoljuk el a teljesítmény egy részét, mert leveszik a darabbért. Odaáll stopperórával a normás, a többi, aki nem mer automatázni, őt fogják megverni. Lesz egy szerszámtörés, ami gyakori az excenter gépeknél, akkor elszámoljuk, és így megmarad a darabbér. Valaki elmondta a főmérnöknek, és elkezdtek figyelni, majd megkaptam a felmondást azzal, hogy megkárosítottam a gyárat, de ez későbbi történet. Még gépmunkás koromban megismerkedtem egy hasonló korú zsidó leánnyal, aki kommunista volt, és próbált beszervezni egy csoportba. Akkor nem volt legális kommunista párt, a Szoc.dem. Pártba húzódtak, de volt illegális pártcsoport is. Ők nem voltak ugyan szociáldemokraták, de egy ilyen csoportba hívtak. Az én barátom is ilyen pártcsoportba járt, én szociáldemokrata voltam, nem mentem ilyen szélsőséges pártcsoportba. A rendőrség bennünket is figyelt állandóan, de a kommunistákra különösen vadásztak. Sokszor vitatkoztunk a leánnyal, akinek a gyárban egy fiatal zsidó mérnök volt az udvarlója, látásból ismertem. Megkérdeztem a leányt – Mit szól a mérnök udvarló a Te politikai felfogásodhoz? – Meglepő volt a válasz – Ő is hozzánk tartozik, de ezt itt senki nem tudja rólunk – zsidó vállalat volt. – Te se árulj el senkinek, benned megbízom, azért akartalak beszervezni. – A barátommal is sokszor vitatkoztunk, és sok dologban egyetértettünk, de a türelmetlenségben nem, mert ha beszüntetik a munkás szakszervezeteket is, az nagy baj lenne. Nincs még itt az ideje, hogy forradalmat csináljunk, mert annak csak hiábavaló halál lenne a vége. Ők szervezkedtek, megbízható egyéneket kerestek a röpcédulahordáshoz, az illegális nyomdatermékek terjesztéséhez az oroszoktól átvett mintára. Ebből lett elég baj, civil ruhás detektívek, rendőrök figyelték őket, és hamar börtönbe kerültek, akiket elfogtak röplappal. A barátom óvatos volt, tudtommal ilyet nem vállalt. Akkoriban történt, hogy Pünkösöd két ünnepén a szociáldemokrata párt égisze alatt működő munkásdalárdák és zenekarok, a munkás testedző klubok Pécs városában kaptak helyet az összejövetelekre, országos szinten, a helyi sportpályán. Szombaton még rendben volt minden, rendben ment a hangverseny Dr. Ujj vezetésével, mert ő volt az országos karnagy, ő vezényelte az ottlévő kórusokat és zenekarokat. A testedzők bemutatókat tartottak a szünetekben. Sok lovaskocsin, kerékpáron érkezett vidéki emberek – családok ültek a nézőtéren. Vasárnap reggelre valakik sarló-kalapácsot festettek a székesegyház falára, olyan magasságban, hogy az csak létrával készülhetett. A rendőrség vasárnap reggel lezárta a sportpályát, senkit nem engedtek be. Akik ezt csinálták, feltehetőleg kommunisták, több kárt, mint hasznót csináltak a munkásmozgalomnak.

Mi a szociáldemokraták meghirdetett rendezvényein részt vettünk, így megismertük az akkor vezetőket látásból. Előfordult személyes találkozás is. Így ismertem meg Szeder Ferenc elvtársat, aki egy ideig a párt főtitkára is volt. A párt rendezvényein felszólaltak az országgyűlési képviselők is. A rendőrség civilruhás egyénekké képviselte magát. A vezetőink sokat már felismertek, így mindenkit megkértek, fogják vissza magukat a felszólalók, nehogy ebből baja legyen, mert ez nem hoz semmi hasznót a pártnak. Buchinger Manót nem, de Peyer Károlyt, aki a szakszervezeti tanács vezetőségi tagja, országgyűlési képviselő volt, a kommunisták, a munkásosztály árulójának tartották, holott ő kényszerűségből alkudott meg egyes esetekben a fennálló rendszer vezetőivel. Volt több idős vezető elvtárs, akinek már nem jut eszembe a neve. Ezeknek az idősebb elvtársaknak szemet szúrt a vallási megosztottság is, a másik dolog az akkor még létező eléggé nagy egyházi vagyon. Ezért nem kedvelték a papokat, és a templomba járókat elbutított szentfazekeknek csúfolták. Ez a nézet, még 1945-ben is fennállt, de itt már inkább a kommunista párt vitte a prímet. Tilos volt a templomba járás, bűn volt, a pártból való kizárást is vonhatta maga után.

Említettem, hogy más beosztást kaptam a gyárban, sőt, 1939-ben már – bár továbbra is a munkás bejárón jártam be – bélyegeznem kellett, de a portás tiszteleg, és hazamenetelkor nem nézik meg a táskám, amiben az ebédem hoztam. Elég nagy táska volt, sokszor tisztálkodószereket is vittem, meg váltottam az öltözőszekrényben lévő ruhám. Nem értettem a változást, csak amikor a felmondólevelet megkaptam, tudtam meg, hogy a zsidótörvény alapján automatikusan tisztviselő lett, aki négy polgárral, vagy annál magasabb iskolai végzettséggel rendelkezett. Közben volt tél, a barátomnak mondtam, rakja meg koksszal a táskám, és én kivittem, engem nem néztek meg, mi van a táskámban. Így tudtunk fűteni, fadarabokat, papírt mindig találtunk, átvészeltük a telet, hogy miért, ma már nem tudom, de tavasszal elköltöztünk a Gömb utcába egy szabó családhoz. Ott megint bajba kerültünk, a szobánk éjjel tele volt poloskával. A szabóságból összeszedett gombostűkre tűzve az ajtó belső felére szurkáltuk, behívtuk a szállásadónőnk, ő összecsapta a két kezét és azt mondta, ezeket biztosan mi hoztuk ide, mert az ő lakásában ilyenek nem voltak.

Onnan is elköltöztünk a Főthi útra, ahol még egy lakótárssal lettünk egy szobában. Ő pék volt, éjjel dolgozott, nappal aludt. Ott kiderült, hogy a szállásadónő veje a Vág utcai nagynéném menyének az öccse. Nagyon hamar megszerettük egymást, bohém fiatalember volt, két testvérével egy nagy textiles nagykereskedő üzletében dolgoztak. Mind a hárman a Don kanyarban haltak meg. Én ott ismerkedtem meg az új szálláshelyemen a feleségemmel, aki a második szomszédban élt az édesanyjával. Bejárt a fiatalasszonyhoz, akinek a barátnője volt. Ő lett az első feleségem. 1940. májusában megkaptam a gyárból a felmondólevelet, hatheti fizetést a felmondási időre, abból vettem egy új, nyári öltönyt. Újra elkezdtem nézni a hirdetések, hova tudnék elhelyezkedni. Már odaköltöztem a menyasszonyomhoz, jártam az utcákat, ahol új munkahely kínálkozott, eredménytelenül. Egyik nap fáradtan mentem haza, megszólal az anyósjelöltem – Leveled van. Izgatottan bontottam fel, több helyre írtam, hátha azokra kaptam választ valahonnan. Az Uhri Testvérek Autókarosszéria Kft-től jött válasz, hogy mielőbb jelentkezsek a cégvezető úrnál. Másnap felkerestem Szabó Jenő cégvezető urat, aki elárulta, hogy grafológus, és írásomból sok jó tulajdonságot sejt, felvesz heti 20 pengő fizetéssel, műszaki tisztviselőnek. Megkérdezte, érték-e a csavarféleségekhez? Én boldogan meséltem – Annyira, hogy megtanultam a csavargyártást, a munkák összes fázisát ismerem, – mire ő

– Akkor maga a mi emberünk. A feladata elsődlegesen a raktárellenőrzés és az anyag átvétel-leadás ellenőrzése, a fennmaradó idejében az anyagkönyvelésben fog dolgozni. – Rövidesen megismerkedtem Zsiga úrral, a fiatalabb tulajdonossal, aki megszólított – Hallom, maga csavargyárból jött. – Igen, ismerem az összes csavarfajtát. – Ő ennek nagyon megörült, és azt mondta – A vasmenetűt is? – Igen, – válaszoltam.

Akkor lepődtem meg, amikor azt kérdezte: – Az önmetszőt is? – Azt a csavargyárban mi nem gyártottuk, – nem mondhattam, hogy igen, azt mondtam, ezt az egyet nem gyártottuk, de megkülönböztetem a vasmenetűektől. Arra gondoltam, ha egyszer meglátom, megismerem a kettő közötti különbséget.

– Örülök, hogy őszinte, mert valóban nem hazai gyártású. Németországból hozatjuk, és drága, állandóan hiány van, összekeverik a kiadásnál, a különbözetet meg ellopják, kiviszik a gyárból.

Másnap munkába álltam, első dolga volt, vitt megismerni az anyagátvevőket és kiadókat, és a raktárak vezetőit. Az egyik átvevő-kiadó fölényesen mosolygott rám. Ez nagyon feltűnt. Mint utóbb kiderült, a főnököm nem értett az anyagokhoz, de a beosztottjai sem. Úgy verték át őket, ahogy akarták a raktárosok. A központi raktár vezetője Toldi nevű úr, meg a mosolygó Benkő úr két ravasz ember volt, őket gyanúsította Zsiga úr a lopásokkal. Igaza lett, rövidesen

bebizonyult. Megkértem a mosolygó Benkő urat, aki vaskereskedő segéd volt, mutasson nekem egy csomag önmetsző csavart. Boldogan hozta, és elem rakott egy csomag vasmenetű csavart, s még megkérdezte – Mindegy milyen méret?

– Mindegy – mondtam mosolyogva.

Én ránéztem a csomagra, kivettem egyet, és azt mondtam – Ez vasmenetű csavar, most hozzon egy önmetszőt. – A mosoly az arcára fagyott, ott állt a raktárfőnök is, mire azt kérdezte – Honnan ismeri a csavart? – Én azt válaszoltam – Mielőtt még bármit akar kérdezni, elárulom, egy csavar- és fémárugyárból jöttem. – Az arcukra fagyott mosollyal hozták az önmetsző csavart, eredeti német csomagolásban, felbontva. Akkor láttam először, de rögtön láttam, mi a különbség a kettő között. Volt a raktárban egy árazó. Skiba úr behívott az irodájába, és bemutatkozott. Azt mondta, én hallottam mindent, nemcsak ez van, sok más lopás előfordul. Nézzen ki! Üvegkalitka volt, azt láttam, a Toldi és Benkő úr összehívta a kiadókat, és elmondták, hogy új raktárellenőr van, nagyon vigyázzunk a kiadásnál. Skiba és Toldi nem bírták egymást, így örült, hogy végre megfogja valaki őket, ugyanis Benkő készpénzes bevásárlásokat is végzett egy féltonnás kisteherautóval, azon vitte ki a lopott holmit. Nem örültek nekem, hogy valaki, aki ért hozzá, ellenőrzi őket.

Egy új világ tárult elém, a kollégáim hamar megszerettek, én is őket, minden nap addig maradtam, amíg ők, szombaton nem dolgoztunk, csak ha valamiért muszáj volt, túlórárt fizettek, szombaton duplát. Pénteken volt fizetés, néztem a borítékot, látom, több mint 20 pengő volt benne. Csodálkoztam, már megemelték a fizetésem? A következő héten ugyanúgy volt, de az összeg változott, megkérdeztem a telefonos leányt

– Málcsika, miért kapok több pénzt, mint amennyire felvettek?

– Azért, mert a túlórárt megfizetik, már akartam szólni magának, hogy a jövőben necsak aláírjon, hanem írja be, mikor jött és hány órákor ment el, mert ezután fizetnek.

A raktárkönyvelés főnöke felmondta az állását, mert egy külkereskedelmi cégnél kapott magasabb fizetésű állást, elengedték, pedig ennél a cégnél ez nem volt szokás a kollégák elmondása szerint, inkább adtak több fizetést, csak maradjon munkás-tisztviselő, ha meg voltak elégedve. Így pár hónap múltán alosztályvezető lettem, magasabb fizetéssel. Volt egy repülőgépgyárunk Mátyásföldön, oda sikerült bérelszámolónak bejuttatni a jövődöbelim, így akkor boldogok voltunk. Együtt jártunk a dalárdába, a pártba egyedül jártam. Minden pénteken korábban mentem haza, ez feltűnt Imre úrnak – közben már őt, sőt a harmadik társtulajdonost, a hűgát is megismertem, Kelecsényinét. Imre úr megkérdezte – Hová jár maga pénteken? Csak nem valami pártba?

– Nem – mondtam – egy dalárdába járok.

Megcsóválta a fejét, és továbbment. Azt szerette, ha a tisztviselők későig maradnak, mert ő sokáig dolgozott, minden nap. A repülőgépgyár a hadügyminisztérium támogatásával készült. Így ismertem meg Feketealmi Czeidner tábornokot – ha jól emlékszem a nevére – akit a szerbek 1945-ben kivégeztek. Jártak oda német katonatisztek is, mint később kiderült, nem véletlen, mert az orosz háborúban megsérült repülőgépeket odavitték javítani. A mi gyárunk meg hadiüzem, egy százados volt a parancsnok. Civilben ügyvéd volt, tartalékosként kellett bevonulnia. Rendes ember volt, abban az időben ott egy nyilas nem volt, hiszen Zsiga úrnak is zsidó felesége volt. A nyilasuralom alatt el is hurcolták emiatt. Voltak viszont munkások, akik Franciaországból jöttek, kommunista felfogással – ott párttagok voltak, elmondásuk szerint, lázítás vádjával visszatoloncolták, a gyárból elbocsátották őket. Kezdett azért valami kialakulni. Voltak, akik a németekkel szimpatizáltak, de voltunk sokan, akik az orosz rendszert védtük, köztük olyan idős emberek, akik hadifogolyként személyesen átérték és

megismerték az orosz falvak életét. Ilyen egyénnel beszéltem, amikor az oroszok bejöttek, azt mondták röviden – Csalódtam, nem ezt vártam, ott akkor nem ezt beszéltek és csinálták, mást hirdettek az agitátorok. – Én is kiábrándultam. Ha jól emlékszem, 1940 augusztusában volt a szokásos nemzetközi vásár, ahol megjelent Oroszország a főbb termékeit és gépeit bemutatni. A legjobb gyümölcsök, mezőgazdasági termékek, használati tárgyaik, ruhaneműk, kézműipari termékek voltak láthatók a különböző országrészekből. Hosszú sorokban álltunk, hogy bejuthassunk, és megcsodáljuk a kiállított anyagaikat. Sok relikviát osztogattak, természetesen csak olyat, amit a magyar rendőrség engedélyezett. Mint később kiderült, az egész propaganda volt, nem tükrözte, nem fedte az ottani, főleg a vidéki nép életét. Óriási szegénységet tapasztaltak azok a visszatért katonák, akik elmesélték, hogy sok faluban együtt aludtak az állataikkal, mert még tüzelő sem volt a kemény télben.

Volt egy beosztottam, aki katonai főiskolán tanult, főhadnagyi rangban vétett a tiszti becsületen, elvett a tiltás ellenére egy vidéki kocsmáros lányát, ezért lefokozták közlegénnyé. A felesége a gyárban dolgozott, az oroszok megtámadásakor önként jelentkezett a frontra. Egy év múlva visszajött, sok mindent hozott, amit nekünk bemutatott, én is vettem tőle feles logarlécet, körzőkészletet, sok használati tárgyat mások vettek meg – megcsodáltuk, hogy ilyen magas fokon áll az iparuk, szemben azzal, amit a németek hirdettek. Nem beszélt az ottani életkörülményekről, de bemutatta a német vaskeresztet, amit egy német egységtől kapott. Ennek ellenére nem kapta vissza a tiszti rangját, pedig azért ment ki a frontra.

A nyarat ismét jórészt Gödön töltöttük, ahol a megszokott szociáldemokrata társaság jött össze. Szóbeszéd elsősorban a németek által kirobbantott és viselt háború volt. Mindenki elmesélte, amit megtudott, hallott olyan megbízható egyénektől, akik maguk vagy rokonai – ismerősei átéltek. Volt abban ilyen is, olyan is, vártuk a fejleményeket, és drukoltunk az oroszoknak, nem hittük el a magyar és német propagandát, amit újságok, meg a rádió terjesztett. A gyárban ugyanez volt a közhangulat, két tábor volt. A zsidótörvények ellenére nem volt kifejezetten zsidóellenes hangulat, majd minden családnak volt zsidó barátja vagy jóismerőse, kocsmárosa, szatócsa, pékje, rőfőse, stb. A dalárdában is voltak, fiatal, idősebb férfiak, egy-két asszony. Soha eszünkbe sem jutott, hogy ők zsidók, szerettük egymást. A németek által sugallt propaganda, hogy a zsidók gazdagok, uralják a magyar életet, kizsákmányolják a magyar embereket, csak részben volt igaz, mivel valóban voltak dúsgazdag zsidó gyárosok, bankárok, volt, aki bárói címet vásárolt, de túlsúlyban voltak szegény zsidók, akik velünk együtt dolgoztak, nyomorogtak, ők terjesztették a kommunizmust, főleg a fiatalság, ők szerveztek be, akit lehetett. Én is vittem be egy zsidó férfit még a csavargárba, segédmunkásnak, mert villanyszerelő volt, de a szeme annyira megromlott, hogy szakmájában nem tudott dolgozni. A felesége varrónő volt. Őket is a dalárdából ismertem. A zsidó kommunisták nem tettek különbséget zsidó-magyar vagy akármilyen nemzetiségi között, ők a kizsákmányoló burzsoázia ellen harcoltak.

Hazautaztam egyedül a falumba, kétszáz kilométerre Pesttől, sajnos a régi állapotot találtam, a szegénységet, a nyomort. Anyám meg az öcsém borultak a nyakamba, apámat csak az érdekelte, kinek mit hoztam. Neki közömbös voltam, szegény öcsém volt tele panasszal. Édesanyám sírt örömeiben, hogy lát. A kisöcsém is örült, ő is kapott ajándékot. A falu nem sokat változott, a volt elemi iskolai igazgató tanítómmal összetegeződünk, őt az érdekelte, mi van Budapesten, hogy élünk, milyen a politikai élet, az irodalom, mert ő tanított meg verset írni, amit a mai napig művelek. Sok elveszett, de maradt sok, újakat írok az íróasztalomnak, mert senkinek nem kellenek, talán a halálom után. Elmondtam neki, nehéz az uralkodó körbe bejutni. Ajánlatokat kaptam, fizessenek a nyomdáért, és vállalom meghatározott mennyiségű kiadvány megvételét, nem vállaltam, még svájci cég is jelentkezett kétszer, de ez már a legújabb időben történt. Ő is elmondta, változott a szegénység, a politika. Emlékezett, apám

volt a falu kisgazdapárti politikus kortese, meg is választották, Kiss Menyhért lett a megye országgyűlési képviselője. Ő, mint tanító ott volt a vendéglőben, ahol Kiss Menyhért személyesen megjelent. Oda kérte a falu legjobb tanulóját, az én voltam, elmondta, még verseket is írok. Kiss Menyhért szólt a titkárnak „Petőfi összes költeménye” kötetet küldje, írja fel a címem. A mai napig nem kaptam meg. A faluban két kocsmá volt, egyikben a kormány, a másikban az ellenzéki szavazók gyülekeztek. Italt – pogácsát kaptak ingyen a leendő szavazatukért. A parasztok járták a kocsmákat, ettek-ittak, azt mondták egymásnak, a politika úri huncutság, úgymint azt csinálnak, amit ők akarnak, legalább egyszer jót iszunk, ingyen bort-palinkát. Egy későbbi időben apám mesélte, hogy a falusi parasztok megkérték, menjenek Budapestre a képviselőhöz panaszra a sok pótlódás miatt, hiszen még az eredetit sem tudják fizetni, házadó, szántóföld-adó, kutyaadó. Szegedre Újszegednél vámot kellett fizetni a hídon, hídadót, odajártak vásárra, napi piacra sokan. Apám beleegyezett, elmentek Kiss Menyhért lakására, de a parasztok annyi mindent megcsodáltak, hogy dél felé értek a lakásra. A cseléd lány vitte a hírt a képviselő úrnak, itt van egy parasztküldöttség, vele szeretnének beszélni. Szóljon a titkárnak, jöjjön ide, a küldöttség várakozzon, fogadja őket. Apám volt az egyedüli nadrágos ember, a két paraszt csizmába volt öltözve, messziről látszott, hogy falusiak. Egy gyerek szaladt a hallon keresztül, megbámulta őket, beszaladt a konyhába, ahonnan igen jó szagok terjengtek, mivel ebéddió volt, és azt kérdezte az anyjától

– Anyu! Ez a sok bűdös paraszt mind itt ebédel? Az anyja rászólt – Fogd be a szád! – A két falusi azt mondta apámnak – Na, jó helyre jöttünk, ahol így fogadnak bennünket, akár indulhatunk is haza. – Végül is bejutottak a képviselő dolgozószobájába, elmondták a jövetelük célját, a titkár mindent feljegyzett. Ígéretet kaptak, utána néz, jogos-e az adóemelések, ami szerint is helyi túlkapás, majd értesítést küld. Az soha nem ért oda. Apám, amikor elmondtam, visszamegyek Pestre, azt mondta, keressem fel a Kisgazda Párt akkor országos vezetőjét, Echárd Tibort, hogy segítsen munkához. A titkára azt mondta, ők nem munkaközvetítők, sok párttag keresi őket naponta, nem tudnak segíteni. Ilyen világban élünk.

Én elmentem a Maros partjára, amíg otthon voltam a faluban, ott elmerengtem a múlton, hányszor menekültem ide a kiserdőbe tanulni, sírni, minek élek? Hiszen semmi örömöm nincs az életben, nincs rendes ruhám, éheznek, sokat utazok naponta, itthon dolgozok és rettegek az apámtól, siratom az anyámat, aki nagymamám halála után négy férfira mosott, főzött, sütötte a kenyeret, ha volt liszt, mert ilyen is előfordult, bolti kenyeret vettünk, ami Makóról érkezett. Az öcsém felszabadult a szakmájában, nem volt munka, otthon dolgozott, meg napszámba járt dolgozni. Ezt nyáron, a szünidőben ugyanúgy végigcsináltam. Eszembe jutott a sok verés, apám kaszkalapálása, amit egy parasztember nem csinált, egyedül végezte, apám nem, neki kellett egy segítő, aki tartja a kaszát, ő vezényelt, följebb tartsd – lejjebb tartsd, ahogy kalapált. Volt úgy, hogy az ujjára ütött, az öcsém, vagy én, elnevettük magunkat, fogta a kalapácsot, és nagy káromkodással hozzánk vágta. A parasztok nevettek a kaszkalapálásán, meg a suszterkodásán. Ő vett suszterkalapácsot, faszegeket, szurkot, varrókészletet, és javította a cipőket. Úgy is néztek ki, talpalt, foltozott, nem vett újat, ha vett, két számmal nagyobb, majd belenővünk. Egyszer ilyen cipőben a kertalatti legelőn, ahol a tehenek is legeltek, rúgták a labdát a korombeli gyerekek. Én is odamentem egy kemény vakondtúrás volt a labda előtt, belerúgtam, levált az egész cipőtálpam. Sokáig nem mertem hazamenni, szegény édesanyám vigasztalt, majd apád megcsinálja. Egy madzaggal kötöttem össze, hogy hazamenjek benne. Eszembe jutott a sok gerle, vadgalamb, kakukk és egyéb madárdal, amit hallgattam, a túlparti ecetfaerdő, aminek a termése a dióra emlékeztetett. Ott voltam többször nyáron cserkész táborban, ahol végre jól éreztem magam. Ott tanultam meg főzni harminc személyre. Az iskola cserkészcsapatának tagja voltam, egy alkalommal Szegeden maradt a szakács, mert beteg lett. A parancsnok megkérdezte- Fiúk, ki tud főzni? Én jelentkeztem, mivel édesanyám, ha beteg

volt, engem kért meg. Ő mondta, miből, mit tegyek az ételbe, meddig főzzem, mert az apám ebben kétbalkezes volt. A táborparancsnok megkérdezte – Mit tudsz főzni?

– Leveseket, paprikás krumplit, főzelékeket, csirkepörköltet is főztem már. Ő egyből azt mondta – Jó, te leszel a szakács. Elmentünk a püspöki uradalomba, ahol volt hús, tejtermék, főzeléknek való, választhattam, és még tanácsot is kaptam, személyenként miből, mennyit kell, nekem nem kellett fizetnem tábordíjat. Számomra ez is nagyon előnyös volt apám felfogása miatt, ami azt jelentette, ha fizetek a táborozásért, a család ingyenélője vagyok. Így nem lettem az. Olyan jól sikerült, hogy a következő évben Szőregen is én voltam a szakács.

Leányokkal soha nem volt közeli kapcsolat. Az anyák azt mondták leányaiknak, a Vörös borbély idősebb fiával nem járhattok, az úr lesz, nem vesz el soha. De volt egy másik dolog, amit apám vert a fejembe. Volt leány nem egy, aki eljárt az erdőbe a Maros-töltésen belül, vagy üres lakásba, hol egyik, hol másik fiúval. Amikor megtudták, terhesek, a nekik tetsző módosabb fiúra fogták, tőle való a gyerek. Rendszerint per lett a vége a szülők részéről. Apám bejelentette, ő nem fog fizetni, ha ilyet csinálók, eltakarodhatok a háztól. Szerettek volna a leányok, de én félttem tőlük. Úgy mentem Pestre, hogy leányt meg nem érintettem húszévesen. Eszembe jutott a nagyapám, aki mesélt az ő gyerekkoráról. Heten voltak testvérek. A Maros még nem ott folyt, hanem a kertek alatt volt kikötve az apja ladikja, halászott, vadászott, és voltak legelők és szigetek. A lovakat, ha alacsonyabb volt a víz átvezették, ha magasodott, a ladik mellett átúsztatták őket. A budiban mindig lógott nyúl, őzike, nagy volt a család, sokan ültek az asztalhoz enni. Minden gyerekének adott nyolcszáz négyszögöles telket, legyen mire építkezni. Így alakult ki a falu. Azt mondta, nektek soha nem lesz olyan jó sorsotok, mint nekünk volt Ferenc Jóska idejében. Ő 1867-ben született, amikor felnőtt, akkor építették a szegedi Tisza hidat, odajárt dolgozni. Elmesélte, a keresetéből vett a Maros árterületén nagyon olcsón földet, majd vett részletre a Maros töltésen belül is, de nagyon sokat kellett dolgozni érte. Viszont olcsón, krajcárokból vettek Szegeden frissen sült halat, peccsenyét, friss kenyeret vagy kis cipókat, szőlőlevélen vajat, tejet, így lehetett spórolni. Emlékezett, amikor szabályozták a Marost, és segített a földből gáttöltést építeni. Ő pipált, de szeszestalt soha nem ivott, mégis, öregségére tüdőbajos lett.

Gyermekkori szörnyű emlék jutott eszembe, amíg néztem a Maros gyorsan hömpölygő vizét, ahonnan az öcsém az ivóvizet vitték, mert még nem volt fűrt artézi kút, aminek télen gőzölgött a vize, és tojás, főtt tojás illata volt. Mint kis gyerek is rossz alvó voltam, felijedtem a szörnyű jajgatásra, sikításra, ami a Maros felől jött. Másnap hallottuk, hogy szerb katonák belefojtottak a Marosba egy kereskedőt, aki előző nap a Kajti nevű vendéglőben mulatott. A szerbek meglátták a sok pénzt, amikor fizetett. A kocsmáros meg akarta akadályozni, hogy elhurcolják, kiverték a fél szemét. Két szerb katonát agyonverték a legények, mivel nem tudták megtalálni, kik a tettesek, éppen fel akarták gyűjtani a falut, amikor Szegedről bejöttek a franciák. Szomorú emlékekkel tértem vissza Budapestre.

Politizáltam 1945-48. között, láttam a két világháborúban, illetve a közötté eltelt időket, átéltem a rövid ideig tartó nyilas uralmat, majd az oroszok bejövételét és az azzal járó borzalmakat. Ma a kilencvenkettedik évemet élem, magam vagyok az élő történelem egy meglévő élő része. Soha nem sodródtam az árral, nem léptem be az éppen uralmon lévő pártba, még ma is szociáldemokratának vallom magam. Én soha nem kerestem olyan pártot, ahol meg lehet munka nélkül gazdagodni, pedig lett volna rá lehetőségem, ahol csak ordítani kell a farkasokkal.

A két világháború közötti Horthy korszakban két munkáspárt létezett. A törvényesen működő szociáldemokrata párt parlamenti képviselőkkel, és az illegalitásban lévő, kis létszámú kommunista párt. Sok kommunista érzelmű tagja volt a szociáldemokrata pártnak, ezek láza-

doztak például Peyer Károly ellen, holott neki alkalmazkodni kellett a lehetőséghez, hogy politizáljon ahhoz, a parlamentben maradhasson a szociáldemokrata párt a sztrájkok ellenére, amik a dolgozó gyári munkások kezdeményezésére jöttek létre. Persze a rendőrség leverte a sztrájkokat. A rendőrség és a polgári ruhában megjelenő hatósági személyek minden munkás rendezvényen megjelentek. A kommunistákat üldözték elsősorban, hiszen ők terjesztették az oroszoktól becsempészett röpiratokat, amiken lázították a munkásságot. A '40-es években már robbantottak is. Akkor még a magyar munkásság nem tudta, hogy valójában mi van Oroszországban, hogy élnek ott az emberek. A sebesülten hazatérő honvédek mondták el az igazságot, amit sokan nem hittek el (még én se). Megtudtuk az oroszok bejövetele után, még az orosz hadifogságból visszatért kommunisták is azt mondták – nem ezt vártuk.

1945-ben újjáalakult a szociáldemokrata párt, minden bérből, fizetésből élők pártja lett, és megalakult a kommunista párt. Az orosz megszállókkal jöttek az illegalitásban élő magyarok is. Ők irányították az új kommunista pártot. A szociáldemokrata pártból is átléptek olyanok, mint Gáspár Sándor, aki a Magdolna utcai vasas székház elnökhelyettese lett a szociáldemokrata Kisházi Ödön mellett, amíg létezett a szociáldemokrata párt. Akkor a Szakszervezetek Országos Tanácsának, a SZOT-nak lett az elnöke. A Szociáldemokrata Pártban Szakasits Árpád mellett a hangoskodó Marosán lett az első főtítkárhelyettes, Szeder Ferenc, aki a háború előtt főtítkár is volt, csak második helyettes lett. A két párt egyesítését Marosán vezette le, önként átlépve a kommunista pártba, Nyers Rezsővel hamarosan vezető szerephez jutottak a kommunista pártban. Az összes többi pártot megszüntették, egypártrendszer lépett életbe.

2. fejezet:

A II. világháborúban

A sok katonai behívó megtette a hatását, szünőben volt a munkanélküliség, a gyárak, átalakultak hadiüzemi termelésre. A gyárak katonai parancsnokai és tanácsadói lettek urak, a politizáló baloldali érzelműek megkapták a SAS azonnali behívót, akit akartak, felmentettek. Bevezették a jegyrendszert, húsféleségekre, kenyérre, tejre, cukorra, elkezdődtek a fekete-vágások, a feketepiac. Egyesek kezdtek meggazdagodni, mások éheztek. Ahogy fokozódott a háború, elkezdődtek a bombázások, mivel az országurak hadat üzentek több országnak, angol-amerikai bombázók jelentek meg felettünk, először egy ideig nappal, de később éjszaka bombázták a várost. Katonáink bevonultak a felvidék egy részére, Erdély és délvidék egy részére és Oroszországba. Az idősebb öcsém már nálam lakott, eljött utánam, bevittem dolgozni a mátyásföldi repülőgépgyárba, I. o. hadiüzem volt. Elvitték az orosz frontra tűzérnek, én még megúsztam. Az első nagy bombázást a feleségemmel a Hármashatár-hegyről néztük végig, égett a soroksári olajfinomító meg egy malom. Szörnyű volt hallgatni a Liberátorok egyhangú bűgását, ahogyan a levegőben elhaladtak fölöttünk, és szörnyű volt egetverő lángokat nézni. A városban mindenki az óvóhelyekre menekült, a pincékbe. Mi nem éreztük magunkat vészhelyzetben. Többen voltunk ott kirándulni, este mentünk haza. Én búcsúztattam az öcsémet a Józsefvárosi pályaudvaron induló katonavonatonál. Csak a tiszteknek volt személyszállító kocsija, a katonákat marhavagonokban vitték. Emlékezem a sok síró szülőre, leányokra, és a búcsúztatók sírására, amikor elindult a szerelvény. Hányan jöttek vissza vagy maradtak örökre az ismeretlen földben? Ezt a ma élők fiataljai nem tudják, el sem tudják képzelni magukat hasonló helyzetben, amikor önfeledten, pénzzel a zsebükben bulizni járnak. Az se jut eszükbe, hogy tisztelni kellene az őseiket, akik mindezt átérték. Ehhez jött a II. világháború végén az orosz megszállás, és a megtorló Rákosi korszak. Mit tudnak erről a mai fiatalok? El sem tudják képzelni, hogy éltünk mi állandó rettegésben, félelemben, mi lesz holnap vagy éjjel. Hónapokig élni a földalatti pincékben, rettegve, nem temet-e be bennünket a ház romjai, ha erre talál tévedni egy bomba, és a ház felett robban. Másnap mentük romot takarítani, halottakat temetni, éhezve, de már vizünk sem volt, hozni kellett valahonnan, ahol még volt. Elvettem a feleségem, és akkor döbbsentem le, amikor az öcsém hozzám jött, hogy nincs hol aludnia, se munkahelye, mert ami volt, megszűnt. Egy szoba-konyhás lakás, wc a folyosó végén, ott lakik az anyósom és mi ketten, és most itt az öcsém, nem rakhattam az utcára. Jártam a várost, és találtam egy lakást a Visegrádi utcában, egy szoba-hall, előszoba, konyha, fürdőszoba, wc, kiskamra. Rögtön kivettem, lefizettem a háromhavi bért. Boldogan mentem haza, de az örömöm nem sokáig tartott. A feleségem bevallotta, hogy gyereket vár, az anyja könyörgött, ne hagyja el. Sírt – Hova mentek? Háború van, mentek most idegenbe, ahol senki nem ismer. – Hozta a rokonait, azok is pártját fogták, hiába mondtam, hogy komoly összeget fizettem a felújításra is, a feleségem kijelentette, hogy nem hagyja egyedül az anyját. Én buta módon visszakértem a felújítási költséget is. Akkor már nagy kelete volt a lakásoknak, sokan menekültek a felvidékről, és főleg Erdélyből, minden pénzt megadtak egy lakásért.

A gyárnak a Városligetben földalatti folyosókon megközelíthető óvóhelye volt, papír és fontos iratok is ott voltak elhelyezve. Ha légiriadó volt, oda menekültünk. A katonai parancsnokot leváltották 1944-ben. Egy fiatal hadnagy jött vissza a frontról, akivel többször tanácskoztak más katonatisztek a helyőrségről, akik nem voltak az orosz fronton. Egy légiriadó volt délkörűli időszakban és amikor kijöttünk a bunkerből, egy katonai teherautó állt a kijáratnál. Két katona ült ládákon. Idegen tiszt meg az új katonai parancsnok, nyolc személynek,

köztük nekem is átadott azonnali katonai behívót. Két órát kaptunk, egy váltás fehérműt, tisztálkodó szükségletet hozunk magunkkal. Mind pesti lakosok voltunk, akkor már ült a katona gépkocsivezető indulásra készen, a két katona mellé a ládákra ülve elindultunk a felvidékre. Kőbölkúton kötöttünk ki egy nem működő téglagyárban. Egy idős őrmester szállásolt el bennünket. Átvette a behívóinkat, és megkérdezte – Voltak katonák? Egymásra néztünk – Nem voltunk – volt a válaszuk. Este volt, azt mondta, mátol itt az őrzászlóalja katonái vagyunk, reggel 6 órakor ébresztő, és elkezdődik a kiképzés. Másnap a világosságnál már láttam, hogy egy völgyben vagyunk, legalábbis azt hittem, mert mellettünk egy meredeken emelkedő erdő volt, ami egy akácossal kezdődött. Az őrmester azt mondta, onnan várható támadás, az erdőben partizán alakulatok vannak. Hol – mennyien, nem tudjuk. Német alakulat, gépkocsizók szemben vannak a halastó partján. A műutat ők biztosítják, ahol magyar és német utánpótlás halad át. Ott láttam először orosz hadifoglyokat, csúcsos sapkájukon vörös csillag volt elől. Elég fáradt, lerongyolódott ruházatban kísérték a géppisztolyos acél-sisakos németek. Az ott lévő németek is megbámulták őket, integettek a német kíséreknek, de a menet ment tovább, nem állt meg. Egy tizedes felvitt bennünket a hegyoldalba, mi már Pesten megkaptuk a karabélyokat lőszer nélkül, 10-10 éles lőszert kaptunk, és az akácokban megkezdődött a lögyakorlat, a fegyver kezelése, ami előttünk ismeretlen volt. Napokon keresztül azt gyakoroltuk. Az őrséget kiskatonák adták. Az őrmester tartotta az utasításokat, kinek mi lesz a dolga. Civil ácsok dolgoztak nappal meg kőművesek a raktárépületben, ahova gyakran jöttek újabb szállítmányok, meg el is vitték. Annyit tudtunk meg, hogy katonai raktárt őrzünk. A következő hetekben már felvezettek bennünket őrségre a katonák. A téglagyár nagy területen épült, drótkerítéssel, az országút felől vaskerítéssel volt védve. A hegyoldali részen szárító fülkék voltak, elől nyitottak, üresen álltak. Éjjel a sötét lyukak félelmetesek voltak, középen gyenge, a négy sarkon volt erősebb kivilágítás, ott állt minden sarkon egy őr. Azt tanultuk, ha idegen közeledik – Állj! – kiáltással állítsuk meg, ha nem áll meg, lőjünk a levegőbe. A pihenőben lévők azonnal hívják a németeket segítségül, főleg, ha több személyről van szó. A németeknél van tolmács. Arra vigyázzunk, egymás felé ne lőjünk, mert abból halálos baleset történhet. Ezekből a sötét kamrákból bárki leszűrhatott volna egy-egy ört, hiába a fegyver, ezt tudtuk, ezért alkonyatkor végignéztük elemes lámpával a helységeket, nem bújt-e ott meg valaki. Még négy civilt, hozzánk hasonlót hozott egy gépkocsi. Őket is hamar átképezték, a katonákat levítették, átvettük a raktárépület védelmét, az ott maradt már a törzsőrmester felügyelete alatt. A telephelyet nem hagyhattuk el. Én egy alkalommal kaptam engedélyt, elmehettem a községben lévő „Hangya szövetkezet”-be. Ott idősebb férfiak-nők voltak, elmondták, nem örülnek annak, hogy mi ott vagyunk, és kérdezték, mit őrzünk fegyveresen éjjel-nappal? Elmondtam, nem tudom, minket idehoztak katonai raktár őrzésére, de nem tudjuk, mi van a ládáiban, amiket hoznak-visznek. Ők azt mondták, közeledik a front, nekik csak bajuk eshet, ha bejönnek az oroszok. A partizánokról ők is tudtak, akik az erdőben gyülekeznek.

Én kértem sósorszeszt, a kiszolgálónő nevetve mondta, életében még ennyi sósorszeszt nem adott el, pedig már háromszor hozatott, amióta katonai raktáron dolgozók itt vannak. Bor, szesz nincs, ezt vitték inni, egy üveg sincs. Közben panaszkodtak az ott lévők, hogy milyen nehéz a sorsuk. Nem szeretik a magyar rendőrt, a katonákat, utálják a csendőröket. – Magunk hová valók? – kérdezte az egyik férfi.

– Budapestiek vagyunk, két kivétellel. Elmondták, ha tudták volna, hogy Magyarországon ilyen magasak az adók, bevezették itt is a jegyrendszert, megszűnt a „Batta” Cipőgyár, bizony, nem kíváncsiak volna vissza Magyarországhoz. – A saját disznóm nem vághatom le a családoknak, be kell szolgáltatni, húst, szalonnát, zsírt! Hát milyen rendszer ez? Remélem, nem mondja el, amit mondtunk?

Én ledöbbsen hallgattam, dehogy mondom, megértem én magát, az én édesanyám is felvidéki. Hont megyei, de jelenleg az Alföldön él az apámmal. Így már megnyugodtak, a kiszolgáló is elővarázsolt egy üveg sósborszeszt, és cukrot is adott, jegy nélkül.

A németek a halastóban kézigránáttal halásztak. A feljött halakat egy ladikba rakták, és sütötték-főzték. Nekünk egy negyven körüli, a közelben lakó nő főzött-mosott. Mi segítettünk neki, akik pihenőben voltunk. Az ott dolgozó ácsok vezetője budapesti volt, megbeszélte ezzel a nővel, szerezzen valakit, aki hajlandó levágni egy disznót, megvesszük. Megkérdezte tőlünk – Ki van benne? – Én rögtön jelentkeztem, mert a zsebemben volt a lakásból visszakapott pénz, de azt kérdeztem, hogy jut el Pestre?

– Jön egy rakomány, a teherkocsit ismerős őrmester vezeti. Kevés rakományt visz fegyveres kísérettel, az elviszi a lakásokra, óbudai lakos, ismeri a várost. Maga hol lakik? Elmondtam neki, legyintett – Nem gond, én is közeli lakos vagyok. Csak az a baj, nem tudjuk értesíteni az otthoniakat, hogy mit küldünk, de gondolom, megörülnek neki.

Sikerült, egy éjszaka levágták a disznót, kétfelé vágta, én a felét kifizettem, vettem hozzá krumplit, babot, hagymát és az akácerdőben az ácsok segítségével tűzifát is küldtem, amikor a gépkocsi megérkezett. A fejből, lábakból, belsőseégekből vacsora készült. Az őrmester vállalta, hogy hazaszállítja a rakományt a megadott címre. Jól teleették magunkat a két kísérő katonával, éjszaka visszaindultak a katonai rakománnyal, és a disznó meg egyéb dolgokkal, amit ponyva takart. Mint később megtudtam, Budapest határán nyilas egyének, főleg gyerekek állították le a gépkocsit. Hátról két fegyveres katona rájuk fogta a fegyvereiket, amikor fel akartak kapaszkodni a rakomány ellenőrzésére, mert a fuvarlevél lehet hamisítvány. A katonák azt mondták – Menjetek, itt van már közel a front, ott hősködjétek. Lelőttek és megfenyegették őket. Azok el is sompolyogtak. Igen meglepődtek az álmaikból felébresztett hozzátartozóim a sok mindennek, tele lett a konyha, a fél disznót a konyhaasztalra tették, elmondták, ki küldte. Az ács felesége is ugyancsak meglepődött, mert ő se tudott semmit, nem várt ilyen küldeményt. Egyre közeledett a karácsony, meg a front. Rossz hírek érkeztek, a telepvezető törzs úr megkérdezte, ki nős, családos, én is jelentkeztem. Azt mondta, saját felelősségünkre hazamehetünk, itt nem történt támadás, a németek egyik napról a másikra eltűntek, induljunk el, de nagyon vigyázzunk. Itt nyilasok nincsenek, de a csendőrség itt van, néha katonai járőrök keresik a katonaszökevényeket, éjszaka ne próbálkozzanak Párkányon a hídon átmenni, németek őrzik a hidat, reggel többen mennek Esztergomba dolgozni, velük átmehetnek. Ketten ezt az utat választottuk, az éjszakát Párkányon töltöttük, reggel átmertünk a hídon. Pár napra rá a németek felrobbantották ezt a hidat. Gyalog indultunk, míg elértünk egy vonatot, ami a Nyugati pályaudvarra vitt volna bennünket, de leállították valamiért. Nem szálltunk le, végre elindult. Nagyon fáradtan értem haza. Aminek nagyon megörültem, otthon volt a frontról sebesülten hazaérkezett László öcsém. Elmondtá, kiengedték a kórházból, nem tud hova menni, idejött, nem tudta, hogy én sem vagyok itthon, legalább segített a fél disznót feldolgozni a feleségemnek meg az anyósomnak, akik nem tudtak mit kezdeni vele. Elmondtá, a házban már ismerik, elég sokszor mennek az óvóhelyre, ha megszólalnak a szirénák. Együtt vészeltük át az oroszok bejövételét. Szerencsénk volt, amikor a pincében kerestek katonaszökevényeket, némeckit meg nőket. Azokból a fiatalokat el is vitték, de volt egy idős ember, aki az I. világháborúban orosz fogságba esett, elég jól megtanult oroszul. Amikor a két lányát is vitték, kérdezte:

– Hová viszik őket?

– Krumplit pucolni – volt a válasz. Utánuk ment, az utca végén azt mondta, megy a házzal szemben lakó orosz őrnagyhoz, hogy elmondja, mit akarnak. Közben onnan ki is jött egy járőr. Erre ezek elkezdtek lövöldözni, a lányok-asszonyok visszafutottak a házba. Én úgy

találkoztam az első oroszral, hogy egy idős emberrel, aki szintén tudott valamit oroszul, azelőtt ő is hadifogoly volt, álltunk a hátsó lépcsőházban, beszélgettünk, odajött egy orosz katona, és azt kérdezte, hány óra van? Én nem értettem, az idős ember elővette a lajbi zsebéből az óráját, és mondta, hány óra. Az orosz láncostól kitépte az órát, és elszaladt. Így maradt meg az én karórám...

A ház földszintjén egy udvari lakásban rekedt hat Kecskemétről menekült nő. Valaki odavitte az oroszokat. Mást se hallottunk, mint a nők sikoltozását, és az oroszok részeg ordítózását, röhögését. Hajnalig tartott a cirkusz, a nők másnap eltűntek, hova, nem tudtuk meg soha. Mást sem hallottam tőlük – burzsuj. Elgondolkodtam, hogy éltél te otthon, ha mi burzsujok vagyunk. Mit szólnak, ha beérnek a belvárosi lakásokba, azoknak mit mondanak?

Hogy mennyi veszteség érte a lakosságot, azt később a Kisgazda Párt mérette fel, lakossági bejelentési alapon. Többszöröse volt a kiszabott jóvátételnek, amit hosszú évekig fizettünk, élelmiszer, élőállat, iparcikkek, gépek, vasúti szerelvények, és ki tudja, milyen formában. Az én és feleségem ruhái is eltűntek a feltört lakásból. A rablás és a nők megerőszakolása mindennapi volt. A volt hadifoglyok, akik szimpatizáltak a kommunistákkal, felháborodva mondták – Nem ezt vártuk, ez szégyenletes, amiket művelnek a családtagjainkkal – gyermek-lányainkkal. – A kaput nem volt szabad bezárni, mert akkor betörték. Mindenki sorra került a férfiak közül és aki kapuőr lett, szólt a lakóknak, ha a kaput döngetve orosz katona jött be. Egyedül nemigen jöttek, hanem többedmagukkal és volt, amikor tolmácsuk is volt, rendszerint zsidó – volt munkaszolgálatos –, aki megtanult oroszul a fogságban. Végigkutatták az utcai pincerészeket, ami megtetszett, elvitték. Nekem meg a feleségemnek két kerékpár-vázunk volt, a kerekeket leszereltem, azt is keresték, szerencsére nem találták meg. A terhes feleségem matrakai alatt voltak elrejtve, így kerékpárok megmaradtak.

El nem lehet mondani azt a szenvedést, amit átéltünk az óvóhelyen. Sok családnak már semmije nem volt, zsír, liszt, kenyér, éheztek. Egy levest nem tudtak főzni. Mi adtunk sok öreg lakónak zsírt, szalonnát, hogy legalább rántott levest ehessenek. Volt, aki bort, pálinkát szerzett, azért próbált élelemhez jutni. Volt, aki kimerészkedett, az elhullott lótetemekből vágott ki, és abból sütöttek-főztek. A főzés csak a lakásban volt lehetséges, én is ott főztem. Egy alkalommal éppen vittem a hátsó lépcsőházon keresztül le a fedővel letakart ételt, egy orosz belövés levitte a fejem felől a lépcsőházat, tele lettem törmelékkel. Szerencse megvolt, a fedő a lábason, és hogy már éppen leértem, ki tudtam lépni az udvarra. A repülők egymást érték, nem mertünk a lakásokba menni, mert az orosz ágyűbelövések is óriási károkat okoztak a lakóházakban. Mindenki azon imádkozott – Csak az életem megmentsem, ha semmim sem marad, majd újra kezdem, csak az életem, az maradjon meg, akár egy szál ruhában. Mindennaposak voltak lakóház bombázások, ahol a lakók többsége az OVO-helyen halt meg. Ezt nem nehéz felfogni ésszel, lehet hallani-látni a tv-ben, rádióban, hasonló esetet, de látni-hallani más, mint azt átélni. Sajnos, mi átéltük, hozzám hasonló öregek. Ha megszólaltak a szirénák, sokszor mi fiatalok kimentünk az udvarra, és néztük a fejünk fölött mélybúgással szálló amerikai és angol bombázó repülőgépeket, megrakva sima és láncos bombával. A láncos azt jelentette, több bomba volt összeláncolva, ami borzasztó krátereket csinált a földre érve, ott csak romok maradtak utána, és a halottak. Megszólaltak a Boforcok, a légelhárító ütegek és ugattak az ég felé, el is találva többet a támadógépek közül. Nem véletlen, hogy van ma is amerikai és angol temető Budapesten. Sok volt közülük színes bőrű, itt haltak meg. A légvédelmi ütegek állandó készenlétben álltak. A repülőink még mindig a front fölött tevékenykedtek, ott is sok volt az áldozat. Az orosz gépek nem voltak ilyen veszélyesek. Ha gépek elszálltak felettünk, megnyugodva mentünk a pincébe mindenkit megnyugtatóni, hogy továbbszálltak, felettünk nincs veszély. Sokszor támadtak éjszaka, amikor semmit nem láttunk, csak a nehéz búgást hallottuk, rohantunk a pincébe, de az utolsó időkben állandóan

ott éltünk, aludtunk. Jöttek az orosz belövések is, kiszámíthatatlanul. Borzasztó életünk volt, félve, mikor jön egy eltévedt bomba vagy az ágyúk találata. Az emberi élet semmit sem ért... Az öregasszonyok csak imádkoztak, már nem volt villany, gyertyával világított, akinek volt a pincében. Nemcsak halottak, de maradtak féllábú, lábatlan, félkarú megnyomorított emberek, hadirokkantak, akikről gondoskodni kellett, árvák, egyedül maradt öreg szülők, akik elvesztették gyermekeiket. Amikor végre vége volt a bombázásoknak, az oroszok elfoglalták a várost, feljöttünk a pincéből, folytatódott a rablás, a nők megerőszakolása, éjszaka nem volt szabad az utcára menni. Elkezdődött a hadifogoly-szedés, fiatal lányokat is vittek el, olyanokat, akik soha katonák nem voltak, válogatás nélkül vitték a hadifogolytáborba, majd oroszországi bányákba dolgozni. A Vág utcai unokabátyámat, nagynénémet elmentem meglátogatni, élnek-e? A nagynéném sírva mesélte, hogy ők még a pincében élnek. Az unokabátyám kiment – buta fejével – üdvözölni az oroszokat, azok betuszkolták egy csoportba, még szerencse, kimentem, ott állt hajadonfőn, egyszál kiskabátban, én vittem ki az utcára a fejére a sapkát és a nagykabátját a fagyos havas időben. Emlékeztem, mindig azt mondta, amit a pártban tanult, csak mondd azt, hogy „tovaris”, meglátod, a nyakadba borul az orosz. Kérdeztem – Nem mondta, hogy „tovaris”? Dehogynem, de az csak a puskatussal hadonászva azt mondta: – Davaj, davaj, – és belökdösött a sorba. Négy évig élvezte a tovarisok vendégszeretetét.

Én kétszer szöktem meg ilyen begyűlésből, többet nem mertem az utcára menni... Először az angyal földi Hungária úti elmeógyógyintézet udvarára vittek, szerencsére ott dolgoztak olyan nők, akik ismertek még a csavargyárból, behúzgáltak egy pincébe és ott lapultam, míg az összegyűjtöttekkel elmentek az oroszok. A második alkalom úgy volt, rádión, plakátokon hirdették, mindenki jelentkezzen a munkahelyén. Én is elmentem a Hungária úti telephelyre, ahol már ott voltak a géppisztolyos orosz katonák. A telephely végén vasút volt, ott álltak nyitott platós vagonok, és oda kellett hordani a nemesacél rudakat, amit a hó alól szedtünk ki, azokra rakni és három zárt, marhaszállító vagon. Szerencsém volt, volt nekem vöröskeresztes karszalagom, elsősegélynyújtást tanultam, onnan maradt, azt felvettem. Egy Upor nevű zsidó, volt kávéház-tulajdonos, orosz fogságból jött, tudott oroszul. Nagyon rendes, becsületes ember volt, azt mondta, már több orosz érdeklődött, maga orvos-e?

– Én nem vagyok orvos, én elsősegélynyújtó vagyok.

Ő rám nézett és azt mondta: – Akit tud, érjen el, mondja meg nekik, értesse meg velük, magukat el akarják vinni abban hátsó három vagonban, hadifoglyokként. Többeknek szoltam, én meg felvettem 2 rossz vödröt. Jól ismertem a telepet, elindultam oldalra a konyha és az ebédlő felé. Ott volt egy rész, ahol egy fegyveres orosz járt le-föl. Megvártam, amit elindul a Hungária út felé, ott volt a szomszéd léckerítése, kirúgtam hármat, és kimásztam. Onnan továbbmentem, egy vendéglő udvarára értem, ahol nem üzemelt a „Hableány”. Senkit nem láttam, ezért ott kimentem a Hungária útra, onnan sietve haza gyalog, villamos még nem volt. Hogy mi lett az ottmaradottakkal, nem tudom, de később volt, akit láttam, hogy megmenekült, hála Upor úrnak! Már biztosan nem él, a kávéháza az Operával szemben volt. Csak akkor mentem újból a gyárba, amikor megtudtam, hogy orosz katonai parancsnoka van a gyárnak; senkinek nem eshet bántódása. Imre úr kimenekült az országból, Zsiga úr meg Kelencsényiné is bejárt dolgozni. Az oroszok, megtudva, hogy milyen gyár volt, összeszedték az összes autórongsokat, és odahordták, ebbe a gyárba, még az utcán is álltak rongsautók. Három autót kellett az oroszoknak üzemképesen átadni, a negyedik a gyár tulajdona lett. Eladva, abból élmeztek bennünket, fizetés még nem volt. A repülőgépgyár nem működött, motorszerelők onnan eljöttek. Ha egy önindító vagy más hiányzott, az orosz parancsnok Bécsből hozta a hiányzó alkatrészeket. Az anyagokat a leégett raktárakból, a szemétből kellett szétválogatni, és az épülő új raktárba fajtánként elhelyezni. Ezt nekem kellett felügyelni. Hamarosan megjelent a kommunista pártszervezet, én megalakítottam a szociáldemokrata pártszervezetet.

Engem választottak párttitkárnak, és az voltam 1948 májusáig. A gyár volt munkásai egyre többen jöttek dolgozni, lehetőség volt a régi irodai munkák rendszeresítésére is, jöttek a szerkesztőmérnökök, a különböző szakmák vezetői, megalakult a szakszervezet, az üzembizottság, ezek vezetői, az elnök szociáldemokrata volt, mert mi voltunk többen, a helyettese kommunista, mert ők voltak kevesebben. Kezdődtek a pártnapok, gyári gyűlések. A fizetés pengőben, aminek az értéke naponta csökkent. Már a végén törtaranyban, ékszerben, textiláruban lehetett fizetni, annyira nem volt értéke a papírpénznek. Ez tartott 1946-ig, akkor jött a forint, ami felváltotta az elértéktelenedett pengőt.

Megalakult a mindenekfelett uralkodó Államvédelmi Hatóság, az ÁVO, az Andrássy út 60-ban, orosz felügyelettel, Farkas Mihály osztályvezetésével. Elsődlegesen politikai bűnösökkel kapcsolatban. Miből nem lehet politikát csinálni? Hamarosan hírhedtté vált. Én is tapasztaltam saját magamon. A gyárból 2 tehergépkocsival elment az ÜB alelnök, kommunista, egy volt repülőgépgyári igazgató azzal, hogy élelmiszert, húst hoznak az egyik teherkocsi eladásából. Kovács és Sölétormos elvtársak elcserélték a kocsit. 7 tonnás kocsi érkezett vissza, megrakodva káposztafejekkel, de a káposzta teteje tele vérrel. A gyárban volt '944-ig egy jóléti üzlet, egy hentes és egy fűszeres vezette, hogy ott vásárolhassanak napközben, vagy munka után főleg a nők, ne kelljen valahová menniük vásárolni, hazamehetnek egyenesen főzni. Olcsóbb áron is vásároltunk ott. Az ott korábban dolgozó hentes jött hozzám, menjek, nézzem meg, hová lett a hús. Megnéztem, megvártam, amíg a káposztát lerakták a kocsi platóján állt az alvadt sertésvér. A hentes nem téved ebben. Elmentem, és számon kértem az elvtársakat, hol a hús? Irultak-pirultak – Miféle hús? – volt a válaszuk.

– Mitől véres a rakomány teteje, és milyen vér áll a platón?

– Ja, – mondja az igazgató – tudod, útközben elütöttünk egy nyulat, megkapta az egyik gépkocsivezető, amelyik elütötte.

– Ez nagyon érdekes – mondtam én.

– Ja, nem jól mondom, visszafelé történt, és csak feldobták a káposztára – mondta ő.

– Ha az egész nyúl vér lett volna, az se lenne annyi, mint amennyi vér volt a káposztán, meg ami aláfolyt. – Mindent letagadtak. Hamarosan volt egy gyári gyűlés, ahol egy öreg vasasszakszervezeti megbízott mondott beszédet. Védelmébe vette a nőket megerőszkoló felszabadítókat, mondván – A katona, meg a pap, odamegy, ahol kap. – Egymást túlszárnyalva beszéltek erről és volt, aki azt mondta, hogy ő még nem látta a plébánost géppisztollyal a kezében gyereklányokat, idősebb nőket hajkurászni. Én is felszólaltam, és mint a szociáldemokrata párt titkára, megkértem a két elvtársat, árulják el, hova lett a káposztáról a hús? Az öreg vasas szakszervezeti vezető azt mondta – Maga vádol másokat, és ellenük uszítja a gyár dolgozóit. Megint nagy zsivaj lett, hiszen többen látták, a véres káposztát. Ők is azt kérdezték – Ki ette meg a húst? Minek csak a káposzta jár? Erre az öreg – Majd maga után vakarok én, biztosan nyilas volt maga. Mire én – Vakarózhat maga, én 1940 óta itt dolgozok, ismer mindenki. Azóta már tudom, két disznó volt, négy fél disznó a kocsin. A gépkocsivezetők egy-egy fejet kaptak, és megfenyegették az ÁVO-val, ha eljár a szájuk. Hol rakták le a húst, azt ma sem tudom.

Én elkövettem egy hibát, nem mentem és kérdeztem volna meg Kisházi Ödönt. Ő volt a vasas szakszervezet vezetője a Magdolna utcában, helyettese Gáspár Sándor kommunista meg tudta volna kérdezni, ma már nem jut a neve az eszembe a küldöttüknek – ki volt, és mit akart tenni? Feljelentett az ÁVO-nál munkáslázítás címen. Meg is kaptam a levelet az Andrássy út 60-ból, hogy ott jelenjek meg a Csengery utcai bejáratnál az I. emeleten. Én rögtön elmentem Szeder Ferenc bátyámhoz, akit ismertem a Palace szállóban lévő pártszékházból, és

elmondtam neki, mi történt velem. Tudtam, hogy szociáldemokrata is volt az ÁVO-nál. Ő, aki Szakasits Árpád főtitkár egyik helyettese volt, a másik Marosán György, egy nagyhangú, hőzöngő valaki, a mai napig csodálom, és nem tudom, hogy jutott oda. Azt tudtam róla, hogy Győrben is dolgozott egy Pikó nevű ismert péknél, aki nekem azt mondta, dolgozni nem szeretett, nem is tudott jól dolgozni, de a munkatársait állandóan lázította ellene, végül is elkergette. Szeder Ferenc korábban, '45 előtt is vezető szerepet töltött be a pártban, volt főtitkár is. Lehet, hogy az idős kora miatt lett másodhegedűs, Marosán az első, már nem tudom biztosan. Feri bátyám felhívott egy ÁVO-s alezredest, elmondta, ki vagyok, és mivel vádolnak. Megkérte, biztosítson védelmet a számomra. Az odakéretett magához. Elmondatta pontosan, mi történt, vannak-e tanúk. Én mindent elmondtam, kétezer-háromszáz tanúm van. Azt mondta, nyugodtan menjek oda, ő is ott lesz. A papíromra valamit írt. Én odamentem, géppisztolyos ÁVO-s legények kísérték a kihallgató terembe, háttal az Andrassy útnak ültek az asztalnál nyolcan, megláttam közöttük az emberem, megnyugodtam, középen civil ruhába öltözött idős ember volt, többen voltak civil ruhában, rámnézett, és azt mondta, ahogy átvette a behívó levelem – Na, itt van a híres munkáslázító, tudja miért van itt?

– Tudom.

– Tudja, hogy az árulás, lázítás bűn?

– Én nem követtem el lázítást, azt kérdeztem meg, hova lett a káposztarakományról a hús, a káposzta teteje tele volt vérrel, és alatta, a platón is alvadt vér állt. Bizonyítják a munkások, akik végignézték, és hazavitték a véres káposztafejeket. Én azon a munkásgyűlésen, mint a helyi szociáldemokrata párt szervezetének a titkára, köteles vagyok ezt az ügyet kivizsgáltatni. Egy másra nézegettek

– Akkor sincs joga lázítani – volt a válasz.

– Én nem lázítottam. Megkérdeztem azt a két kommunista egyént, akik kétkezi munkát nem végeznek a gyárban, hogy elképzelhetőnek tartják-e, hogy 5 tonnás teherautót oda lehet-e adni egy kocsis fejekáposztáért? Igaz lelkiismeretükre hallgatva válaszoljanak. A munkások húst is vártak, nagyon jól tudják, a pénz semmit sem ér, ingyen dolgozunk valamennyien. Az igazgató nevetve nyúlról mesél, amit egy gyerek nem hisz el. Azt tessék kivizsgáltatni, hová lett a hús? A gépkocsivezetők hallgatnak, miért nem mernek beszélni? Tessék kivizsgáltatni, hová lett a hús?

– Ez nem ránk tartozik – mondta a kihallgató. Megint egymásra nézegettek, de senki nem kérdezett tőlem semmit.

Én, ahogy álltam, kiláttam az Andrassy útra, így tudtam, hol vagyok.

– Fenntartja, amiket itt elmondott? Nincs hozzáfűznivalója?

– Fenntartom, és nincs más mondanivalóm.

– Most az egyszer még elmehet, de ha ide visszakerül, innen nem megy el élve. Ezt jól jegyezze meg magának.

A papíromra ráírt valamit, a hátam mögötti ÁVO-snak, intett, vezessen el. Minden fordulóban ÁVO-s állt, a kapuőr is elvette megnézni a papírom, és kivezettek az utcára.

Ebben és a későbbi Rákosi időben hamar bevitték bárkit az ÁVO-ra, elég volt egy valahol elmondott vicc. Erre később láttam példát a Fogaskerékgyárban. Ma már nem emlékszem pontosan, de arról is beszéltem az ÁVO-n, hogy a hentes, aki ott dolgozik, igazolja, a vér disznóvér volt, hogy került oda, ha nem volt hús? Egyszer legalább a hentes megfőzte volna a dolgozóknak, de nem volt mit. Az is lehet, nem 4 fél disznóról, más húsról volt szó. A

gépkocsivezetők, amikor megtudták, hogy én is az ÁVO-soknál vagyok, végképp nem mertek beszélni.

A családukban változás állt be. A feleségem fiút szült a Bethesda kórházban. Sok vérvesztése volt, ám hál' istennek megegyezett a vérünk, én adtam vért, hogy megmenthessem a feleségem és a fiam. Se vér, se gyógyszer nem volt. Hová tűnt, nem tudom, üres volt a kórház, még a patikák se működtek. Orvosok – diakonisszák már voltak – és mondták, hogy várnak vért, gyógyszert, de még semmi nem érkezett, az van, amit nem vittek el. Megérkezett ráadásul a fiatalabb öcsém is a faluból, váratlanul. Ott voltunk hárman férfiak, meg az anyósom egy szobában. Ő elkezdett veszekedni velem, hogy minek van a két öcsém a nyakamon. Ezt is magának köszönhetem, elveszett a nagylakás, maga miatt, és most maga beszél? Kikönyörögte, hogy maradjunk, amikor már a frontról jött öcsém is itt volt. Lebeszélte a lányát, hogy velem jöjjön. Addig bősztítet, amíg összeszedtem a ruhaneműm, és elköltöztem. Ennivalójuk volt bőven, én semmit nem vittem magammal. Egy kolléganőmhöz költöztem, aki már tudott a nehéz helyzetemről. Az idősebb öcsém is velem jött. A fiatalabbnak megadtam a címet, hol talál. Én a feleségemet gyógyulásáig látogattam. Csak akkor mondtam el neki a történeteket, amikor kijött a kórházból. Leveztem a szüleimmel, hogy odaküldéném az unokájukat, hogy tejjel lássák el, amíg felerősödik, a feleségem ápolja, vigyáz rá. El is fogadták. Ők odautaztak a faluba, ahol nevelkedtem, a szüleimhez. Apám szerencsére nagyon megörült a kis unokának, és anyámmal sem veszekedett, amíg ott volt a feleségem.

Borzalmas dolog egy szoba-konyhás lakásban – semmi mellékhelyiség, wc a folyosó végén – anyós, testvérek és férj-feleség, gyerek. Más megoldásom nem volt, a testvéremmel elköltöztem. Egy alkalommal meglátogattam őket a faluban, és láttam, villany-víz továbbra sincs, járda, föld vagy sáros vagy, poros, attól függően, esős-havas, vagy szárazság van. Gyerekkori emlékem még húsz éves koromban az volt, hogy az utca búcsú napján volt kivilágítva karbidlámpákkal, amikor a búcsúra érkezett árusok kivilágították a főutcat. Akkor, 1926-ig énekelték – Háromezer korona az ára mindennek a Lajcsi bazárjában, háromér, nem ötér, pedig sokkal többet ér.

Jött a pengő. Háromezer korona huszonnégy fillért ért. A búcsú volt az év legnagyobb ünnepe, ilyenkor jöttek a vidéki rokonok, nagy sütés-főzés volt minden háznál. Mihozzánk soha nem jött senki, apám miatt. Édesanyám csirkét vagy tyúkot vágott, tepsibe sült süteményt, apám kivette a két combot, mellet és a májat, a tepsiben lévő süteményt körbevágta, kivette a közepét magának, ami maradt, odalökte – Netek, zabáljatok, másra úgysem vagytok jók. – Anyánk elsírta magát, mi meg vele sírtunk. Ettünk valamit, utána kiültünk az udvarra egy kidőlt fára, apámnak meg volt egy vaságya, arra lefeküdt aludni. Soha egy fillért nem adott arra, hogy valamit vegyünk a búcsúsoktól. Ez az emlékem maradt a falusi életemből. Nekem az volt az igazi ünnep, amikor végleg eljöttem a faluból. Nagyapám halála után gyorsan fogytak a földek, maradt a nyomor. Mi, anyánk és a gyerekek sokat éhezünk. A középső öcsémmel sokszor mondtuk - Mi nem kéredzkedtünk erre a világra, bár ne születünk volna meg, ha nem tud eltartani bennünket, átkozzuk a percet, amikor megszülettünk.

A gyárat kiköltöztették Mátyásföldre, engem több osztály élére neveztek ki, elég nagy volt a felelősségem, hozzám tartozott egy fatelep, az összes raktár, az anyagátvétel és a raktárkönyvelés. Zsiga úr közölte, a pártmunkát a magánidőm terhére végezhetem, azért nem járt fizetés. Munkaidő után mindig vártak rám, még ebédidőben is, akik segítséget kértek. Állandó kapcsolatban álltam a XIV. kerületi pártszervezettel, Türk Ödön főtitkárral, Szőnyi István szervező titkárral. Sokszor kaptam tőlük segítséget. Szőnyi testvérét, aki kommunista volt, '49-ben együtt akasztották fel Rajk Lászlóval, aki akkor belügyminiszter volt. Tartottam a kapcsolatot Kisházi Ödönnel, a Vasas Szakszervezet vezetőjével, Szeder Ferenc bátyámmal,

aki főtitkár-helyettes volt, Várnai Zsenivel, Mérő Ignáccal, a Bp-i „R” gárda vezetőjével, és sok mással, akik külföldre menekültek, más nevekre nem emlékszem.

Kelemen Gyula elvtárssal is tárgyaltam a vállalat államosítása ügyében, ő államtitkár is volt, távollétében valamiért halálra ítélték. Ma már nem emlékszem az okára. Azt később a kommunisták bűnömnek minősítették, hogy vele tartottam a kapcsolatot. Hetente tartottunk pártnapokat, a pártközpontból jöttek az előadók, befejezésül elénekeltük, hogy – Nem lesz a tőke úr mirajtunk, elvész, aki a múltnak él, stb. – Akkor még azt hittük, hogy valóban így lesz, sajnos nagyot csalódtunk, ma is érzem a saját bőrömon. A kommunisták is a heti pártnap után énekelték – Fel-fel, ti rabjai a földnek, fel-fel, ti éhes proletár. – Hát ez maradt, de a győzelem napjai hol jönnek – hol mennek; a pártra érte. Ma már dúsgazdag milliárdos kommunista utódpártvezetők és tagjai vannak. Nekik bejött a győzelem, ők már nem éhező proletárok. Az is igaz, hogy ezek az urak és elvtársak már nem is tudják ezt a szöveget, az ősöktől nem ismerik.

Én még emlékszem a '45-ös időkre, amikor Rákosi, Gerő, Vas Zoltán vezette a kommunista pártot. Révai József volt a főideológus, nálunk Jusztus Pál volt ugyanaz, a néhai „Szabad Nép”-ben meg a Népszavában vitatkoztak a problémákról. Ilyen volt például a magyarországi autóbusz behozatal, vagy az autóbusz gyártása a „Beszkárt” részére. Gerő, Vas Zoltán, a francia Renault Művek autóbuszait hozták be, az önhordó alvázak autóbuszok szétrázódtak a fogaskerekű vasút menti úton, ahol a próbautakon vizsgáztatták, nem feleltek meg a magyar útviszonyoknak. Hoztak a „Beszkárt” vezetői olasz, angol autóbuszokat is, de korrupció vádjával letartóztatták a „Beszkárt” – ma BKV – egész szociáldemokrata vezetőségét. Hogy mi lett a vége, nem tudom, de azt igen, hogy Jusztus Pál azt írta, akkor Gerő és Vas Zoltán ugyanúgy korruptak, hiszen ők is hoztak be használhatatlan autóbuszokat. Ekkor kezdődött a magyarországi autóbuszgyártás a MÁVAG, a GANZ gyár és az Uhri Testvérek mátyásföldi gyárának bevonásával. A korabeli sajtótermékekből mindez ellenőrizhető.

1945-ben én és László nevű öcsém, aki a repülőgépgyárban dolgozott, megbízást kaptunk, hogy keressük meg a Pápa körüli helyiséget, ahová kitelepítettek repülőgépgyári anyagokat, megvannak-e még? El is indultunk vonattal, elértünk Győrbe. Ott várni kellett a Pápa felé induló vonat csatlakozásáig. Nem volt élelmiszerünk, csak pénzünk, ami napról-napra kevesebbet ért, végül is eljutottunk kenyérügyben a Pikó pékhez, de nem volt, csak pesti kenyérjegyünk. Ő adott kenyeret, amikor megtudta, mi járatban vagyunk. Később tudtam meg róla, hogy egyszer Pozsonyban mulatott egy hölgy társaságában, aki csak annyit tudott róla, hogy Győrben lakik a pék, írt egy levelet, aminek az volt a címezése, Győr város legmulatósabb pékjének. Pikó pék megkapta a levelet. Még egy eset: Miután mulatós ember volt, minden vendéglőt-kocsmát ismert. A Nádor városrészben nyílt egy új vendéglő, elment a megnyitóra, ahol jól berúgott, elindult haza, de nem tudta, merre kell menni. Végre talált egy utcán járkáló rendőrt, azt kérdezte tőle

– Biztos elvtárs, – mert akkor ez volt a módi – ismeri maga a Pikó péket?

– Persze, hogy ismerem – volt a válasz.

– Nem kísérne el hozzá? – A rendőr a sötétben erre azt mondta

– Dehogynem. – Végre elértek az első utcai lámpához, a rendőr ránéz:

– De hiszen maga a Pikó pék!

– Azt én is tudom, csak azt nem, hogy most hol vagyok? – Elkísérte a vasúton átvezető hídig, ott már kiismerte magát, és onnan hazament.

Mi az öcsémmel jártuk az utcákat, találtunk egy étkezdét, ahol életemben először és utoljára ettem csalánlevest. Húsjegyük nem volt, paprikás krumplit ettünk. Ahogy besötétedett, kerestünk szálláshelyet, elértünk a szociáldemokrata párt helyiségéig, ahol nem fogadtak be, de azt ajánlották, ne bolyongjunk, mert az oroszok elvisznek bennünket hadifogolynak, menjünk el a városháza pincéjébe, ott befogadnak bennünket, mást nem tudnak ajánlani. El is mentünk, ott éjszakáztunk, és másnap indult a vonat Pápára. Mintha más világba érkeztünk volna, ott a piacon árultak tejet, túrót, vaját, mindenféle zöldséget, találtunk kifőzést, ahol az étlapon csirkehúsleves, csirkepörköltet hirdettek. Rögtön bementünk, nem akartunk hinni a szemünknek, ez nem lehet igaz, teleettük magunkat, majd megkerestük a tanyát, ahová vitték az anyagokat. Senki nem tudott semmit, hova lett a sok föld alá rejtett anyag, de már ott semmi nem maradt, azt tudták.

Az öcsémmel egy más világban éltünk, a ma Alig utcainak nevezett lakásban, ahol két szoba, hall, előszoba, konyha, fürdőszoba, wc volt. Mindenkinek külön helyiség, a mama a külön-szobában, Laci a hallban, mi a szobában éltünk a volt beosztott kolléganőmmel, aki korábban is nagyvilági életet élt egy könyvkiadó szeretőjeként. Ezt később tudtam meg, de volt egy zsidó gyógyszerész, és egy Putyu ráragasztott nevű, mindennel foglalkozó egyénnel, hadtápi őrmester, ingatlanügynök, rovarirtó, és az ég tudja, mi nem volt. Erről van egy külön írásom, nem kitaláció, maga a valóság. A gyógyszerész volt a Róka. Engem hamarosan megválasztottak házmegbízottnak, fényképes igazolvánnyal rendelkező hatósági személyek voltunk. A házmesterek felett álltunk, ezek is tudtak mindenkiről mindent, és sakkban tartották a lakókat, kivéve az új házmestereket, akiket a kommunista tömbmegbízottak pénzért-értékekért helyeztek el a lakóházakba. Ilyen volt ebben a házban is és aki csak hallomásból tudta, hogy ki-kicsoda. A tömbmegbízott meg megbukott, amikor kiderült, hogy pénzért árulta a házmesterséget, a régít valami váddal el kellett távolítani. Megtudtam végül, hogy a barátnőm egy Kresz Géza utcai lakással cserélt, ami zsidó gettó lett. Azok visszajöttek, és mi költöztünk a Kresz Géza utcai lakásba. A kolléganőm velem együtt járt a Közgazdaságtudományi Egyetem esti tagozatára a Szerb utcába. Egymást érték az események. 1947. év elején történt: Felkeresett Gáspár Sándor, aki azt mondta, hogy eddig mi a szociáldemokraták adtuk az ÜB elnököt, ideje, adjuk át a kommunistáknak az elnökséget. Én erre azt válaszoltam, ez a tagság dolga, és ebbe nem szólok bele. Erre azt kérte, hajlandó vagyok-e, vegyük számadásba egyik-másik párt tagsági létszámát. Természetesen vállaltam, segítek, ha tudok. Ez meg is történt. 1947. január 9-ikén felvettünk egy jegyzőkönyvet, ami szerint 357 szociáldemokrata és 176 kommunista párttag van a gyárban. Ez a jegyzőkönyv eredeti példányban ma is a birtokomban van. Két fénymásolat a történészeknél van. Uhri Zsigmond behívott magához, akkor még nem volt meg a kékcédulás szavazás, és megkérdezte, milyen jövője van a szociáldemokrata pártnak. Én még csak azt tudtam neki mondani – többségben vagyunk – kivéve az ÁVO-t, hol ők vannak többségben, és ők vezetik. Ő is szociáldemokrata volt, elmondta, hogy megkörményezte a MOGÜRT, adja el a gyárat, de ő már tanult a Fogaskerékgyár tulajdonosának a történetéből, a Nagytemplom utcai gyár tulajdonosa hogy járt. Az első részletet megkapta, amikor a második esedékes részletért jelentkezett, a munkásokkal dobatták ki a kapu tetején. Én is azt mondtam, Zsiga úr, a vállalat államosítása elkerülhetetlen. Megkért engem, elmennék-e egy badacsonylábodhegyi hölgyhöz, aki közel áll Marosánhoz, vállaltam. Elmondta, a hölgyvel meg van beszélve, vár, rendelkezésemre bocsátja a Mercedes gépkocsiját sofőrrel, és hozzam el ezt a hölgyet hozzá. El is mentünk, de a szállasadónőm, aki egy nagyon szép, jó alakú nő volt, ragaszkodott hozzá, hogy ő is velem jön. Elmentünk, a hölgy, aki nagyon csinos, vonzó teremtmény volt, rámnézett, és azt mondta – Minek hoztad ezt a nőt, eltöltöttünk volna egy-két felejthetetlen éjszakát. Én most nem megyek, itt maradok pár napig, gondoskodok rólatok. Külön szobátok lesz, itt vannak nők-férfiak, annak megfelelően lesztek elszállásolva. – Emeletes épület volt, fa lépcsővel, mi, férfiak az emeleten laktunk. A gép-

kocsivezető hozta a feleségét, akinek a szülei a közelben laktak, örült, hogy maradunk, jelentkezik minden reggel. Nem tudom, ma már hány napot töltöttünk ott, de az biztos, az első éjszakát egy olyan vendéglőben töltöttük el, ami egy hegyoldalba volt beépítve. Másnap, a tetején állva érdeklődtem, hol van ez a vendéglő? Egy rendőrszázados, egy civil, nem tudom, milyen tiszt volt a vendéglátónk, nagyon tetszett nekik a társaságban lévő hölgy. Záráskor a százados azt mondta, az idegenek elmehetnek de az ő felelősségére mi maradunk a Rajkó zenekarral. Hajnalban mentünk haza, egyikük legurult nagy csörömpöléssel – a férfiak közül – a falépcsőn. Erre emlékszem, a hölgy, akiről megtudtam, hogy az orvos férje disszidált, ő megtarthatta a szőlőjét és a borászatát, amit pincemester gondozott. Amikor ő akarta, elmentünk a gyárba, én a két csinos nő között Zsiga úrhoz, mindenki megbámult bennünket. Mit beszéltek meg, nem tudom, de az biztos, olyan dolgokat mesélt el, amitől ő maga is félt. Zsiga úr a kékcédulás szavazás után elhagyta az országot. A Gépipari Minisztérium egy államtitkáranak a sógorát jelölte a kormánybiztosi tisztségre. Az illető egy borügynök volt, fogalma nem volt, mi a teendője. Engem keresett fel, és kért tanácsot. Szép, feketehajú felesége volt, többször meghívtak a Váci utcai új lakásukba, alattuk a fölszínten egy halászcseréda volt. Többször ettem velük halászlét abban a vendéglőben. Szociáldemokraták voltak, de nem értettem meg, mit keres egy borügynök ipari területen. A Győri Vagyongyár igényt tartott volna a gyártelepre, tárgyalások folytak az Iparügyi Minisztérium, a Nehézipari Központ vezetésével, ahová a két gyár tartozott, de végleges megállapodás nem történt, de kinevezték Zerkovitz Béla főmérnököt átmenetileg a gyár élére. Még 1947 május elsején ő főzetett birkapörköltet a gyár dolgozóinak, ismert fiatal színésznő jött a dolgozók szórakoztatására. A titkárnője azonban nekem elmondta, ne higgyek neki, mert két tagsági könyve van. Amikor én azt kérdeztem

– Maga ezt honnan tudja? – elmondta – Onnan, hogy én fizetem a tagsági díjakat, nálam van a két tagsági könyv. Akkor jöttem rá, egyesek így tudják, mikor-honnan fúj a szél. Ez a mai napig is így van. 1947-ben, amikor a kékcédulás választás történt, nem is fogtam fel ésszel, mi történt. A párt vezetősége tudta, főleg Marosán és a környezete. Ők már készen álltak az átállásra, de bölcsen hallgattak. 1948 márciusában hallottam először arról, hogy a Szociáldemokrata Párt álljon át önként a Kommunista Pártba. Először nem reagáltam erre a felszólításra. Egyszer csak azt hallottam a gyár kommunista vezetőségétől – a Szociáldemokrata Párt tisztítsa meg önmagát, ne hallgasson a jobboldali vezetőkre, mert ha most nem lépnek át, később nem biztos, hogy helyük lesz a közös pártban. – Akkor már több mint 400 párttagom volt. Én azt mondtam, arra ne számítsanak, hogy önként, dalolva átlépek a párttagságommal, aki akar, lépjen át, de én nem árulom el a tagságomat.

Volt két előzmény: Egyszer Gerő felesége, egy pártnapon értesült arról, hogy énmiattam vannak kisebbségben a kommunisták, akkor azt mondta, ha kell, likvidáljanak, vannak finom módszerek. Fel is ajánlották, legyek a Pest megyei alispán, lépjek ki a gyárból, a pártból nem kell kilépnem. Felismertem a csapdát. Nem sokáig lettem volna az, lett volna módjuk eltenni láb alól, nem akartam hősi halott lenni, nem vállaltam. A második csapda, amikor Gerő és Vas Zoltán a francia Renault gyár részére akarta megszerezni a gyárat szerviznek, aminek az előzménye az volt, hogy a gyár nem kapott munkát, ki akarták kényszeríteni a gyár eladását vagy magyarányú létszámleépítését. Az eladást is a MOGÜRT szorgalmazta, Uhri Zsigmond nem adta el nekik, az általa ismert ok miatt, a létszámleépítést nem hajtotta végre. Egy gyári gyűlésen a dolgozókat kérte, legyenek türelemmel, ha nem tudják a fizetéseket időre teljesíteni, vagy kénytelen a gyár elbocsátásokat végrehajtani, amit a tulajdonos nem szeretne. A kommunisták lázították a népet – Adja el a gyárat, ha nem tud fizetni. – Ők tudták, mi van a háttérben. A dolgozók többsége türelemmel vár még akkor is, ha csak előleget kapnak a fizetésre. Átmenetileg a Szociáldemokrata Párt bankja adott hitelt. Lassan több munkalehetősége lett a gyárnak, és átvészeltük a nehéz időket. Érkeztek autóbusz, mentő, rabszállító alvázak,

pótkocsikra rendelés, aminek az alváza, mindene ott készült, visszafizette Zsiga úr a bankhitelt. De időközben, amíg a nehézségek fennálltak, történt valami. A MOGÜRT Kerepesi úti központjába (előzőleg egy taxivállalat tulajdona volt) meghívást kapott a gyár igazgatója, Szabó Jenő, jómagam mint a Szoc.dem. párttitkár, és az ÜB kommunista alelnöke, Kovács Ferenc. Ott előadták – tudják a gyár nehéz helyzetben van, hajlandóak a gyárat átvenni, és a Renault kocsik szervizeként üzemeltetni. 650 ember maradhatna, csak a jó szakemberek, főleg – mert én rákérdeztem – a kommunisták maradnának természetesen, és önök, mint igazgatósági tagok. A szerződés kész, csak a mi aláírásunk szükségeltetik. Én azonnal kijelentettem, nem áruolom el a munkatársaimat, én nem írok alá semmit. Szabó Jenő azt mondta – Én jelenleg is igazgató vagyok, egyetértek a Vörös elvtárral, nem járulok hozzá a munkások elbocsátásához. Vagy vegyék át, ha munkát tudnak biztosítani, az egész gyárat, minden változtatás mellőzésével, ha nem, én nem írok alá semmit.

Kovács elvtárs csak bámult, főleg rám – De hát elvtársak, mi igazgatók leszünk! – Mire én – Maga lehet igazgató, alá is írhat, amit akar, de ránk ne számítsanak. – A vezető szónok ledöbbsent, megfenyegettek bennünket, hogy tönkreteszik a gyárat, és mi leszünk az elsők, akik az utcára kerülnek. Hála istennek, a dolgok másként alakultak...

Az 1947 év szomorú is lett az Sz.D.P. tagságra nézve, ekkor történt az a bizonyos kékcédulás szavazás. Rajk László volt a belügyminiszter, hogy kinek az agyában született meg az a szörnyűség, soha nem tudom meg. Lehetőség volt utólag a névre szóló kékcédulával, a lakástól távol vagy vidéken bárkinek többször leadni a szavazatát a képviselőválasztáson. Ez meg is történt, autóbuszon, teherautókon vitték egyik helyről a másik kerületekbe a kékcédulás szavazókat. Tanúja voltam a XIV. kerületben – Türk Ödön hívott oda –, aki megtudta, mi történik, milyen visszaélések a kékcédulával. Odahívott egy rendőrszázadost a legközelebbi szavazóhelyiséghez, nagy tömeg volt ott, állt egy üres autóbusz. A százados már korábban érkezett, várta, kik szállnak be az autóbuszba. Senki sem szállt be, csoportosan beszélgettek az ottlévők. Egyszer csak beállt egy teherautó, mi akkor értünk oda. A százados igazoltatta a gépkocsi vezetőjét, mondván, hogy ő már látta itt ezt a teherautót, közben az emberek betódultak a szavazó helyiségbe. Még egy ember, a csoport vezetője maradt a gépkocsivezető mellett. A menetlevélben egy közeli vidéki település is fel volt tüntetve. A százados azt mondta, letartóztatja őket a szavazó cédulákkal való visszaélés gyanújával.

– Én nem ajánlanám, százados elvtárs – mondta a csoport vezetője. – Itt van Rajk elvtárs telefonszáma, hívja föl, és győződjön meg, hogy igazat mondtam.

A rendőrtiszt telefonhoz ment, volt a szavazóhelyiség előterében, és felhívta a számot. Maga Rajk, nem a titkára vette föl a telefont, aki azt mondta – Ha nem akar magának kellemetlenséget szerezni, és nem akar a kerületi kapitányságról más beosztásba kerülni, engedje útjára ezt a csoportot.

Kijött, legyintett, és azt mondta – Menjenek tovább. – Odajött hozzánk, és elmondta, mit mondott neki Rajk személyesen, és hogy megfenyegette. Ledöbbsentünk. Közben Szőnyi elvtárs is megjött, csak bámultunk egymásra, Türk azt mondta – Nincs mit tennünk, el vagyunk veszve. Akkor még ekkora veszteségre azért nem számítottunk. A választási eredmény kihirdetése mindenkit ledöbbsentett, honnan lett egyszerre ennyi MKP szavazó? Összes párttagságuk nem elég ehhez, egynegyede sincs. Kiderült, mint már írtam, egyes Szoc.dem. pártvezetők tudtak a kísérletről, még őket is meglepte az eredmény. Az év azzal telt el, hogy sokan disszidáltak, eladva a vagyoniukat, vagy útrakészen várták a fejleményeket. Számomra ez 1948 márciusában következett be. A hangadó, főleg egypár öreg kommunista hangoztatta: a Szociáldemokrata Párt megszűnik. Én nem vettem komolyan ezt a fenyegetést, mert még mindig helyén állt változatlanul a vezetőség, és hallgatott. Többfelé érdeklődtem, senki nem

tudott mást, minthogy valamire készül a kommunista pártvezetés. Arra azonban senki nem számított, ami bekövetkezett. Áprilisban a helyi öreg párttagok már azt hangoztatták, minden SzDP tag lépjen át önként az MKP-ba, a Szociáldemokrata Párt tisztítsa meg önmagát. Akkor már tudtam, itt valami nagy disznóság készül, ha már a helyi párttagok ilyeneket beszélnek. Ezt a vezetőségük sugallja, nem maguk találták ki. 1948 áprilisában a helyi MKP megbízottja felszólított, hogy akkor már több mint 400 párttagommal lépjek át önként a kommunista pártba, mert később már nem lesz ott helyem. Én ezt megtagadtam, aki akar, én nem akadályozom, lépjen át, de azt ne várják, hogy az internacionalista himnuszt énekelve vonuljak a tagsággal be a kommunista pártba. Ha az én központi pártvezetőségem úgy határoz, és erről értesít, hogy melyik időponttól leszünk automatikusan párttagok, ez ellen nem tehetek semmit. Rögtön felkerestem Kisházi Ödönt, elmondtam neki, hogy mi történt velem. Nagyon felháborodott, felugrott, és azt mondta, most azonnal megyünk Marosánhoz, mert Szakasits Moszkvában van, de előbb telefonon felhívta, hogy a helyén van-e? Azonnal mentünk a Palace szállóba. Marosán látta, hogy Kisházi nagyon izgatott, megkérdezte – Csak nincs valami baj? Látom, nagyon fel vagy háborodva valamin.

– Azt szeretném tudni, mi folyik itt a pártközpontban? Hallok különfélét a két párt egyesítéséről, de ezt eddig nem vettem komolyan. Most itt van velem Vörös elvtárs, az IKARUS gyár párttitkára, hallgasd meg, mit mondtak neki a kommunisták. – Elmondtam, láttam, sápadozik a máskor olyan magabiztos, hangoskodó főtitkárhelyettes, azt mondta – Ez engem is meglep, erről nem volt szó.

– Szóval ti már tudtok valamit, amit velünk nem közöltetek? Folyamatban van a párt kiírása? Honnan ered ez? Ki kezdeményezte ezt?

– Sajnos ők megnyerték a választást, és orosz nyomásra felszólítottak bennünket a két párt egyesítésére, de nem ilyen alapon, mint amit most hallok, hanem tárgyalások folynak, milyen feltételekkel, hol és mikor, ki fogja bejelenteni ezt? Nem volt szó egyéni túlkapásokról. Azt bizony sajnálom, hogy veled még erről nem beszéltem, itt a pártközpontban nagy az ellenállás, már többen a külföldre távozást tervezik, nagy a káosz. A kommunista pártvezetés csak velem hajlandó tárgyalni, hallani hallottam már, hogy egyesek tudomást szereztek különböző párszervezetek egyesítéséről, de ilyet konkrétan nem tapasztaltam. Én elmondtam neki, még arról is tudok, nem lehetek tag az új pártban, mert akkor megint engem választanak párttitkárnak. Ezt biztosan megakadályozzák, mert engem utálnak a kommunisták.

– Sajnos ebben nem tudok segíteni, sok a személyes ellentét, mindent magunknak kell megoldani.

Kisházi megdöbbenve hallgatott, majd azt mondta – Jöjjön, itt nincs mit keresni, én soha nem megyek bele a két párt egyesítésébe, az 1919-ben is megbukott, a patkányok menekülnek a süllyedő hajóról. – Megfogta a kezem, és kihúzott a szobából. Marosán lángvörös képpel nézett utánunk.

A magánéletemben is sok változás történt. László nevű öcsém már nem jött velem a Kresz Géza utcába, megnősült, és magához vette a fiatalabb öcsémet. Így a faluról visszatérő első feleségemnek nem kellett senkivel közösködni, de úgy is kicsi volt a lakás az anyja és a gyermek miatt. Csak most érezte, mekkora szamárságot csinált, hogy nem jött velem az akkor nehezen megszerzett, összkomfortos lakásba. Élete végéig nem tudott ilyet szerezni, csak egy valamivel nagyobb szoba-konyhást, ahol – belül az épületben – mellette volt a wc. Már ez is nagy dolog volt, zárt helyiségben és nem a nyitott folyosón kellett menni, télen-nyáron. Én látogattam, és segitettem őket pénzzel, élelmiszerrel. Sajnos, nem tudtam bevinni a gyárba, mert az ő munkahelye megszűnt a gyárban, meg állandó volt a veszekedés, ha valaki a rokonát akarta bevinni tisztviselőnek. Főleg a kommunisták támadták, még a tulajdonost is,

akiről tudták, hogy szociáldemokrata, rokonait is támadták, mit keresnek a gyárban. Ez már a tulajdonost is joggal felháborította. Később óvónőképzőt végzett, és óvónő lett az első feleségem.

A családomat is én látogattam, szerettem a fiam. Egyszer azt mondta, apa gyere el az iskolába, mert a gyerekek csúfolnak, hogy nekem nincs is apám. Én elmentem, éppen egy csomó gyerek csúfolta, amikor közbeszóltam – Melyőtök mondja, hogy a fiamnak nincs apja? – Döbbenet néztek rám, azután egymásra, én álltam, néztem őket, egyszer csak szétfutott az egész gyerekbanda. Többet nem hallottam, hogy valamelyik is csúfolta volna a fiam. De történt olyan eset, amit nem felejték el soha. Egy vén gazember a Lehel út sarkán, a honvéd laktanya sarkán, leszólította a fiam, és azt mondta neki, hogy adja oda az iskolatáskáját, adott néhány fillért neki, hogy hozzon neki két friss kiflit a szemben lévő élelmiszerboltból. Szegény fiam jött a két kiflivel, a vén csavargó seholy, elvitte a táskáját és az iskolai felszerelését. Éppen meglátogattam őket, amikor elmesélte, hogy nem meri elmondani a nagymama miatt, aki úgyis mindig panaszkodott, hogy rossz, szófogadatlan gyerek. Én elvittem, megvettem az új táskát, könyveket, írószereket, és azt mondtam, remélem, ez jó lecke volt, ne bízz meg ismeretlenben.

Záhonyban szerelték széles nyomtávra a gőzdarukat, személyvonatokat. Egyszer voltam ott, egy pótlást vittem egy gőzdaruhoz, szemem-szám elállt, amit ott láttam. Tehenek bögtek, lovak nyertettek, kacsák, libák gágogtak, kakas kukorékolt, disznók rőfögtek.

Egyszer nagyon meglepődtem, egy cég – Lutz és Bednár – gyártotta a lövettyűket a lánggyári kazánokhoz. Próbaállomás csak a Mávagban volt. Vasárnap volt, már csak a lövettyűk hiányoztak a szerelvényhez, Győrben meg várták a kazánokat. Taxival mentem Bednár lakására, hogy azonnal jöjjön a MÁVAG próbaállomásra, szerelővel, mert nem működnek a lövettyűk, nem lehet elszállítani. Majd hanyatt esett, mert éppen egy esküvőre indult volna, ahogy volt, ünneplőben jött velem. A próbaállomás vezetője a hasát fogta a röhögéstől – Jó, hogy nem frakkban jött ide, ahol gőz, olaj nem éppen ünneplőruhának való. Amikor visszavittem, azt kérdeztem – Én még soha nem láttam a Lutz urat, hol van? Ő nem dolgozik? – Rám nézett – Maga nem tudja? Börtönben. Nem tudja ki a Lutz?

– Honnan tudnám – mondtam én –, csak magát ismerem.

– Hát a Lutz Giziről se hallott? Ő volt Szálasi felesége. A cég így van engedélyezve, de már csak én dolgozok a régi személyzettel.

– Ki rendelte meg magánál ezt a gyártmányt?

– A Láng gyári anyagbeszerzés, más ezt nem gyártja.

Az első feleségem örült, hogy a fiammal törődtem, olyannyira, hogy amikor a második fiam megszületett, együtt vittük őket nyaralni, bárhova mentünk. Ugyanazt kapta mind a két gyerek, a második feleségem megszerette, elfogadta, mintha a magáé lenne. Lakást próbáltam szerezni, de ebben sem a minisztérium, sem a gyár nem tudott segíteni. Közben, amikor már nem dolgoztam a minisztériumban, kaptam egy fiatalembert segítőnek a Győrből. Egy alkalommal elmondta, van egy ismerős család, akik Győrből kerültek Budára, egy szobás, összkomfortos lakásban élnek két gyerekkel, és azoknál baj van, vissza szeretnének menni Győrbe. Később megtudtam, muszáj menni nekik, mert a férj a katonaságnál vaságyakat, egyéb honvédségi felszerelést adott el és most le van tartóztatva. Elmentem vele, megnéztem a lakást, szörnyű állapotban volt. Szekrénylábat téglá helyettesítette, a rozoga gyermekjárókában két kisgyerek sírt, a feleség mondott egy összeget, és győri lakást kért. A férj eredeti szakmája asztalos volt, a gyárban a főkönyvelő barátom elintézte, kap állást, és kétszobás, szolgálati lakást. Eljártunk a kerületi tanácsnál, a gyárat a pártbizottságáról képviselték. A

tanács hozzájárult a cseréhez, mivel gyerekes család kap lakást. Fizettem, ők kártalanították a honvédséget, én megkaptam a bérlakást, elköltöztem a Szent István körútról. Hamar összeismerkedtem a lakókkal, pedig négyemeletes épület volt. A szomszédom Hildebrand István filmoperatőr lett. Elmondták, örülnek, hogy mi jöttünk, Árbikék mindig hozzánk jöttek, kölcsönkértek, amit soha vissza nem hoztak, pénzt, élelmiszert adtunk, mert sajnáltuk a kisgyerekeket. Az anyjuk sokszor tette őket a fürdőkádba, ahonnan nem tudtak kimászni, ott sírtak, ordítottak, odapiszkoltak, az anyjuk meg egy Bartók Béla úti presszóba járt szórakozni. Ők a szomszédos előszobából meg a konyhából hallották a gyerekek ordítását, se víz, se élelem nem volt, míg az anyjuk haza nem ment. Az Ákos nevű fiam közkedvelt lett a házban, de három házon kívüli tizenéves leánynak is. Este alig tudtuk őket hazaküldeni. A másik szomszédban kisleány volt, a szülők, sajnos a feleség már nem él, de az új feleségével ma is tartjuk a barátságot; agysebész professzor, és felesége is régi, ismerős gyógyszerész. Ebben az új lakásban ért 1956 októbere. Győrből jöttünk vissza, egy régi kommunista, Snóbel Károly barátommal, akit a Margit körüti fogházból hurcoltak Dachaubá, mint politikai foglyot. Amikor visszatért, összekülönbözött több kommunista vezetővel, nem is lett gyárigazgató vagy egyéb vezető, az okát még nekem sem árulta el haláláig, párttag volt, de tisztséget nem vállalt. Mi jó barátságba kerültünk, a feleségek is összejártak, de ritkán politizáltunk. Mi sokszor vitatkoztunk kettesben, volt sok dolog, amiben igazat adott, de csökönyös kommunista maradt, a fia már nem. Nem is értették meg egymást.

Mi az öcsémmel külön háztartást vezettünk az elköltözéskor, szerencsére én tudtam főzni, a szegedi iskola cserkészcsapatának tagjaként szakács lettem a Maros- és Tiszamenti táborokban, főzni szegény anyámtól tanultam – mint már írtam –, amikor beteg volt, én főztem, ő az ágyból irányított, így a szállasadónőnek is mi adtunk enni. Nagyon ízlett neki a főztöm, bár művészet volt az alapanyagokat összeszedni a Lehel téri és egyéb piacon. Budapestet 1933-ban láttam először, gyermekkoromból szinte semmi emlékem nem maradt. Ekkor volt Gödöllőn a cserkész világtalálkozó. Én és egy barátom, iskolatársam kerékpáron mentünk oda, Budapesten keresztül. Visszafelé meglátogattam sok rokonomat. Akkor ismerkedtem meg Bodor Jánossal, aki unokabátyám volt, őáltala ismerte meg apám az édesanyám (bár soh'se ismerte volna meg). Ő csodálkozott, hogy miért nyomorgunk a faluban, ha eladná az örökségét, vehetne borbélyüzletet, ahol úri módon élhetne. Én elmeséltem apámnak, de ez nem érdekelte, sőt, biztatott, kérjek levélben kölcsönt, ha ilyen jó módon él. Persze a válasz az volt – Nem vagyok amerikai nagybácsi, apád, ha ilyen okos, másra nem hallgat, szerezzen magának.

Megvolt már az öccse, összejártak, nagyon szerették egymást, minden nyaralásra magunkkal vittük, a második feleségem is nagyon megszerette, ma is megvan a levél, amiben az édesanyja megköszönte a második feleségemnek, hogy úgy gondoskodik róla, mint a saját gyerekéről. Később személyesen is megismerkedett a két nő, soha nem volt féltékenységi közöttük, halálos ágyán is meglátogattam a fiammal. A sor fintora immár, mind a kettő halott, sőt, a fiam felesége, a menyem is. Maradt egy fiú és egy leány unokám, akiket az anyjuk úgy nevelt, hogy engem nem tisztelnek, nem szeretnek, nem látogatnak, mert a másik még élő, Szigetszentmiklóson élő fiammal kötöttem eltartási szerződést, övé a budai lakás, felét örökölök Velencefürdön levő nyaralónak. Ott se látogatnak, még telefonon se hívnak. Ez az én szomorú sorsom, nagyon idegesít. Most a fiú megnősült, néha Budán felkeresnek, a leány nem. Ilyen az életem.

Amikor elköltöztem abból az egyszobás lakásból, ahol velünk élt hol egyik, hol a fiatalabb öcsém is, most Alig utcába – akkor más volt a neve, Thurzó köz – sok minden történt velem. Kimondott szépség volt egy beosztottam a későbbi „IKARUSZ” gyárban, vele éltem, de velem jött az idősebb öcsém is, akit bevitettem a Mátyásföldi Repülőgépgyárba dolgozni. Egy

alkalommal lakógyűlést hívott össze a kommunista tömbmegbízott, Mezei elvtárs, és ott lefasisztázta a ház lakóit, akik nem akarták befogadni az őáltala odahozott új kommunista házmestert. Én egy darabig hallgattam, tudtam, volt zsidó család, aki náci fogolytáborból jött vissza, mi az élettársammal szociáldemokraták, voltunk többen a lakók közül, odaszóltam a nagyhangon szavaló Mezei elvtársnak: – Milyen jogon mer maga üldözött zsidót, szociáldemokratákat lefasisztázni? Kicsoda maga? Azt hiszi mindenható, mert idehozta az emberét házmesternek, és most meg akarja választatni házmegbízottnak? Legyen egy besúgója a házból? Mit akar még? – Rögtön megválasztottak házmegbízottnak. Fényképes igazolványt kaptam, hatósági személy lettem. Kiderült, hogy a tömbmegbízottat már figyeltették saját pártjából, mert pénzért szerezte a házmesterségeket. Közben én is elmondtam neki, hogy ki vagyok, szociáldemokrata párttitkár, de nem én jelentettem fel. Leváltották, letartóztatták, nem tudom, mi lett vele, többet nem láttam.

Én egy másik világba kerültem ezzel a nővel, akit nem ismertem, de az édesanyja mesélt róla, hogy egy könyvkiadó tartotta el, én is találkoztam vele, aki már nagypapa volt, pénzelte, mert nagyon tetszett neki ez a nő. Kiderült, hogy egy zsidó gyógyszerésszel és egy kétes egzisztenciájú emberrel is volt kapcsolata, amit megtudtam, ezeket is személyesen jól megismertem, egy más írásomban részletesen írtam róluk, Róka és Putyu volt a nevük. Én nem tudtam, hogy a lakás zsidó házaspár lakása volt, cserélt a Kresz Géza utcai lakásával, ami sárga csillagos ház lett. Ezek visszajöttek, és mi költöztünk a Kresz Géza utcába, de már előzőleg az öcsém elköltözött, megházasodott, beköltöztek a felesége lakásába.

A kolléganőmön keresztül ismertem meg egy gyógyszerészt, aki a MABI-nál dolgozott. Hamarosan szükségem lett a segítségére. Gyorsan követték egymást az események. 1948.V.7-i dátummal kaptam a gyárból levelet, akkor már Urda Kálmán volt a kommunista vállalatvezető, az ő aláírásával a következő szövegű levelet: „Értesítjük, hogy a Nagybudapesti Egységbizottság határozata alapján vállalatunknál viselt állását azonnali hatállyal, ezennel felmondjuk.” Szóban közölték, hogy a pártból is kizártak. A mai napig nem tudom, kik zártak ki?

Megfellebbeztem a Nagybudapesti Egységbizottság határozatát. Gyorsan jött a válasz, 1948. május 11-i dátummal, az alábbi: „Értesítjük, hogy a Nagybudapesti Egységbizottság legutóbbi ülésén foglalkozott az Ön fellebbezési kérelmével, és elutasító határozatot hozott.” Tisztelettel Köből József s.k. Nagybudapesti E.B. titkára. Akkor még fogalmam sem volt, mi is az az egységbizottság. Sokkal később tudtam meg, önszántukból vagy belekényszerített szociáldemokratákból és kommunistákból állt.

A gyárban fegyelmi eljárást kértem magam ellen, aminek egy példányát elküldték a Magánalkalmazottak Szabad Szakszervezetének, ahol én 1946. februárjától abban a gyárban bizalmi tisztséget töltöttem be, és a Nehézipari Központnak, amin keresztül államosították a gyárat, amiben nekem nagy részem volt, mivel ezt én szorgalmaztam Máj nevű szociáldemokrata vezetőjénél eredményesen, amit helyettese, Karády – aki később a kohó- és gépipari miniszter első helyettese lett – ellenzett.

A fegyelmi tárgyalás 1948. május 31-én volt, részt vett a NIK és a magánalkalmazottak szakszervezeti titkára, Propper Sándor. Olyan vádak voltak: oroszellenes, munkásellenes, kommunista ellenes, jobboldali szervezetekkel tart kapcsolatot, többek között Kelemen államtitkárral, stb. Meglepett, hogy olyan szociáldemokraták – két ilyen személy, akiket én védtem meg a kommunistáktól –, vádaskodtak hamisan ellenem. Egy személy nem, de egy csak a szájába adott szöveget mondta. Ennek, Domsits Józsefnek egy különös története lett, ő később elment a gyár volt igazgató bizottsági elnökéhez és Propper Sándorhoz, az alábbi nyilatkozatot tette: „Alulírottak igazoljuk, hogy Domsits József, az Uhri Testvérek Karosszéria-

gyár Egységbizottsági tagja Vörös János üzemi szociáldemokrata párttitkár és tisztviselő bizalmi ügyében nálunk járt. Az általuk hozott döntés után, amit a nevezett is aláírt, meg vagyok győződve, úgy nyilatkozott, meg van győződve arról, hogy csak személyi hajszaról van szó, és nem helytálló a Vörös ellen felhozott vádak. Ő mégis kénytelen volt aláírni, mert neki a másik négy elvtárs közül azt mondták, hogyha nem írja alá, ő is a Vörös János sorsára jut. Tanácsot kért és védelmet Vörös János részére, annak tudta nélkül. Budapest, 1948 június 3. Aláírók: Szilágyi László és Propper Károly.” Kérdezem én – Kinek van ilyen levele? Még nem történt meg a két párt egyesítése, csak 1948 júniusában, jelentette be Marosán egy nagygyűlésen, a Kisstadionban. Engem már májusban az állásomból kirúgtak, ahol főosztályvezető voltam a gyártulajdonos megbízásából, és a pártból. Miért voltam ilyen fontos személy?

Elmentem Szeder Ferenchez a pártközpontba, éppen ott volt szegény felesége is, elmondtam, mit történt velem, nem tudom, mit várhatok még?!

Ő szegény azt mondta – Én megírtam a Horthy börtönt, most a saját elvtársaim börtöne vár rám, mert én nem kívánok kommunista párttag lenni, Kisházi, Kéthly Anna se, és még vagyunk többen, még itt vagyunk. Akik tudtak, már kimenekültek, de miránk ez a sors vár, benneteket majdcsak megment valaki, de kire számíthatunk mi? A feleségével együtt a börtönben haltak meg. Kisházi négy évet ült, utána beszéltem vele, elmondta, négy évig mit vertek a fejébe. Sokat ismertem a külföldre menekültek közül. Szélig Imre például, de soknak már nem jut a neve az eszembe, voltak fiatalok, de főleg idősebbek. Mindenki jobboldali lett, aki ellenezte a két párt egyesülését.

Levelet kaptam időközben apámtól – Anyád nagyon beteg, a makói kórházban van. Azonnal felhoztam Budapestre, az ismerős gyógyszerész elintézte, hogy utánam MABI tag lett, elvittem a körzet orvosnőjéhez, aki alaposan megvizsgálta, és kijelentette, menthetetlen áttétes rákos beteg. Beutalta a Szent János Kórházba, ott is halt meg szegénykém, a temetéséről én gondoskodtam. Nagyon meglepődtem, a mai napig nem tudom, hogy kiknek köszönhetem a tölgyfa koporsót, és keresztet, amit a ravatalozóba küldtek az IKARUS Gyárból. Sokan, munkások – tisztviselők jöttek el a temetésre, én sírtam a meghatottságtól. Fiatalon elvesztettem az anyámat, a Rákoskeresztúri Temetőben nyugszik. Én már akkor nem dolgoztam a gyárban. 1948 júl. 1-jei gyári levél tartalma: „Közljük, hogy a Nehézipari Központ Munkaerőgazd. osztályáról hozzánk érkezett utasítása értelmében áthelyezték a Magyar Vagon- és Gépgyár Rt. Budapesti Kirendeltségéhez, ahol a lehető legsürgősebben szolgálattételre jelentkeznek.” Ismeretlen aláírás. A temetés után idegszanatóriumba kerültem a Hárshegyre. Közben lezajlott a válóperem, volt bajom elég. Elváltam a feleségemtől, de kapcsolatban maradtunk.

Jelentkeztem az Angol utcai kirendeltségen, ahol már tudták, hogy velem mi történt. Pattantyús egyetemi tanár volt a vezérigazgató – Korein a főmérnök. A főkönyvelő, főpénztáros, pénzügyi főosztályvezetők vártak, elmondatták velem a történeteket. A vezérigazgató egy nagyon vallásos ember, utálta a kommunistákat az istentagadásuk miatt, és azt mondta – Sajnos egy levél is érkezett a párttól, hogy vezető állást nem tölthetek be, de amit tudnak, enyhítenek a sorsomon. A kereskedelmi könyvelésbe tettek, mondván, most máshol nincs hely. Szerencsém volt, hogy Uhriéknál 1944 elején tanultam könyvelést egy bírósági hites könyvszakértőnél, gyakorlatban is csináltam az ő megbízásával, így értettem hozzá. Őt bevitték a zsidó gettóba, én átvettem egy pár gyár könyvelését, de azok rögtön visszakérték a nálam lévő anyagot, nem tudom, csak sejtem, miért. 1944. VI. 30.-tól van levelem, hozzám utasította Szilas Vilmos úr egy tanítványát, hogy a kifizetett órákat adjam le neki. Ez meg is történt, erről értesítettem. A levél még ma is nálam van.

1948. IX. 11.-én kaptam levelet a Magyar Vagon- és Gépgyárból (Rákosi elvtárs utasítására minden vidéki vállalat budapesti kirendeltségét, igazgatóságát meg kell szüntetni, vissza kell helyezni az egész szervezetet a vidéki anyavállalathoz. A NIK rendelkezésére áthelyeztek Győrbe, az anyavállalathoz. Ideiglenes lakáshelyezésről ők gondoskodtak. Autóbuszon költöztünk, volt is nagy sírás-rívás, asszonyok, családanyák költöztek férjüktől – gyermekeiktől idegenbe. Szombat este visszahoztak bennünket egy ideig, és vasárnap este visszavittek Győrbe a kijelölt albérleteinkbe, ahol ketten-hárman is laktunk. Többen visszaköltöztek, férfiak – nők és Budapesten elhelyezkedtek más vállalatoknál. Az én főnököm is, aki Pestre is vidékről járt, így lettem a hitelező csoport vezetője. A legjobb barátom a főkönyvelő lett, lakótársam a budai lakos pénzügyi osztályvezető, és egy, a felvidékről kitelepített kolléga, idősebb ember, mind a kettő nőtlen. Együtt jártunk esténként szórakozni, a húspiacnál volt egy vendéglő, a tulajdonosa a felszolgáló pincér volt. Megismerkedtünk vele, pápai virsli, jó nagy pár, ropogós – ma már ilyen nincs –, tormával, egy korsó sör, két zsemle volt a vacsoránk. A lakásunk alatt a földszinten volt egy vendéglő, oda én jártam le boré, a legfiatalabb, ha éppen erre volt kedvünk. Eljártunk a Duna partján lévő hídfőnél, a téren két halászcserda volt, azokban már ismertek bennünket, a győri kollégákkal rajtuk keresztül ismertük meg őket. Volt még egy hely a Kék Duna vendéglő, ahol érkezéskor fogadott bennünket a helyi gyárvezetőség. Ott gyűltek össze a budapesti nők-férfiak esténként azokkal, akikkel összebarátkoztak, és a helybéliekkel.

Én állandó rettegésben éltem 1948. májusától, és ez már ebben a lakásban ért. Áthelyeztek a Győri Vagon- és Gépgyárba. Ez a nő szeretett, de mivel én nem vettem el, szemet vetett egy, az Uhri család egyik fiatal tagjára, távoli rokonuk volt, de a mátyásföldi gyárban dolgozott, mint közgazdász. Ismertük egymást, büszke volt, hogy elhódította tőlem. Fogalma se volt, hogy megismerve a múltját, nem akarom feleségül venni. Úgy jöttem rá, hogy mi van kettőjük közt, egy alkalommal a gyógyszerész, én és a nőm a Margitszigeti strandra mentünk. A nőm hamarosan eltűnt. Én nem kerestem, de a gyógyszerész, a „Róka” megtalálta, és odahívott, nézzem meg, kinek ül a nyakában a vízben. Ő nem ismerte, de én rögtön felismertem, és igencsak meglepődtem, nem tudtam a kapcsolatukról. Nem dolgoztam a gyárban, fogalmam nincs, hogy jöttek össze. Ő is észrevette, hogy látom, mit művel, nem volt mit tagadni, elmesélte az esti Margit-szigeti kalandját, egy pad alól valaki alányúlka. Először azt hitte, az új barátja, csak arra eszmélt fel, ketten hemperegnek a pad alatt, a barátja egy idegen alakkal. Én szó nélkül végighallgattam, mivel nekem is volt kapcsolatom egy számomra feledhetetlen kis leánnyal, akit még a régi ház pincéjéből ismertem meg közelebbről. A feleségem, aki gyermeket várt, a pincében lévő alvóhelyünkön aludt. Villany már nem volt, minden lakó a pincében tartózkodott, ott voltak az oroszok német katonát keresni, nőket vittek el. Én egy gyertya fénye mellett olvastam az előtérben. A kisleány állandóan molesztált, pedig már az anyja is rászólt, hagyja abba, állandóan odafutott, elfújta a gyertyám. az anyja odaszólt nekem, vágjam szájon, ha még egyszer elfújja. Én csak mosolyogtam a csínytevésein, ültem tovább egyhelyben.

Amikor a feleségemtől elköltöztem, nem tudom, honnan tudta meg, hogy hova költöztem, utánam jött többször. Próbáltam távortartani, de már féltem, hogy a barátnőm rájön, mit művel a leány, máshol találkoztunk. Szerelmes volt belém. A felejthetetlen viszonyunk addig tartott, amíg Győrbe nem költöztettek. Akkor elvesztettük egymást. Utána én Pesten már más helyeken laktam, így nem talált meg, én sem őt.

Voltam a „Hárshegyi Idegszanatórium” lakója is. A gyógyszerész barátom odamenekített, amikor a Recski Internáló Táborba akartak vinni. Amíg ott voltam, többen a védelmemre keltek, még kommunista is volt közöttük, meg a „Magánalkalmazottak Szakszervezete” főtitkára, mivel én szakszervezeti bizalmi is voltam a munkahelyemen. Így kerültem a Győri

Vagon- és Gépgyárba. Egy rövid ideig Pesten az Angol utcába, majd Győrbe költöztettek. Ott legjobb barátom, támogatóm lett a főkönyvelő, mivel a kereskedelmi könyvelésben kaptam beosztást. Sokan mentek vissza Budapestre, én is egy idő után azt akartam, több dolog miatt, amit már előbb leírtam, áthelyeztetett a daru gyáregységbe, mint kooperációs diszpécser. Itt jöttem rá, hogy Győrbe érkezésem óta megfigyeltetnek. Meg is ismertem, aki a jelentéseket írta rólam az akkor már „ÁVH”-nak.

Én is megtartottam többedmagammal a pesti albérleti lakásom, minden eshetőségre számítva. Volt leány, aki odament férjhez, de az ott letelepedett férfi, érdekes módon, nem nősült oda. Tartottam a kapcsolatot az első feleségemmel, fiammal és a két testvéremmel. Bejelentve a Kresz Géza utcában lakó kolléganőmnél voltam, odamentek a levelek, rendőrségi idézések. Ott keresett a rendőrhadnagy a belügyminisztériumi feljelentés tárgyában, erről szóló magánlevelem ma is megvan. Állandóan foglalkoztak velem, csak a kommunista pártfogóimnak köszönhetem, hogy nem kerültem a recski internáló táborba, amivel sokszor megfenyegettek, hogy ott van hely a számomra. Még Győrben is érdeklődtek utánam.

Birtokomban vannak eredetiben az alábbiak:

- 1945. januári Sz.D.P. párttagsági könyv, a '45 előtti, valahol elveszett egy kabáttal.
- 1-1 fénykép 1945-46. május 1-jei felvonulásról.
- Igazolvány a Magánalkalmazottak Szakszervezetétől, 1946. febr. üzemi bizalmiságommal.
- Uhri Testvérek Autókarosszéria és Járműgyár 1946. szept. 27-iki Uhri Zsigmond aláírásával megbízólevelével, amiben kinevezeték az anyagkezelés teljes adminisztrációjának vezetésével és ellenőrzésével. Hozzáam tartozott a raktárak ellenőrzése, az anyagátvétel, a raktári adminisztráció, és a raktárkönyvelés irányítása, ellenőrzése.
- A Szociáldemokrata Párt Központi Titkárság 1946. nov. 26-iki levele, amiben megbíztak a káderbizalmi tisztségével, kéri a megbízatásom bizalmi jellegű, ezért a legszigorúbb titoktartást kéri. A további működésre a pártközpont titkárság káderosztálya ad utasítást. Aláírás: Dr. Verebes Jenő káderosztály-vezető.
- 1947. jan. 9-i jegyzőkönyv a bemutatott tagsági könyvek alapján összeírt szociáldemokrata és kommunista párttaglétszámról, ami szerint a gyárban 357 szoc. dem. és 176 kommunista párttag van. Ez Gáspár Sándor elvtárs kérésére készült, az üzemi bizottság választáskori jelölése tárgyában.
- 1948. V. 7-iki levél az azonnali felmondás az eddig viselt állásomból a Nagybudapesti Egységbizottság határozatára hivatkozva.
- 1948. máj. 11-iki levél, a fellebbezésemre közlik, elutasítják a fellebbezésem. Köből József s.k. Nagybudapesti E.B. titkára.
- Fegyelmi határozat. A fegyelmit én kértem, magam ellen, a jegyzőkönyv 1948. május 11-én lett megírva. A vállalatnál nem maradhatok, annak ellenére, hogy az ellenem felsorolt vád be nem igazolódott.
- Nyilatkozat 1948. június 3., amit az Egységbizottságba bekényszerített Domsits József tett az igazolóbizottság elnöke, a szakszervezet főtitkára előtt.
- Levél: 1948. júl. 1. A gyárból értesítettek, hogy a Nehézipari Központ áthelyezett a Magyar Vagon- és Gépgyárba.

– Levél: 1948. júl. 1. A Magyar Vagon- és Gépgyárból értesítenek, hogy július 1-től alkalmaznak, mint tisztviselőt, kéri a jelen levelük szövszerinti visszaigazolását, ellenlevélben. Aláírás: Pattantyús – Korein.

– Levél: 1948. IX. 11-én közlik a Magyar Vagon- és Gépgyárból, hogy a NIK (Nehézipari Központ) utasítására Győrbe helyeznek. A Győrbe költöztetést a vállalat végzi, egy megjelölt időpontban.

– 1949. jan. 8. Államrendőrség; elkobozták az önvédelmi fegyverem.

– 1952. márc. 21. Bakó termelési főosztályvezető berendelt a Magyar Vagon- és Gépgyárból a Kohó- és Gépipari Minisztériumba. Munkaköröm elsőrendűen az orosz jóvátételre szállítandó 75 tonnás vasúti gözdaruhoz tartozó összes alvállalkozó minisztériumi felügyelete, jelentéstétel naponta a miniszter első helyettesének, Karády elvtársnak.

Ezek másolatai két történész tulajdonában is megtalálhatók. Elgondolkodtam, hogy akiknek a legtöbbet segítettem, jóhiszeműleg azok lettek az árulóim, még köszönni sem köszöntek, ha találkoztunk. Eszembe jutott a közmondás – jótett helyébe jót ne várj – ez így is van. Harami Rezső volt az első, aki a fegyelmi tárgyaláson nyíltan ellenem fordult. Ő volt az „R” gárda-parancsnokom. Saját szakállára, mert én nem bíztam meg ilyesmivel, eljárta a kommunista pártnapokra, és nekem jelentette az ott történeteket. Tőle tudtam meg Gerőné beszédét, amikor elmondták neki, hogy én vagyok, aki miatt kevés a kommunista tagság. Egy rokona azzal jött hozzám, hogy ez egy hullarabló, képes volt egy barátjával kiásni az anyja koporsóját éjjel, hogy az anyjával eltemetett fülbevalókat, nyakláncot és gyűrűket leszedjék róla. Én azt kérdeztem, mi erre a bizonyíték? Felismerték annál, akinek eladták azokat.

Én akkoriban nem hittem el és megvédtem, tisztviselő volt, katona soha nem volt a lúdtalpai miatt, kiesett a sorozásnál, a vállalatnál meg I. o. hadiüzemi dolgozósága védte. Most már elhiszem, hogy hullagyalázásra is képes volt. Később katonatiszt lett a kommunistáknál.

Fadgyas Sándor idősebb ember volt, vidéki lakos. Azzal vádolták, hogy nyilas volt, azért költözött Pest környékére (ma már nem tudom, hova). Bizonyíték nem volt, csak feltételezés, mivel egy lebombázott házból lett kitelepítve. Én megvédtem, és megakadályoztam a további meghurcoltatását azzal, hogy a Kommunista Pártból is tudok ilyen személyekről, akikről azt állítják, beépített emberek, kisnyilasok voltak. Ha ezt az embert feljelentik, én az ő embereiket fogom feljelenteni. Ez az ember is átállt, ellenem fordult.

A lakásadóm időközben férjhez ment. Én a Hold utcában vettem ki albérleti szobát, vesztetre. A mellettem lakó leány férfiakat fogadott a szállásadónő tudtával. Nekem is felajánlotta – fogadhatok hölgyeket. Amikor megtudta, hogy nőtlen vagyok, felajánlotta, hogy bevezet olyan társaságba, ahol találok hozzámvaló feleséget. A férjét ritkán láttam, újságíró volt. Szörnyűséges éjszaka ért, amikor arra ébredtem, hogy az arcomon bogarak mászkálnak. Felgyújtottam a lámpát, a takaróm tele volt poloskával, a mennyezetről potyogtak el. Egész éjjel nem mertem aludni, égett a villany. Megkérdeztem a szomszéd leányt, hogy ott is ez van? Azt felelte, nála is van, de ő már megszokta. Szólt a szállásadónőnek, aki ígérte, ciánoztat, de közben ő maga kivette a szomszéd szobát, így nem tudok hova menni. Én hirdetésre vettem ki, bementem a szállásadónőhöz, rémülten nézett rám, és azt mondta, nézzem meg, hogy nála milyen tisztaság van, ott nincs poloska. Én azt mondtam, akkor jöjjön a szobámba, 10 óra után, és győződjön meg, honnan kerülnek elő a poloskák, amik napközben nem láthatók. Egy hónapot kifizettem, de felmondás nélkül elköltöztem.

A vállalatnál meguntam a Pestre járást, elmondtam a főkönyvelő barátomnak, hogy visszaköltözik Budapestre, ott keresek munkát. Ő azt mondta, maradjak, mert műszaki vonalra kerülhetek vissza, most orosz rendszer szerint lesznek diszpécseri állások, oda kellenek

szakemberek. Egész héten át Pesten lehetek, ahol van egy kirendeltség, és csak szombat reggelre kell jelentéstételre visszautaznom. Így a vállalatnál maradhatok, és egész héten Budapestén lehetek, meg vidéki városokba kell utazni, ottani gyárakba, ami kiküldetésnek számít, kapok napi 31 Ft-ot, szálláspénzt. Az akkor nagyon jó pénznek számított, ebéd-vacsorára bőséges fedezet volt. A darugyár-egységnek lettem a kooperációs diszpécser, ahol hamarosan barátokra leltem. Az elhatározásomnak volt még egy oka, ami miatt ott akartam hagyni a gyárat, az volt, hogy egy napon az egész gyárban hangszórón kerestek – Vörös János, édesanyja neve Balázs Margit, azonnal jelentkezzen a vezérigazgatói szobában. Én a könyvelésben ezt nem hallottam. A főkönyvelő bejött, és azt mondta – Te János, nem téged keresnek a hangosbemondón? Hogy hívják édesanyádat?

Megmondtam, elsápadt – Azonnal menj a vezérigazgatóhoz, de gyere hozzám, ha kiengednek. – Én bementem, ott ült a vezérigazgató, a párttitkár már az új Magyar Dolgozók Pártja részéről, és két idegen. Az egyik bemutatkozott, azt mondta, maga, akit keresünk, Budapestről, az IKARUS-ból idekerült Vörös János?

– Igen, az vagyok.

– Én a Kohó- és Gépipari miniszter titkára vagyok, kérdéseket teszek fel magának, válaszoljon őszintén. Tudja-e, hogy a Hungária körüti gyárból hová lett a rengeteg minőségi acélrúd és -lemez?

– Igen, tudom, az oroszok vitték el vagonokban, még január elején.

– Maga ezt honnan tudja?

– Onnan, hogy én is segítettem a vagonokba rakásnál addig, amíg egy tolmács, Upor úr nem mondta, hogy meneküljön, aki tud, mert három zárt vagon áll a szerelvény végén, és abban visznek el bennünket valószínűleg hadifogságba.

– És maga látta a szerelvény indulását?

– Nem, mert én elmenekültem. Nem hiszem, hogy a megrakott vagonokat ott hagyták volna. A másik ember megszólalt – Nem a németekkel téveszti össze őket?

– Nem, akkor a környéken nem volt már német katona. Orosz katonaság volt, a tolmács zsidó munkaszolgálatos, volt hadifogoly elmondása alapján. Ismertem is a kávéházat, aminek a tulajdonosa volt.

A jegyzőkönyvet vezető nő azt írta be a jegyzőkönyvbe, hogy az acélféleségeket a németek vitték el. Én elolvastam a jegyzőkönyvet, nem írtam alá, azt mondtam, én kifogásolom ezt a részt – mert személyekről, egyéb dolgokról kérdeztek – nem a németek vitték el a szabadtérségből, hanem az oroszok. A nő riadtan nézett rám, a miniszter titkára azt mondta, írja át, igazam van, nem ezt mondtam. A gépíró, aki a vezérigazgató titkárnője volt, később elmondta, ő csak jót akart, mert a másik civil ÁVO-s tiszt volt. A párttitkár akkor szólalt meg, amikor azt kérdezték, az IKARUS-ban milyen párttiszséget viseltem, azt mondtam – Párttitkár voltam. – Ő rámivallt – De nem kommunista!

– Ha az lettem volna, most nem lennék itt. Szociáldemokrata vagyok, később találkoztam vele, ő lett a Láng Gépgyár vezérigazgatója. – De volt még egy meglepetés a számomra, a gyár orosz tolmácsa is győri volt, saját elmondása alapján tudom, 1944-ben még ő volt Győr tűzoltó-főparancsnoka elvileg, gyakorlatilag behívták katonának, az orosz fronton fogságba esett és hadifogolyként megtanult oroszul. 1949-ben került haza, rögtön menekülnie kellett, mert perbe akarták fogni, mint a Horthy-rendszert kiszolgáló tűzoltóparancsnokot. Így került Budapestre a Láng Gépgyárba, és közeli kapcsolatba az orosz kereskedelmi központtal.

Forgács Döle, a főkönyvelő, izgatottan várt, végighallgatott, gondolkodott – Nem értem, miért szaglászna még mindig utánad? – Nem sok idő telt el, jött a másik eset. Éjszaka, két óra tájban felverték az ÁVO-sok, igazoljam magam. A lakásadónőm, meg az alkalmazott nője, két lakótársam, halálra rémült. Öltözzön föl, velünk jön. Elvittek lefüggönyözött fekete kocsiban az ÁVÉH-ra, az akkor már Államvédelmi Hatóságra vittek. Hajnalban hallgattak ki. Hogy kerültem Győrbe? Mit csináljak itt, kikkel barátkozok, vannak-e barátnőim, hova járok szórakozni? Még egy csomó kérdést tettek fel valami felforgató tevékenységről is beszéltek, ami ügyben még nyomoznak. Reggel visszavittek a vasúti hídon át ismét lefüggönyözött kocsiból kivettk a városháza elé. A két lakótársam elmondta Forgács úrnak, hogy éjszaka elvittek, ahogy a gyárba értem, hivatott, és elmondta, hogy már keresett az ÁVÉH-nál összeköttetést, de az azt mondta, hogy már nem vagyok ott, szabadon engedtek. Még ma is csodálom, hogy bírtam ki ezeket idegekkel? Akkor már bármi történt velem, semmin nem csodálkoztam. Még a családomnak sem panaszkodtam, a volt Kresz Géza utcai kolléganőm tudott rólam a legtöbbet. Az ő lakását még figyelték, hogy odajárok-e és találkozok-e régi pártvezetőkkel. Nem találkoztam a gyár főbizalmiján kívül senkivel. Mindegyikőnknek megvolt a baja. Sokat vittek börtönbe vagy Recskre. A határt nagyon őrizték, a kimenekülés szinte lehetetlen volt. Több kollégám volt diszpécser beosztásban, egy alkalommal négyen ültünk egy vasúti fülkében. Komáromban felszálltak a zöld ÁVO-sok, mindenkit igazoltattak, hova utaznak. Benyitott a fülkénkbe egy szakaszvezető meg egy kiskatona közlegény. A szakaszvezető elvette a személyi igazolványom, lapozgatta, és azt kérdezte

– Hova utazunk? – Mire én – Hogy maga hova utazik, azt nem tudom, de én megyek a győri gyáramba. – Rámnézett és azt mondta – Mi az, maga gyáros? – A kollégák nevettek a spontán válaszon.

– Az vagyok. Maga nem tudja, Rákosi elvtárs azt mondta, miénk a gyár, magunknak dolgozunk. Most megyek a gyáramba dolgozni. – A kiskatonából is majd kitört a röhögés, a szakaszvezető vörös lett a méregtől, nézett rám, visszaadta a személyi igazolványom, körbe mutatott – Maguk is? – Igen. – volt a válasz, megfordult és kiment.

Ismét szállást kellett keresnem. Egy hirdetést találtam, a Szent István körút 3-ban hirdettek egy szobát a III. emeleten. Felmentem a liften, egy idős hölgy nyitott ajtót, amikor elmondtam, mi járatban vagyok, azt mondta, sajnós, már ki van adva. Én elnézést kértem, hogy zavartam, elmondtam egy hirdetésre jöttem, ő beinvitált, azért nézzem meg a szobát. Szabadkoztam, minek, ha már ki van adva? Ő mégis behívott, kétablakos, nagyon szép utcai szoba volt, és akkor azt mondta: – Nem én vagyok a főbérlő, tessék bejönni hozzá. – Kinyitott egy udvari szobaajtót, ahol másik két idős hölgy – egyike egy kanapén feküdt –, ahogy meglátott, felkönyökölt, és azt kérdezte – Kicsoda maga? – Elmondtam, a hirdetésre jöttem, de a hölgy már elmondta, a szoba ki van adva.

– Láta maga a szobát? Tetszik magának?

– Láttam, de ha ki van adva, én tovább nem zavarok, engedelmet kérek, – és ki akartam menni, de ő megállított.

– Ha tetszik magának, akkor nincs kiadva.

Erre megszólalt a harmadik idős hölgy – De hát Mariska, te már felvetted az előleget, és kiadtad a szobát.

– Na és! Visszaadom az előleget, nekem nem mindegy, hogy ki alszik a hálósobám szomszédságában. Mikor tud beköltözni?

– Egy-két nap türelmet kérek az előző lakásom felszámolására.

– Miért nem tud jönni már ma?

Eszembe jutottak a poloskák, nem adja isten, hogy akárcsak egyet is, idehozzak, a volt kolléganőmmel átnéztük az összes holmim, vállalta, amit kellett átmossa, másnap beköltöztem. Rövidesen meglepő dolgokat hallottam. Az egyik idős hölgy fia, Dr. Kádár Géza, börtönből szabadulva disszidált feleségéstől, a szoba az ő szobája volt. Akkor Svájcban élt, de továbbutazott Amerikába, ahol tanít egyetemen mint professzor, és két gyermeke született. Később a felesége egy amerikai családdal vendégem volt az 1960-as években. A börtönbüntetést állítólag a Földművelésügyi Minisztériumban történt, rendszerelleni összeesküvésben való részvétel miatt kapta. Édesanyját is elbocsátották az állásából, és nem volt meg a munkában eltöltött évek száma, amikor lakást szereztem, bejelentettem alkalmazottnak, így a korára való tekintettel kaphatott nyugdíjat. Én is elmondtam nekik, hogy ki vagyok, megbíztak bennem.

A főbérő Gazsi Mariska volt vígszínházi primadonna, Fedák Sárival játszott együtt. A férje Porzsolt Kálmán, a „Magyar Nemzet” munkatársa volt, Herczeg Ferenc barátja, Fedák Sári férje volt azidőtájt. Sok mindent elmesélt, például leánykorában a ház tatarozása folyt, az egész homlokzat fel volt állványozva és egyszer Porzsolt, akinek a Vígszínházban is volt érdekeltsége, igazgató is volt, cigányzenész bandát vitt a ház elé, és az egész bandát, kivéve a cimbalmost, revolverrel kergette föl az állványzatra az ő legnagyobb megrökönyödésére, megszólalt a cigányzene az ablakai alatt. Amikor kinézett, Porzsolt Kálmán hatalmas virágcsokorral nézett be rá, mellette jobbra-balra cigányzenészek adták a szerenádot. Az egész ház népe felébredt a csendes, éjszakai cigányzenére.

Kinyitottam az ablakot, és azt mondtam – Kálmán! Maga megőrült? Hogy került ide föl ezekkel a zenészekkel, kész istenkísértés? – Bevettem a csokrot az ablakon, és könyörögtem, hagyják abba, és menjenek le, mielőtt valakinek baja esne. Vitatkozott ittasan, de végül is elmentek. Elmesélte, hogy Fedák még nem volt Herczeg felesége. Egy alkalommal nagy társaságot hívott, mindenki ott volt, csak Fedák Sári nem. Végre megérkezett és Herczeg nekitámadt – Maga még a temetéséről is elkésik, hol volt idáig?

– Kan alatt – volt Fedák válasza. Herczeg úgy értette, hogy kanalat kér, rászólt a személyzetre – Nem hallották? Kanalat kér a művésznő. – Fedák ránézett, azt mondta – Te hülye vagy? Azt kérdezted, hol voltam, én meg azt mondtam, hogy kan alatt, érted már? – Erre kitört a röhögés a társaságban, ismerte Fedák szabadszájúságát.

Porzsolt Kálmán a Vígszínház igazgatója lett, elvette Gazsi Mariskát, de nem engedte továbbjátszani. Évek múlva egy alkalommal Svájcban, egy előkelő hotelben szálltak meg, a vacsoránál az étterem ajtajában egy fiatal leány állt, nézett körül, nyilván valakit keresett. Porzsolt ránézett, és azt mondta – magázták egymást – Nézzen csak oda, látja az ajtóban azt a leányt?

– Látom, mi van vele?

– Ilyet rendelt az orvos. – Nem szóltam erre semmit, de amikor az ajtóban megjelent egy magyar fiatal huszártiszt, rászóltam Porzsoltra – Látja maga azt a fiatallembert, a huszártiszt egyenruhában?

– Látom, mit néznek rajta?

– Nekem meg ezt rendelte az orvos, és be is váltom a receptet. Porzsolt lefordult a székről, a pincérek rohantak, és szedték föl.

Még az autóbuszon történt, az oda-visszaszállítás idején láttam, de személyesen még nem ismertem a második feleségem: Megszűnt a Rába Szerviz Budapesten, őket is áttelepítették

Győrbe. Kézilabdás lány volt, átigazolták az ETO-ba, egy vasúti utazáskor ismertem meg, mellém ült, váltottunk pár szót, szemben ült velem egy leány, azzal beszélgettünk, őt már régebből ismertem, egyszer csak azt vettem észre, a feje az ölemben, és alszik. A szemben ülő lány föl volt háborodva, hogy lehet valaki ilyen szemtelen, mikor nem is ismeri. Akkor még én sem gondoltam, hogy ő lesz a feleségem. Győrben az ÜB-ben volt titkárnő. Ma már nem emlékszem, hol találkoztunk újra, csak azt tudom, a győri lakásomban is volt, és a Szent István körúti lakásomra járt, 1952 szilveszterén elvettem feleségül. Akkor már berendeltek a Kohó- és Gépipari Minisztérium Termelési Főosztályára főelőadói státuszba dolgozni. Onnan visszakönyörgött a vezérigazgató, de újból berendeltek a K.G.M. Járműigazgatóság termelési osztályára, ahol egy ÁVO által eltávolított kolléga munkakörét kellett átvenni. Az asztal be volt zárva – blombálva – az osztályvezető meg egy ÁVO-s nyitották fel, és adták át nekem, akinek fogalmam sem volt, mi van az íróasztalban, ami ilyen titkos. Amikor belenéztem a rajzokba, iratokba, rögtön rájöttem, mik azok...

A győri gyár daruosztályán készültek orosz jóvátételre, ingyen a 75 tonnás, önjáró vasúti gőzdaruk, ezekkel épült a szibériai vasútvonal. Az összeszerelt sínpart maga elé rakta, a vasúti munkások és pályamunkások rögzítették a vágányt, azon ment tovább a Láng gépgyári gőzgép, és vegyestüzelésű állókazán működtette 30 méteres gémkinyúlással. A koreai háború idején az újságban láttam a fényképét, amint a hős szovjet nép ajándékeként adták Koreának, a háborús, hős népnek. Amikor lejárt a jóvátétel, újra rendeltek de olyan áron hogy az nem fedezte az önköltséget, hogy fizetni tudják a dolgozókat. A Nemzeti Bank árkiegyenlítési alapból fizette a gyárnak a különbözetet. Az ország összes fogaskerékgyártó gépét igénybe vettem, hogy folyamatos legyen a gyártás, Dimávac, Ganz-Mávac, Ganz Hajó, Óbudai Hajógyár, Fogaskerékgyár, Kisrugó-gyár, Zuglói gépgyár, Darugyár, és még számtalan gyárban és üzemben voltak az alvállalkozók, akiket felügyelni kellett, biztosítani elsősorban a gőzdaru kapacitását a folyamatos gyártáshoz. Sok vidéki vállalat is bedolgozott. Személyesen kellett jelentenem minden reggel Karády elvtársnak, a miniszter első helyettesének a gyártás minden fázisát, főleg a félkész és a szállítható termék számát. Sok orosz inspektor ellenőrizte az alvállalkozóknál készült gyártmányokat, táblicskukat készítettek, különböző színekkel jelölve a mindenkor gyártmány készültségi fokát. Velem is egyeztették, sokszor azt másolták át, és jelentették a Bajza utcai orosz kereskedelmi központnak. Sokszor volt velük vitám, előfordult, hogy éjszaka jöttek értem, azonnal menjek velük gépkocsival, mert ott áll a 7 tonnás győri teherautó, de az orosz átvevő nem engedi kiszállítani a készterméket, amit korábban már átvett, benne van a bélyegzője. Amikor engem meglátott, tudta, hogy én a Bajza utcába megyek, kegyesen elengedte a szállítmányt, én meg gyalog mehettam a Nyugatiig, semmilyen jármű nem közlekedett éjjel 2-3 órákor. Nem volt kötött munkaidőm, késő este jártam haza. A feleségem válással fenyegetett, de ő is tudta, ki vagyok szolgáltatva. A Láng Gépgyár közvetlen is szállított stabil lokomobilt, jóvátételbe ingyen, és sokszor segítettem azok átvételében is. Tolmács segítségével értettem meg, mit akar egy orosz átvevő, rádió, horgászat a Balatonon, egy-két nap, én beszéltem meg a vezérigazgatóval, megkapta. Ennek ellenére volt, hogy megmutassa, azért ő is valaki, kételkedett, nemlétező hibákról beszélt, és tudta, mikor nem volt sürgős a szállítás. Sok vitám volt velük, de volt egy jó segítségem, Szécsényi nevű mérnök a győri gyárból, az édesanyja orosz nő volt, anyanyelvi szinten beszélt oroszul, azt mondta – Ha valami bajod van az orosz átvevővel, szólj, én elviszlek, a Bajza utcában sok jóbarát van, intézkednek. A győri gyárban dolgozott, ő járt ki Oroszországba (Szovjetunióba), ha valami reklamáció érkezett. A vagongyárban készültek a vasúti személyszállító vagonok, étkezőkocsik ezüstsamovárral, ami rendszerint eltűnt, ahogy a határon átért a szerelvény.

Egy nap Kelenföldön kiszállítottak bennünket, azt kiabálták, hogy ledöntötték a Sztálin-szobrot, villamosok még jártak, azokon is azt beszéltek, hogy kitört a forradalom. Örültem, amikor végre hazaértem október 23-án. Gyorsan zajlottak az események. A gyárak kommu-

nista vezetői menekültek, ÁVO-sokat akasztottak, az utcaköveket felszedték, nem jártak a villamosok, civil fegyveresek jártak az utcákon, az újságok különkiadásban tudósítottak, mi van a rádió körül, kiszabadították a politikai foglyokat, Mindszentit, a hercegprímást, aki később az amerikai követségre menekült, Nagy Imre a jugoszláv követségre menekült többed-magával... Teljes volt a káosz. Megalakultak a munkástanácsok, megalakult a Nagybudapesti Munkástanács a Dózsa György úti szakszervezeti székházban, Rácz Sándor vezetésével. Ő volt az, aki éjjel-nappal abban a helységben volt, jöttek élelemmel a vidéki küldöttek, én a Dunántúlt képviseltem. Az erről írt papírom olvashatatlan, mert a feleségem, engem féltve, leöntötte tintával. Győrben volt a központ, a „Kisalföld” című lap volt, amit naponta kaptam, Győrből tudósított az ott történekről. Ezt a lapot több példányban vittem Rácz Sándor és barátainak. A budapesti kirendeltségen tartózkodtunk naponta, és a barátomat még október 23-án biztosítottam, nem lesz semmi bántódása, amíg én élek, nyugodtan jöhet, ha tud, Soroksárról. A vezérigazgató is ott keresett menedéket, nem mert Győrbe menni. Horvát Ede, aki a gyárban esztergályos tanonc volt, ott szabadult, segéd lett. Hamarosan úgy helyezkedett, hogy sztahanovista esztergályos lett. Ez azt jelentette, hogy ő kapta a sorozatos munkát, ritkán kellett a gépet átállítani, viszont kiszolgálták, a késeit élesítették, a munkadarabokat le- és felrakták, a készlet elvitték a MEO-ba, a forgácsot állandóan tisztították, az esztergapadja ragyogott, és ezer százalék alatt nem adta a teljesítményt, de volt több is; fürdött a jólétben. Egy alkalommal megjelent Rákosi elvtárs, és a pártbizottságba kérette.

– Párttag vagy fiam? Örülök, hogy megismertelek.

– Nem vagyok párttag, de az akarok lenni.

Rákosi belépési nyilatkozatot kért, és azonnal kitöltötték, megvolt a két ajánló is. Azt mondta Rákosi neki – ha Pesten jársz, szabad bejárásod van hozzám. – Innen indult el a karrierje, hamarosan kinevezték a Vagonygyártól a volt ágyúgyárból alakult Győri Szerszám Gépgyár rettegett vezérigazgatójának. A felesége is a vagonygyárban dolgozott, mint kézbesítő leány, én is ismertem. A feleségem a budapesti kirendeltségüknél dolgozott, én vittem oda, jól ismerve a kirendeltség vezetőjét. Horvát Ede szlovák területre menekült '956-ban, mert halálra keresték, akiknek sokat ártott. Elfelejtette, honnan indult, és sok ember halálához járult hozzá. Kettőt én is ismertem. A feleségem anyagbeszerző volt, a feleségét sokszor elkísérte vásárolni, mert nem ismerte a várost, hogy mit vehet.

Engem még 1954-ben ki akartak nevezni főosztályvezetőnek Győrbe, ahol a gyár jogásza hatezer forintot ajánlott a budai lakásomért, és háromszobás lakást, szolgálati lakást, ahonnan bármikor kirakhatnak, és lépjek be a pártba. Nem fogadtam el az ajánlatot, mert ismertem, és magamat nem hagyom ugráltatni, az előd is azért mondott fel, éjszaka vitték vidékre, mondvacsinált tárgyalásra. Lakatos elvtárs – a munkás vezérigazgató – meg vadászott. A hatezer forint is nevetséges, nekem is több van. Volt nekem már vele afférom, amikor oda-küldtek egy alapszervi párttitkárt segítségül. Én elkezdtem neki mondani, hogy mi a jelenlegi teendője. Feltűnt, hogy ül, bámul rám, semmit nem ír föl, nem kérdez, mondom neki, hogy induljon, és csinálja, amit elmondtam.

– Várjál, hát én ebből semmit nem értek.

– Akkor minek jöttél ide? Csak, hogy azt mondják Győrben, most már ketten vagyunk. Én nem járkálhatok veled, hivatkozz rám helyettem, vagy ahova elmentél. Lesz, ahol bemutatlak, de nem ma. – Tíz óra felé bejött Lakatos vezérigazgató, meg Forgács főkönyvelő. Lakatoson láttam, hogy jókedvű, már ivott, reggelizett, meglátta a segítőm, azt mondta neki:

– Maga mit csinál itt, Pataki elvtárs?

– Vörös elvtársnak segíték.

– Mit segít neki, lógni?

Engem elfutott a méreg, és azt mondtam – Ha én lógok, bocsásson el, minek magának lógó ember. – Ránéztem az órámra

– 10 óra, maga már reggelizett, de nekem még nem volt rá időm. Ideküldenek valakit, akit kézenfogva vezethetek, és azt mondják, már nem egyedül vagyok, van segítségem, de milyen?

Szegény Forgács barátom, kézzel-lábbal mutogatott, hogy ne vitatkozzak ittas emberrel, de Lakatos eszéhez tért, és azt mondta – Pedig egyen, hogy legyen ilyen tekintélye – és a hasát simogatta.

Egyedül voltam a kirendeltségen, 1956. október 25-én, rámnézett – Mi van itt, Vörös elvtárs? Forrong az egész város, fel van dúlva.

– Itt nincs semmi baj, itt nyugodt lehet, hogy mi lesz, azt én sem tudom. – Ott is vészelté át a forradalmat, és az oroszok bejövetele után mert Győrbe menni.

A lakásomon sokszor kerestek. Volt gyárigazgató, prágai kereskedelmi attasé, előttem tépték szét a tagsági könyvüket, véletlenül ott volt a szomszédom, és hangszalagra vette, hogy őket becsapták, félrevezették, az egyik gépkocsivezető volt, majd gyárigazgató, de leváltották, a másik kertész volt, majd kereskedelmi attasé lett, és azt állították, nyugodtabb életük volt a szakmájukban. Tudták, hogy én naponta a munkástanács központjában vagyok, érdeklődtek, mi a legújabb fejlemény. Később, mikor visszajöttek az oroszok, sőt, újak jöttek, mert a helyiek nem avatkoztak bele az itt történetekbe, azt kérték, kérjem el Hildebrand barátomtól a hangszalagot, engem biztosítottak, mellém álltak, nem hagynak elhurcolni, hiszen én senkit nem bántottam. Az IKARUS gyárból is jött a sportvezető, elmondta, ő a családja miatt lépett be a Magyar Dolgozók Pártjába, de megmaradt szociáldemokratának. 1945-ben az éhenhalástól mentettem meg, jól ismertük egymást. Többet nem láttam, azóta meghalt. Hildebrand nevetve mondta – Azt se tudom, hova lett az a hangszalag, de ne mondd meg nekik, még hasznát veheted, hadd féljenek egy kicsit. – Egymás után újították fel a pártokat 1956-ban, többek közt a szociáldemokrata pártot. Amikor megtudtam, hogy az I. kerületben is megalakult, az Attila utcában, az illetővel nem találkoztam, de két nő volt jelen, és amikor elmondtam, ki vagyok, azt mondták – Végre valaki, aki valóban régi párttag, mert akik itt nyüzsögnek, soha nem voltak a párt tagjai. Ők kérték a tagsági könyvüket, egynek sem volt, nem volt mit bemutatni. Végül őket fenyegették, hagyjanak fel a kérdezősködéssel, vagy többet ne tegyék be a lábukat – egy szoba volt, amit béreltek. Ezek a személyek még az újjáalakult központi pártvezetésbe is befurakodtak, ami tiszavirág életű, párhetes volt. Kelemen és Kéthly Anna ismét menekülni kényszerült, de ők 1989-ben már, mint régi szociáldemokraták jelentek meg, és kitűrték azokat, akik igazolni tudták, valóban azok voltak. Én továbbra is bejártam a központi munkástanácsba, az oroszok bejövetele után is. Egyre szaporodott a vezetőség, november 13-án én voltam a nyolcadik, aki fenn ült, a hosszú asztal mellett, továbbra is Rácz Sándor volt a vezető. Azon a napon én egy beszédet mondtam arról, hogy a kommunisták mit csináltak velünk, és mit kérünk mi, szociáldemokraták. Feltuszkoltak a vezetőségbe, egy hosszú asztal mellé. Ahogy lenéztem, megláttam három magasrangú orosz katonatisztet, a tolmácsaikkal ültek az első sorban. Akkor már híre jött, hogy szedik össze a munkástanácsok tagjait. Rácz Sándor beszélt telefonon Kádár Jánossal, aki megígérte, fogadja a parlamentben a munkástanács küldöttségét, hogy ezt az ügyet tisztázzák.

Egy öreg csepeli autóbusszal elmentük, akik az emelvényen ültünk, 8-10 ember – ha szemben állunk az Országházzal –, a jobbkez felőli oldalbejáráshoz küldtek bennünket, ahol orosz géppisztolyos katonák és magyarok is álltak, a bejáratnál belül jobbkezre magyarok ültek, csak a neveinket kérdezték, és írták fel. Mint később kiderült, a „Szabad Európa” rádió is

megtudott néhány nevet. Engem Veres Péterrel keverték össze. Tömpe István fogadott bennünket, azt mondta, Kádár elvtárs egyéb elfoglaltsága miatt nem tud fogadni bennünket. Rácz Sándor elmondta, Kádár elvtárrsal beszélt telefonon, elmondta neki a jövetelünk célját, de Tömpének is elmondta, hogy tudomására jutott, szedik össze és letartóztatják a munkástanács tagokat, holott ígéretet kaptunk, senkinek nem esik bántódása. Tömpe megígérte, elmondja Kádárnak is, a további intézkedésről értesítik a Nagybudapesti Munkástanács vezetőségét. November 13-a volt.

A letartóztatások tovább folytatódtak, összeverték őket a pufajkások, Rácz Sándor is – tudomásom szerint – 4 évet ült, most ki ül a helyében? Hová lett? Miért tűnt el a közéletből? Már elfelejtették, hogy akkor mit csinált, élő tanú vagyok rá. Szégyellhetik magukat, akik ezt tették vele. Én ettől a naptól nem mentem be a szakszervezeti székházba, mert Győrből kerestek, el kellett tűnnöm, bujkáltam, amíg Snóbel kollégám megértette velük, hogy én nem vittem el senkit, pedig, ha akartam volna, legelőször Lakatos vezérigazgatót vitethettem volna el, aki a környezetemben a budapesti kirendeltségen bujkált. Ez a Snóbel Dachauból jött vissza! Elmondta, a házban van két vezető beosztású kommunista, aki igazolja, onnan se vittem el senkit, fegyverem nem volt. Így úsztam meg a börtönt, de feketelistára kerültem. Emlékszem arra a napra, amikor az Országház elé vonult a tömeg, a Bajcsy Zsilinszky utcán egy élelmiszerüzletben álltam felvágottért, mert a két éves fiam húst kért, azt sehol nem árultak. Ebben az üzletben sokan álltunk sorba, amikor a nyugati felé jövet megjelentek az orosz tankok. Rögtön kiküldtek bennünket, és bezárták az üzletet. Mi behúzódtunk a nyitott kapu alá, onnan lestünk ki. Meglepődve láttam, hogy magyarok, főleg fiúk, lányok ütké-álltak kis zászlókkal az orosz tankokon, azok is az Országházhoz mentek. Visszamentem az üzletbe, kaptam egy rúd felvágottat, hogy mi volt, már arra nem emlékszem, és elindultam az Országház előtti térre, ahol a feleségemmel kellett volna találkoznom. Szembejöttek síró asszonyok, átkozódó férfiak, és mesélték, mi történt a téren, az Országház előtt, mondták, ne menjek oda. Muszáj volt mennem, a feleségem kerestem, hogy együtt menjünk a volt Szent István körúti lakásba, mert a három ott élő idős asszony vigyázott a fiamra, reggel vittük oda, délután haza Budára. Szörnyű látvány fogadott. A Földművelésügyi Minisztérium tetejéről géppisztollyal vagy golyószóróval lötték a tömeget, a mai napig nem derült ki, ÁVO-sok, vagy kik voltak – de nem oroszok. Az orosz tankok odafordították az ágyúcsöveket, de addigra abbahagyták a lövöldözést. Én meg a halottak között többedmagammal járkáltunk, de nem találtam még ismerőst sem. Elmentem a Szent István körútra, ott volt a feleségem, sértetlenül. Míg élek, nem felejttem el azt a napot, amit akkor láttam. A pártot nem kerestem, nem az volt a fontos. A bevonuló oroszok lőttek mindenkire, még azokra is, akik kenyérért álltak sorba. Ha egy házból feléjük lőttek, szétlőtték az egész házat. Mindenki az óvóhelyekre, a pincékbe menekült. Az utcákon folytak a harcok. Emlékszem, Budán, a Széna téren leállítottak egy mentőautót. Ott sok volt a fegyveres civil. Kiszállították, feltartott kézzel mind a hat, a fehér köpeny alatt ÁVO-s egyenruhába bújt személyt, megmotozták és elengedték őket. Szabó bácsi adta az utasítást, a mentőautó tele volt lőszerrel, fegyverekkel, kirakták, a mentőt továbbengedték, de a hat személy nélkül. Én akkor a Hattyú u. 12-ben laktam, mellettünk volt a Fiáth János utca, ott mentem, szembeszaladt egy 15 év körüli fiú, aki a Toldi Ferenc utcából lőtt egy Hattyú utcán a Széna tér felé egy hosszú kabátos férfira, azonnal meghalt. A kabátja alatt géppisztoly volt, a gyerek a közeli ipari tanuló otthonból jött, hol szerzett fegyvert, nem tudom. Megkérdeztem – Miért lőttél erre az emberre? – ÁVO-s volt, kivette a zsebéből az igazolványát, és megmutatta, főhadnagy volt. Azt mondtam neki, azért nem kellett volna agyonlőni. – Te még gyerek vagy, azt se tudod, mit csinálsz? – Erre ő azt mondta – Négy éves voltam, amikor az anyámat Érden, a szemem láttára agyonlőtték az orosz katonák, mert nem hagyta magát. A szomszéd bácsival a kertbe temettük el. Ezért állok bosszút minden oroszpartin. – Én otthagytam a gyereket, mikor megígérte, eldobja a két

fegyvert, és hazamegy Érdre. Amikor az oroszok leverték a forradalmat, a Hattyú utca kapuja alatt állva láttam egy, a leánya által megismert személyzetist főhadnagyi egyenruhában, a nyakában géppisztollyal, a Duna felé menni. 1957-ben őt is besorozták, mint akinek nem volt katonakönyve. A sorozóorvos mellett én voltam az írnok, megismert, és rám hivatkozott, hogy 1956-ban katona volt, kiképzetlenül, hogy lett egyszerre főhadnagy? Ilyen világban éltünk, másodszor kellett felépítenünk romjaiból a szétlőtt várost, a felszaggatott síneket, vezetékeket, fizettünk 5 éves tervekölcsönt, békekölcsönt, amit muszáj volt jegyeztetni. Jött a szörnyű üldözés, a megtorlás, börtön, kivégzések, még a gyerekek se voltak kivételek. Ezeket a dolgokat ma már kevesen vagyunk akik átértük, a fiatalok semmit nem tudnak, mit éltünk mi át, és sokan azt mondják, ne kutassuk a múltat, nézzünk a jövőbe, nem tudják, aki a múltat megtagadja, nem tudja, annak jövője sincs. A jövő gyökere a múltban van, azt nem lehet elfelejteni, mint a Don-kanyarban fagy- és tűzhalálban elpusztultakat, a fiatalokból álló, több mint kétszázezer katona pusztulását. Nem önszántukból mentek a vágóhídra, felelős volt az a politika, ami idevezetett. Egy rossz ruházatban, hiányos fegyverzetrel felszerelt hadsereg veszett az orosz fagyhalálos télben. 1956-ban a fiatalok viszont önként vállalták az orosz betolakodókkal szembeni harcot, az életük árán is. Miért? Ezt ma kevesen értik meg, hogy miért. Az utcákon pénzt gyűjtöttek nekik, senki nem vitte el a pénzt. Nem volt, csak elvétele rablás, volt azonban menekülés a bizonytalan bosszúálló jövő elől. Sokan jól éltek abból, hogy azt ígérték, nyugatra szöktetnek családokat, ami vagy sikerült, vagy nem. Így is több-százezrek menekültek, sok részük ma is ott él, külföldön. Egy vicc jut eszembe, ami akkor született: Egy ember bemegy egy üzletbe, és azt kérdezi

– Diszidol van?

– Talán szidolt akar venni, az van.

– Szidol-diszidol az nekem mindegy, csak pucolni lehessen vele.

Ezt az időt – beleértve sok háborús halott katonát, aki soha katona nem volt, még kiskorú lányok is, hadifoglyok sokan vannak, akik ma is orosz földben nyugszanak –, sem szabad elfelejteni, úgy, mint ahogy a felejthetetlen zsidó holokausztot. Naponta akasztottak, vagy fejbélőttek a negyvenes években magyar katonaszökevényeket a Margit körüli börtön udvarán, de egyéb helyeken is a katona járőrség, csendőrség, nyilas csavargók, rendőrség közreműködésével. Ez a múlt a sötét múlt, mindig voltak üldözők és üldözöttek, voltak túlélők is, ők ismerik azt a múltat, amit sokan szeretnének elfelejteni. De nem lehet elfelejteni azt a tényt, hogy a múltnak és jelennek is megvannak a vámszedői, voltak milliomosok, most milliárdosok, akik a sorsunkat irányítják. Akik önzetlenül a közjót szolgálják – ezt a mai napig magamon érzem – szegények maradtak, és senki nem emlékszik rájuk. Most egymást érik az '56-os forradalmárok, akik akkor még lehet, hogy pincében dekkoló gyerekek voltak – a valódiak nem dicsekszenek, lassan kihalunk – egymásnak tanúskodnak hőstettekről, pártvezetőik lettek olyan pártnak, amit nem is ismernek, kilöki a valós volt pártvezetőket, mert ők vannak többségben. Szeretnék Rácz Sándorral találkozni, mert mi tudnánk a múltból nemcsak mesélni, felidézni az akkori múltat. Beszélnek történelmi, szociáldemokrata pártról, aminek a vezetői soha nem voltak 1948 előtt szociáldemokraták. Szűrös Mátyást az MSZMP tagjaként ismertem. Ki ez a Bácskai Sándor és társa, akik beültek Takács Imre örökébe, annak a halála után? Mutassák meg a régi tagsági könyvüket, aminek alapján ők „történelmi szociáldemokraták” lehetnének. Én igazolom, hogy ma is az vagyok, soha, egy percig nem voltam más párt tagja. Most előkerülnek a politikai kalandorok, és ők uralkodnak. A „Magyarországi Szociáldemokrata Párt” elnöke, Dr. Kapoly úr, az MSZP milliárdos országgyűlési képviselője. Magyarországon élnek még régi párttagok, főleg vidéken, de nincs olyan hiteles szociáldemokrata párt, amit én elismernék, mert nincsenek hitelt érdemlő vezetőik. Én soha nem akartam országos pártvezető lenni, két okból is, én megszenvedtem a múltat, inkább

élek tavasztól-őszig Velencefürdön, ahol horgásztam, ma már csak kertészkedem. A másíkok, megöregedtem, ma már a 90-edik évemet taposom, ép elmével, de egy arra érdemes, nem volt kommunisztát bevezetnék még ma is a már megváltozott gazdasági és politikai, de szociáldemokrata felfogású párt vezetésébe. A múlt kötelez mindenkit, de azt megtagadni, szégyen.

Visszatérve az 1956. utáni időkre, sokan igyekeztek vissza az új kommunista pártba, az MSzMP-be. Embereket üldöztek és szerveztek be, ezek ellenőrzésére a III/II–III/III-s ügynökökön kívül is voltak, akik a politikai vezetésnek súgtak – jelentettek. Ezeknek az akkori jelentései szerintem már megsemmisültek, például, kik vettek részt a Nyugati pályaudvarnál vagy sok vidéki városban történt halálos megtorlásokban. Kisebb vétkesek aktái kerülnek elő. Kádár vezetése alatt sok halálos ítéletet hoztak az akkor bíróságok. Ezt nem lehet csak úgy elfelejteni. A gyárakban dolgoztak több helyen dollárért, de ez ki is ment, nagy része Moszkvába, éppen úgy, mint a felvett külföldi kölcsönök dollárjai, aktatáskákban, mint ahogy volt, aki bevallotta, tudott róla. Ennek ellenére sokkal jobb volt a későbbiek folyamán az élet, mint most. Hol van már 3,60 forintos egy kiló kenyér, 9 forintos cukor, 5 forint egy hajvágás, 20, 40 filléres postabélyeg, 20 filléres telefontantusz? Sorolhatnám, honnan jutottunk ide? Amikor megalakultak az utazási irodák, IBUSZ és egyéb, igaz, kevés valutával, de olcsón repülön is utaztunk külföldre. Ma már a felsőbb gazdagabb réteg engedheti meg magának a távolabbi, nem szomszéd állambeli utazást. Legtöbben örülnek, ha van munkájuk, és meg tudnak élni. Én huszonegy évet töltöttem el a Győri Vagon- és Gépgyárban. 1968-ban Lakatost, a vezérigazgatót nyugdíjba küldték. Horváth Ede, akit akkor már vörösbáróként emlegettek, vette át úgy a vezérigazgatóságot, hogy az ő gyárát is csatolják vagongyárhoz, ahol első dolga volt a vagongyártás megszüntetése. Én személyesen ismertem, beszéltem is vele, hogy velem nem úgy bánnak, mint ahogy megérdemelném, ígéretet tett, változtat ezen. Akkor került szóba, hogy én leszek a kirendeltség vezetője Budapesten, mert az ő embere nyugdíjba megy. Húzták-halasztották, végül a volt kirendeltségvezető sógorát nevezték ki. Én azonnal felmondtam. 1969. április 15-én beléptem a Láng Gépgyár Konzerv Fővállalkozási osztályára. Rövid idő alatt megismerkedtem és megszerettem a munkatársaim, sokan már ismertek a korábbi időkből. Egy alkalommal valamit vállalt az osztály, és az ünnepségen megjelent az alapszervi párttitkárnő. Önfeledt pillanatában elkezdte szidni az áruló szociáldemokratákat. Nem bírtam magamban tartani a feltörő indulatom, azt kérdeztem – Elvtársnő, kérdezhetek valamit?

– Kérdezzen.

– Meg tudja-e mondani, mi volt 1945 előtt nagyobb dicsőség, szociáldemokrata párttagként vagy most, kommunista párttagként lenni? Ki vállalt vagy vállalt ma nagyobb rizikót?

Dr. Nagy Ferenc volt a főosztályvezető, ijedten nézett rám, félrehúzott, és azt mondta – Mi a fenének kellett ezt mondanod, ellenséget szerzel magadnak. – A nő elvörösödött, semmit nem szólt, de fagyos lett az addig vidám hangulat. Abban az időben divat volt szeszt bevinni a gyárba, megtartani a névnapokat, születésnapokat. Divat volt a protokoll, fekete, konyak, egyéb röviditalok, borok, sörök fogyasztása a felső vezetés szintjén is, de még a műhelyekben is.

A magánéletem is nagyot fordult. Az agyvérzés után féloldali lebénulással hozzámjött a faluját végleg elhagyó apám. A két, általa disznónak titulált fia 3 havonkénti váltással tartotta el. A legfiatalabb nem vállalta. Apám most sem tagadta meg önmagát, még mindig nőkről ábrándozott. Egy téren megismerkedett egy csavargóval, akinek elmesélte, van a fiánál 50 ezer forintja, de nem adja oda neki, bent van az OTP-ben. Felmentek a lakásba, a betétkönyv a kezébe került, de nem tudták kivenni a pénzt az aláírás miatt. Ez a csavargó elcsalta azzal, hogy szerez neki nőt, és engem pereljen be a pénzért. Ügyvédet is szereztek. A Fő utcai bíró-

ságon, a tárgyaláson ő nem volt ott, betegen feküdt különszobában a budai lakásomon. A bíró végighallgatta az ügyvédet, majd azt ajánlotta neki, hogy menjenek ki apámhoz a helyszínre. Ez meg is történt, amikor meglátták őt tiszta fehér ágyneműben a különszobában, a bíró azt kérdezte – Vörös bácsi, éhezik maga?

– Nem.

– Hiányzik magának valami, orvos, orvosság?

– Nem, van minden.

Visszamentünk a tárgyalóterembe, a bíró ráripakodott az ügyvédre – Maga már több pert nyert nálam, de ezt a pert nem nyeri meg. Saját szemével látta, milyen körülmények között él a védenca. Ha onnan megszökik, maga fogja megkeresni és eltartani? Magatehetetlen, beteg ember kezében mit ér a pénz, ami most betétkönyvben, érintetlenül áll. A fiának igaza van, valamiből fedezni kell az ápolását, orvos-gyógyszerszámláját, a pénz jó helyen van. – A pert elvesztették, de ezzel nem lett vége a megpróbáltatásomnak.

Ahogy járni tudott, amíg én dolgoztam, ő megszökött. Szegedről egy kórházból hívtak telefonon, hogy menjek érte. Azt el tudta mondani, honnan jött, és hogy ott van telefon. Ez se volt elég, ez a csavargó összehozta egy elmebeteg nővel, akinek volt egy fia. Azok mentek föl megnézni a lakást, és be akartak költözni az egyik szobába. A házmesterhez mentek, az megmondta, ez a lakás nem az öreg Vörös bácsié, hanem a fiáé, azzal beszéljenek. Mit vittek el a lakásból, nem tudom, később derült ki, sok minden hiányzik. Elmentek a tanácshoz, hogy nálunk nem akar maradni, odaköltözött hozzájuk, és mi meg nem adjuk oda a pénzét. A Mohács utcában volt egy hatósági húsbolt, ott vettek neki ötkilószámra húsos csontot, és ő mosófazékban főzött nekik abból valamit, és azt ették hárman a nővel. Soha életében nem főzött. Kiültették a templom elé koldulni. Ezeket megtudva elmentünk a XIII. kerületi rendőrségre, ahol legnagyobb meglepetésemre Burján Ferenc volt lakótársammal találkoztam, őrnagyi rangban volt. Az öcsém voltam, őt is ismerte, vele kimentek, egy szobának nevezett bűzös, koszos lyukban éltek, hárman. Büntény nem volt, így próbálkoztak rábeszélni apámat a hazatérésre, sikertelenül, mert ragaszkodott a nőhöz. Amikor látták, nem tudják megszerezni a pénzét, kirakták, ismét hozzámkerült. Mivel a fiam iskolába járt, mi a feleségemmel dolgoztunk, kénytelen voltam őt olyan helyre elhelyezni, ahonnan nem szökhet meg. Ez némi segítséggel sikerült, orvosi beutalóval került Gyulára, ott is halt meg, ott temettettem el a három fia és családtagjainak jelenlétében. Aki irányította, Goda Faragónak hívták, mivel ő nem tudott a béna jobb kezével írni. Györbe is írt apám nevében levelet a pártbizottsághoz, holott én nem voltam párttag. Oda is hívtak, számonkérték, hogy mit csinálok az apámmal, hogy mi volt a levélben, ma se tudom. Még tartásdíjért is bepereltek, én már idegbajos lettem apám viselt dolgai miatt, nem volt elég, amit fiatalkorában művelt velünk.

3. fejezet: Az 56-os forradalom idején

1956. év fordulópont lett. Addig lezajlott az államosítás, a gazdagok kitelepítése a házaikból, amiket a benne lévő vagyontárgyakkal szétszítottak maguk között a vezető kommunisták. Benne élnek ma is ők vagy az örököseik, ellenszolgáltatás nélkül. Így lehet könnyen meggazdagodni munka nélkül. Ezek voltak, akik október 23-a után rettegtek, mi lesz velük. Sokan elégették a pártkönyvüket, azt állítva, őket bekényszerítették a pártba. Sajnos nem tartott sokáig, Kádár – Apró Antal Moszkvába ment elvtársi segítséget kérni, mert az itteni katonák átálltak a szabadságharcosok oldalára. Bejöttek új páncélosok, gyalogság, hogy leverjék a magyar forradalmat. Hol voltak, akik a Trianoni szerződést megszüvegezték? Akik szétdarabolták az országot, a magyarságot? Azt látták, hogy maroknyi nép fellázadt az elnyomók, az idegen eszme és azok támogatói ellen – semmi segítséget nem adtak, mással, saját érdekeikkel voltak elfoglalva. Szuezi fontosabb volt, az orosz katonák azt hitték, Egyiptomban vannak, a Dunát Nílusnak nézték, miközben leverték a forradalmat. Előbújtak a félelemben élő, a külföldre menekült kommunisták, pufajkába öltözve, orosz fegyverrel támadtak a magyar testvéreik ellen. November 13-án én ott voltam, láttam, a Nagybudapesti Munkástanács ülésén ott ült három magasrangú orosz tiszt tolmáccsal. Elmondtam, mit csináltak a pártommal, velem és társaimmal, állítsák vissza a pártom, adják vissza a párt vagyont. 8-10-ed magammal elmentünk a parlamentbe Rácz Sándorral az élen, ő beszélt Kádárral telefonon, hogy fogad bennünket, de nem ő fogadott, hanem a spanyol szabadságharcos, Tömpe István, akinek elmondtuk, ami tudomásunkra jutott, hogy november 10-e óta tartóztatnak le a karhatalmisták munkástanács-vezetőket. Ő azt ígérte, kivizsgálják az eseteket, megbeszéli Kádár elvtárssal. Nem történt semmi az ígért leállításával, sőt, tovább folytatódtak az elhurcolások, a tanácsstagok verései, kínzásai. Én a Győri Vagon- és Gépgyártól kaptam papírt, ami szerint az összekötő voltam a Nagybudapesti Munkástanács és a Dunántúli Munkástanácsot képviselő munkástanács között. Naponta találkoztam Rácz Sándorral, vittem a dunántúli újságot, „Kisalföld” volt a címe. Egyedül a győri Rácz Sándor gépészmérnökről tudok, hogy külföldre menekült, sok vezetőt a munkástanácsból már elhurcolták a volt búzapiac helyén lévő négyzet alakú épülettömbbe, aminek zárt udvara volt, a pincehelyiségekben verték-kínozták őket, miközben a hangszórón át hangos zene nyomta el a kínzottak jajkiáltásait. Idekerült a vállalat főmérnöke, Vadas úr is, aki nem menekült el a vezetőségből. Ez az állapot tartott az 1957-es évig, a bírósági ítéletéig, ahol több év börtönt osztottak ki rájuk. Én, hogy úsztam meg, azt máshol megírtam. A külföldi nyugati lakosság velünk érzett, több mint kétszázezer menekült magyart fogadtak be. Nagy Imrét letartóztatták, megalakult egy új Kádár vezette kormány meg az új párt, egyedüli az országban – a Magyar Szocialista Munkáspárt –, benne mindazok, akik meg akarták tartani a már megszerzett vagyont, vagy mások elárulásával új vagyont szerzők, sajnos volt elég áruló. Megkezdődtek a perek a letartóztatottakkal szemben, jöttek a halálos ítéletek, 1957. május elsején kiabálták a Hősök terén – Éljen Kádár, éljen a párt. – A nép nagy része hallgatott, félt. Kádár úgy beszélt – pártunk és kormányunk – más párt nem volt, a kormányt maguk közül választották. A Központi Bizottság hithű kommunistákból állt. Az igazi rendszerváltás nem történt meg Kádár bukása után.

Alakultak újra pártok, a Kisgazda Párt, a FIDESZ, MDF, három szociáldemokrata párt, amikről tudok. Milliőkat kaptak államtól, székházakat. A szociáldemokrata pártokról már írtam, nem kapták vissza a vagyont, még székházat se, amikor Kádár eltűnt, és 1989-ben egy új párt, Antall József MDF pártja nyerte meg a választást. Nem történt meg a várt elszámolás a múlttal, megmaradtak a régi MSZMP-s vezetők a hivatalokban, senkit nem vontak felelős-

ségre a múltjában elkövetett tetteikért. Megmaradtak az egymás között szétesztott vagyonok is magántulajdonban, nem történt meg a rendszerváltás. Ez bebizonyosodott a következő választáson. Simán megnyerte az MSzMP. Megerősödött a FIDESz, kis párttá zsugorodott az MDF, számottevő párt lett a Kiszgazdapárt, amikor szétvált az MSzMP, csak Thürmer Gyula pártja maradt, a vagyont vitte magával az újjáalakult MSzP, amiből már az „M”, a munkás, kimaradt. Közben lezajlott Orbán vezette FIDESz korszak. Új választáskor már az újjászervezett, a fiatalok által vezetett MSzP nyert. Hova lettek a Nyers Rezső korabeli öreg párttagok, nem tudom. Most a fiatalok – részben a régiek leszármazottai – uralkodnak, övük a hatalom és a dicsőség, sok haszonlesővel együtt.

4. fejezet: A 60-as évektől a rendszerváltásig

Sokszor elgondolkodtam, hogy eddigi életemben mi mindenben mentem keresztül, átéltem a Horthy korszakot, a német-nyilas korszakot, és az oroszok kétszeri bejövételét. Nekem hiába mesél, aki ezt csak hallotta, vagy olvasta, én átéltem. Mi volt a Horthy korszakban a cifra nyomorúság? Mindenki az ősei kutyabőrét kereste. Többnek akart látszani, mint ami volt, közben elveszett a család. Nagyságos úr, tekintetes úr, méltóságos úr volt a megszólítás. A kérvényírás külön tudomány volt. Ha egy miniszternek írtak, a felzet úgy kezdődött: nagyméltóságú miniszter úr, kegyelmes uram (persze, nagybetűvel kezdve), utána a kérelem tárgya röviden, ez volt középen, és alul a kérelmező neve, címe. Aki nem tudott kérvényt írni, íratott, és fizetett érte. Ez volt az urambátyám korszak, mindenki pártfogót keresett. A földnélküli paraszt napszámból nyomorgott, pláne télen, amikor nem volt munka, esetleg favágás, vadászathoz hajtó, ilyen és hasonló alkalmi munka. A lányok a városokba mentek cselédnek, a fiúk a jobb módúakhoz mentek, az istállókban aludtak, és ott étkező cselédek voltak. Jobb helyeken kocsis, vagy udvarmester is lehetett. Boldog volt, aki az uraságba került. A vidéki szatócs megbecsült volt, a kocsmáros is, hiszen ők adtak hitelbe enni-innivalót. A papokat az öregek tisztelték, a fiatalok, akik szegények voltak, szidták, amiért a szüleik temetéséért pénzt kért, hiszen fizették a házasok a párért. Volt egyházi vagyon, ami a püspökségnél már tetemes volt, földbirtokkal rendelkezett. Oda is jártak napszámba dolgozni a nincstelenek, de még a kisbirtokosok is. Így hívták, akinek néhány hold földje volt, rendszerint nem volt lova, ezért a szántás, boronálás, a termékszállítás elvitte a hasznát. Nagy volt a nyomor falun. Átéltam, még jól emlékszem rá. A háborús készülődés csak az iparban hozott javulást. Több volt a munkavállalási lehetőség. A pártok csak a felsőbb pártvezetőségnek adtak lehetőséget az érvényesülésre, egyeseknek a meggazdagodásra. A bárók, grófok, hercegek, főhercegek külföldre hordták a pénzt, amit a pórnép összedolgozott. Az adókat viszont szigorúan behajtották, aki nem fizetett, ment hozzá a végrehajtó, lefoglalta, amit talált.

A nyilas uralmat, a németek bejövételét Budapesten éltem át. Arra emlékszem, hogy a német megszállás előtt is itt voltak a német tisztek, és nagy volt a nyomás a kormányokra, akik váltották egymást. Ez tette lehetővé a nyilasok létezését, mert a köznép nem kívánta, és nem támogatta őket. Mint minden kornak, vannak támogatói, olyanok, akik ebből akarnak jól élni, meggazdagodni, azok voltak, akik elérkezettnek látták az időt a zsidóüldözés, kitelepítés, elhurcolások utáni zsidó vagyonok – lakások megszerzésére. Ezek lettek, meg a fiatal szerepelni vágyók, akiknek tetszett a nyilas egyenruha, géppisztoly, most lehetőségük nyílt az ellenségükkel a leszámolásra, a nyilas párttagoknak. Az ő lelkükön szárad az a sok gyalázat. Dunába lövés, a lakások kirablása, a katonaszökevények elfogása, üldözése, kivégzése.

Nekem is voltak zsidó barátaim, akik elmondták, a gazdag zsidóknak nem lesz bántódása, legtöbben külföldre menekültek a vagyonukkal, de ők ki vannak szolgáltatva a zsidótörvényeknek, és a nyilas önkényuralomnak, ami a német megszálláskor tetőzött. Az én családomban is volt zsidó, egyik unokabátyám felesége révén, egész család szerencsére megúsza az üldöztetést. Én két embert ismerek, jó és rossz embert, ez lehet bármilyen nemzetiségű vagy vallású, nincs különbség, utálom a hazug, áruló, másokon élösködő, munkakerülő, nagyszájú embereket. Sajnos, a pártokon keresztül sok ilyen jutott hatalomhoz. Ez minden rendszerben így volt, és így van ma is. Ezek a nők-férfiak keserítik meg az életünket. Pénzért mindenre képesek, haszonleső ingyenélők, akik minden rendszerbe beépülnek. A nyilasok szép számban megjelentek, elsősorban ahol védelmet kaphattak a kommunista, de a szociáldemokrata, kigazda, vagy egyéb pártba is. Igyekeztek nagy hangon vezető szerepet szerezni maguknak,

ami sok esetben sikerült is. Sokan elköltöztek arról a helyről, ahol ismerték őket, és ott támadták a nekik nem tetszőket, ahol nem ismerték őket. Ezt csinálták 1945 után, sok sikerrel. Eszembe jut az a mondás, amit vízárral emlegetnek, az árvízbe hullott nehéz tárgy a fenéken marad, vagy lassan halad, de a könnyű szemét mindig a felszínen marad., és úszik az árral, ez egy örök igazság. Ezek a jég hátán is megélők, akik mindig tudják, honnan fúj a szél, minden rendszerbe beépülve munkanélküli jómódban élnek, sokan vagyon szereznek, ma is.

Szerencsétlen feleségem alig tud járni, egyedül csinállok mindent, nekem kell ellátni őt is, magamat is. Egyedül nem hagyhatom, csak egy-két napra, a nyarat a kis kertes házban töltjük Velencefürdön, ott legalább a kertbe ki tud menni. 1960-ban 35 Ft-ért vettem meg négyszögölét, többbe került a kerítés, mint a 155 négyszögöles telek. Amikor építésre kényszerítettek, kértem ajánlatot egy rokon építész-mérnöktől, háromezer forintért vállalta volna kulcsátadással a hatszor-hétméteres alpesi jellegű ház építését. Amikor ezt meghallottam az 1970-es évek elején, azt mondtam, akkor nekem soha nem lesz nyaralóm, ennyi pénzünk nincs. Egy helybéli kőműves rábeszélte, csináljuk házilagos kivitelben, sokkal kevesebből kijön. A rokon elvállalta a műszaki ellenőrzést írásban, megkaptam az építési engedélyt. A fiaim, barátaim, munkatársaim a Láng Gépgyárból, ácsmester, tetőfedő is onnan jött, százezer forintból felépült a ház. Külsőre azt mondják, hogy a Meggyfasor és az Arany János utca között a legszebb kis ház. Kétkezi munkával a feleségem és egy asztalos szakember barátom segített, mi voltunk a falazáskor a segéd munkások, sokan segítettek a pince kiásásában, a föld utcára hordásában. A kis ház felépült, a kertben szőlő, őszibarackfa három van, rózsakert, hat szép szál fenyő, két füves rész és a konyhakert található. Van még egy kihálálozó-félben lévő besztercei szilvafa, ez a mai állapot, ezt az egészet én gondozom egyedül. Ez metszést, permetezést, locsolást, trágyázást, fűnyírást igényel. Én sajnos gyerekkorom óta dolgozásra voltam kárhoztatva, kétkezi munkára a szellemi munka mellett is. Talán azért élek még ma is szellemi ép elmével, ellátom a beteg feleségem, magam, bevásárolok, főzök, mosogatok, takarítok Budán és Velencefürdön.

A kommunista rendszer bukása után lehetőség nyílt új politikai pártok létrehozásához, a szociáldemokrata párt felújításához. Éltek is vele többen. Egyetlen hiteles szociáldemokrata vezető Révész András volt, de a pártbejegyzést megelőzte Takács Imre szombathelyi illetőségű, Diósdon élő lakos, aki elsőnek jegyeztette be a „Szociáldemokrata Párt”-ot, amit ma történelmi szociáldemokrata pártnak neveznek. Révész András 1989. jan. 1-re teszi a párt újjáalakulását az 1989. május 1-i szocdem Népszavában, aminek egy példánya a birtokomban van. Ő már MSZDP Magyarországi Szociáldemokrata Párt néven tudta bejegyeztetni a volt Szoc. dem. pártot. Érdekes volt, Takács akkor a régi szociáldemokratákat kereste, és azokat vette fel a pártjába. Párttagsági díjat nem kért, az általa igényelt pénzből tartott egy irodát a Baross utcában, egy titkárnője – gépírója volt, fénymásoló gépet vett. Több mint egymilliót kapott az államtól, más forrásból is, amit kapott – akkor még nagy pénz volt a millió – saját elmondása szerint a kamatot használta fel, és az adományokat, ő maga a nyugdíjából élt. Azért nem mert pártvezetőséget létrehozni, mert attól félt, azok előbb-utóbb átveszik a vezetést, és őt eltávolítják, mint Révész András tették az általa életre hívott párttagok, akik soha nem voltak, már életkoruknál fogva se lehettek az 1948-ban megszüntetett párt tagjai. Én csak 1989. novemberében tudtam meg, hogy létezik a Révész által alapított párt, a pártkongresszust is ő szervezte meg, ahol neki csak néhány régi tagja volt jelen, a többséget az új párttagok képviselték, akik már akkor egymás között harcoltak a pártfunkciókért, mindegyik vezető akart lenni. Révész András neve még állítólag szóba se került, Dr. Petrasovits Annát választották elnöknek. Visszaigényelték a Dohány u. 76. volt szociáldemokrata tulajdonban lévő épületet, amit meg is kaptak, mert magánlakásokban kezdte Révész úr, majd a VI. kerületi szervezet egy üzlethelyiséget szerzett meg. Poharánszki volt az elnök a Rózsa Ferenc utca 44-ben. Ott jelentkezhetek az új párttagok, kaptak az 1945-éhez hasonló párttagsági

igazolványt, és tagsági díjat is szedtek. Ott jött össze a párttagság, a Petrasovits által összehozott párvezetőség meg a Dohány utcában székelt. Ott már még pártigazgató is volt, ami soha nem volt az eredeti Szociáldemokrata Pártban. Lugossy Lászlónak hívták, Petrasovits bukásával eltűnt, mint pártigazgató. Egyszer beszéltem vele, elmondtam, ki vagyok, úgy beszélt velem, mintha ő lett volna régi párttag, én meg egy új belépő, bár később összetegeződünk. Petrasovitssal hasonlóképpen jártam, hiába mutattam be neki (vele is tegeződtem), hogy nem őt, engem rúgtak ki a kommunisták 1948-ban az állásomból és a pártból, az a párt, aminek ő és egész családja tagjai voltak. Indult az országgyűlési választáson VI. kerületi képviselőjelöltként, elbukott a választáson. Voltam egy ilyen választási gyűlésen, egy hosszú asztalsor mögött ültek, csupa fiatal férfi és leány, azt hittem, hogy KISZ gyűlésre kerültem. Én is felszóltam, és számon kértem, hol vannak azok, akik feláldozták a fiatalságukat és meghurcolták őket, feláldozták az egzisztenciájukat, nem lettek kommunisták, itt csupa fiataalt látok, akik nem is éltek 1948-ban? Nem írom le a nevét az akkori fiatal ügyvédnek, bár nem felejtettem el, biztosan magára ismer, azt mondta – Menjen a többi öreghez a Dohány utcába, ott ülnek hátul a lépcsők alatt, mesélnek egymásnak a múltból. Egy idős ember ült a hátuk mögött, azt állították, külföldről jött vissza, ő volt a 48-as alelnök. Én tudtam, nem igaz, meg is mondtam, ha az lett volna, ismerném, de nem is volt, csak elnök, Kisházi Ödön. Alelnök nem volt. Én úgy éreztem magam, mintha egy vödör szennyes vízzel öntöttek volna nyakom, felálltam, és otthagytam ezt a társaságot. Ez volt a jellemző az egész pártvezetőségre, összegyűltek a karrierista politikai kalandorok, kiűzték a régi szociáldemokratákat, és átvették a hatalmat. Tiszavirágéletű volt sokak számára, de maradtak még, akik ma is ott ülnek és vezetnek két, magát szociáldemokratának mondott pártot. Egy mutassa be a régi tagságkönyvét, vagy olyan dokumentumot, ami igazolja a pártban viselt tisztségét. Nem tudnak ilyen mutatni, mert nincs, de beszélnek, jobban mondva mesélnek a múltjukról, de nem az igazi múltjukról.

A Rózsa Ferenc utcában ilyenek, köztük a ma is szereplő Bácskai Sándor ültek, és készültek az új pártkongresszusra. Én elmondtam többeknek, mutattam a régi igazoló papírt, fényképet, ők voltak a hangadók, én egyedül, azt mondták, hiába vagyok én régi tag, csak akkor mehetek be a kongresszusra, ha beválasztanak küldöttnek. Egy férfi fogta a pártomat, ő külön állt, és figyelt mindenre, ami ott elhangzott. Rájött, hogy én egyedüli vagyok, aki a régi pártot képviselem, amikor én felálltam, és azt mondtam – Ide se teszem be többet a lábam. – Odajött hozzám, és arra kért, menjek vele a Dohány utcába. Sajnálom, felindultságomban nem kérdeztem meg a nevét, de ha olvassa valaha ezt az írást, emlékezni fog rám, mint ahogy én is emlékszem egy jó kiállású férfi, vállravezetett, hosszú télikabát volt a vállán, sajnálom, hogy akkor nem mentem vele.

Visszatérve Révész Andrásához, azt írta az 1989. május 1-jei népszavában, hogy őt fegyveres összeesküvés címén, mint Kéthly Anna és társai (Szeder Ferenc, Büchler József volt főtitkárok, Valentín Ágoston, Takács Ferenc volt miniszterek, pártvezetőségi tagok) negyedrendű vádlottként szerepelt 1949 után. 1955 végén amnesztiával szabadul. Egy tévedése van az említett újságban, nem februárban, hanem júliusban, 12-én volt a budapesti sportcsarnoki kommunista-szociáldemokrata népgyűlés, ahol bejelentett Marosán a két párt egyesülését. Kéthly Annát, képviselőházi alelnököt, Bán Antal iparügyi minisztert, és Dr. Révész Andrást, mint jobboldali imperialista ügynököt, a pártból kizárták. Engem már 1948. májusában kizártak. 1956-ról azt írja – október végén újjáalakult Szociáldemokrata Pártnak Kéthly Annát elnöknek, Kelemen Gyulát főtitkárrá, őt, Révész Andrást főtitkárhelyettesnek választották. Kéthly Anna és Kelemen Gyula november elsején Bécsbe utazott, vissza már nem tértek. Kizárták Szeder Ferencet, aki a feleségével börtönben halt meg, Szélig Imrét, aki külföldre menekült és még sok másokat, akik többségükben itt maradtunk.

Ugyanebben az újságban találtam egy „közlemény”-t, ami szerint a Magyarországi Szociáldemokrata Párt Bp. Fővárosi Végrehajtó Bizottság 1989. április 7-én megválasztotta a budapesti kerületek küldötteit. Elnök Kőműves József, alelnök Macskássy Pál, titkár Bácskai Sándor, aki ideiglenes országos elnökségnek is tagja, jegyző: Dr. Kovács Gyula, még tizenegy név, mint tag van felsorolva. Kezembem van egy 1990. okt. 1-jei Szociáldemokrata Értesítő, ebben ezeknek a neveknek egyike se szerepel a Petrasovits féle vezetőségben. Ez nekem rejtély, de tippem van rá, miért. Ők Révész Andrást képviselték a kongresszuson, de nem ő, hanem Petrasovits és a támogató nyertek. Ezért alapított Bácskai Sándor új pártot „Kéthly Anna Szociáldemokrata Történelmi Platform” néven. Sajnos az összes erre a pártra vonatkozó adatot átadtam egy történésznek, így nem tudom a bejegyzés időpontját. Amit tudok, a Kruspér utcában voltak, de később Takács adott nekik helyet, mivel szimpatizált vele azért, mert mind a ketten ellene voltak. Király, majd Kapolynak, holott Takács már tartott közös gyűlést Kapollyal, én is ott voltam. Takács Imre halálát Bácskai tudta meg leghamarabb, kulcsai is voltak, rögtön beleült Takács örökébe, és egy pártbélit, Sztankovánszki Tibort nevezte ki elnöknek, ő főtitkár lett. A tagság nagy része nem fogadta be őket, azért hívták elnöknek Szűrös Mátyást, aki köztudott MSZMP kommunista párttag – vezető volt világéletében, soha nem volt szociáldemokrata, mit Rónai, Nyers Rezső, Marosán és sokan más, az átlálók a baloldaliak, ahogy magukat nevezték, mi lettünk a jobboldaliak, akik nem álltunk át a kommunistákhoz. Csak egyet nem értek: 1945-ben több volt szociáldemokrata állt át a kommunista pártba, Marosán és társai, akkor miért maradtak a szociáldemokrata pártban, ha ők olyan baloldali érzelműek voltak, mint aminek kiadták magukat 1948-ban? Érdekes, hogy addig miért nem volt a pártban jobb és baloldal? Én soha, sehol nem hallottam róla, csak mint ahogy a kékcédulás, hamis hatalomátvétel után kezdett jelentkezni. Kisházi Ödön így jellemezte a helyzetet jelenlétemben Marosánnak, hogy a patkányok menekülnek a süllyedő hajóról.

Nekem is felajánlották a belépést, a főosztályvezetői állást, én azt mondtam, ahonnan kirúgtak az ajtón, én oda nem megyek vissza az ablakon, soha nem lettem semmiféle párt tagja, de ezt a két nevében szociáldemokrata pártot sem ismerem el, főleg történelmi szociáldemokrata pártot, aminek volt kommunista ismeretlen, de soha nem volt szociáldemokrata vezetősége. Az egyiknek van, a másik vezetője MSZP képviselő, milliárdos, jelenleg a leggazdagabb országgyűlési képviselő, ő képvisel egy munkáspártot. Szegény munkás, bérből-fizetésből élő kisemberek, van ám szegénységet őrző képviselőtök mind a két pártban, valamikor még énekelték – „Fel-fel, ti rabjai a földnek, fel-fel, te éhes proletár.” Ma röhögnének, ha pártnap után ezt kellene énekelniök, de hol van ma már pártnap? Kommunista szombat, pártiskola, szeminárium? Hol van a nőnap, ahol állítólag megtörtént, a téma az volt – nekünk nőknek kell megvédelmezni, megvédeni a világbékét. a nőtanács előadója feltette a kérdést – Van-e valakinek hozzászólónivalója?

Mariska néni feltartotta a kezét – Na, mondja Mariska néni.

– Kedvesem, én csak azt nem értem, hogy amikor bejöttek az orosz elvtársak, azt a maroknyi kis micsodánkat nem tudtuk megvédeni, hogy akarjuk mi a világ békéjét megmenteni?

Erre nem tudott mit válaszolni az előadó, bölcsen hallgatott.

– Van-e még valami hozzászólás? – közben a megmaradt karórájára nézett. – Akkor a mai gyűlést befejeztük, énekeljük el az internacionálét, a következő gyűlésünk mához egy hétre lesz.

Takács Imrét úgy ismertem meg, hogy egy régi párttag megemlítette, a Baross utcában van egy pártszervezet, ahova csak régi párttagokat vesznek fel. Takácsot senki nem ismerte, Szombathelyről jött Diósdra.

– Ki a vezetője? – kérdeztem én.

– Takács Imre, de többet én sem tudok róla.

Én a megadott címen személyesen megkerestem, és elmondtam, ki vagyok, megmutattam a régi tagsági könyvem, fényképeket a május 1-jei felvonulásokról, kizárásom papírjait a munkahelyemről, azonnali felmondásáról. Eppen egy csomó fiatal nő és férfi érdeklődő volt jelen, száj tátva hallgatták, amiket elmondtam a régi pártról. Takács az összes bemutatott papírom több példányban lemásolta. Egy valami szöveget ütött a fejébe, azt mutogatta, hogy miféle pártbélyegek vannak, külön a rendes tagsági bélyeg mellett beragasztva a tagsági könyvembe. „Otthont épít”, „Választások 1947 a szocializmusért” címszó alatt. Csodálkoztam, ha ő régi párttag, neki is meg kellene lenni ezeknek a bélyegeknél, vagy Szombathelyen ezeket nem ismerték? Ami végleg megkérdőjelezte előttem a régi párttagságát, az az volt, amikor azt mesélte nekem – mert mese volt, hogy akkor utálta meg a Szakasitsot, amikor szombathelyen azt mondta egy nagygyűlésen – „Elég széles az út, elférünk az úton ketten is” – a kommunistákra gondolva. Én azt mondtam neki – Imre, ezt régi párttagnak el ne mondd még egyszer, mert ez így nem igaz. 1946. május 1-én ezt Rákosi mondta el a népgyűlésen, a Hősök terén, mellette állt Szakasits jobbról, balról Marosán, hogy volt-e Szombathelyen, és ha volt, ott mit mondott, én nem tudom, de ez a Hősök terén, Budapesten hangzott el, ott voltam, saját két fülemmel hallottam. Nem tudom, régi vagy egyáltalán párttag volt-e, de azt tudom, senkit nem engedett vezető tisztségbe maga mellé az utolsó időkig, amikor mindenáron szeretett volna egy parlamenti képviselőt a pártba beszervezni, de úgy, hogy ő maradjon továbbra is az egyszemélyes vezető. Végül is ez nem sikerült neki, de összehozott Kapoly úrral egy közös pártgyűlést, ahol már bemutatott valakit, aki a budapesti pártelnök tisztét töltötte volna be. Egyszer találkoztam ezzel a hozzám képest nagyon fiatal emberrel, aki nekem tartott előadást Horváth Edéről, akit én személyesen jól ismertem, ott dolgoztam, amikor oda visszakerült, mint vezérigazgató. Mondtam is az illető úrnak, nekem maga nem tud újat mondani, még a feleségét is jól ismerem, személyesen. Ő elég nagyképpen mondta tovább a magáét, ami messze nem fedte az igazságot. Nem vitatkoztam vele tovább, nem tudom, ki volt, de eltűnt szegény Takács Imrével, halála után. Én, látva, hogy Takács befogadta Bácskait, mint ellenzékit. Ezt az új ember, akinek más pártja volt, úgy láttam, nekem itt nincs keresnivalóm, többet feléjük se mentem. Még egy dolog volt, amit nem értettem meg, miért gyűlölte Révész Andrást? Holott tudta róla, hogy régi szociáldemokrata családból való. Ő maga is megjárta a poklok poklát, a pártmúltja miatt. Azt is tudta, alakított egy új pártot, bejegyeztette a „Magyarországi Szociáldemokrata Párt”-ot, ez volt a bűne Takács szemében. Ellenfelet sejtett Révész András személyében.

Volt egyszer egy megjegyzése – Neked is volt titkárnőd, aki biztosan kiszolgált, és igyekezett megvédeni. – Azt mondtam neki – Imre, ebben tévedsz, nekem soha nem volt titkárnőm, voltak tisztségviselőim, pártelnök, pénztáros, „R” gárdaparancsnok, stb., de mi fizetést azért nem kaptunk, a saját időkből, munkaidőn kívül végeztük a pártmunkát, nem úgy, mint a Kádár korszak kiemelt párttitkárai, pártfizetéssel, gépkocsival, titkárnő, személyzet, fő fizetéssel, nekünk nem volt. – Ezt neki is tudni kellett volna, mi társadalmi munkában végeztük a párttevékenységet, erre büszke vagyok. Kétségeim vannak a mai napig a régi párttagságával, illetőleg, azt tudom, hogy Szombathelyen élt abban az időben, később települt át Diósdra, és jegyeztette be a volt „Szociáldemokrata Párt”-ot, amit ma történelmi pártként emlegetnek, de hol vannak a régi történelmi párttagok? Pedig rajtam kívül él még elég sok ilyen régi ember, ha nem volt pártvezető, bolyong, mindenhol megjelenik, ahol szociáldemokrata párt működik. Én is végigjártam, mind a hármat ismertem, és ott találkoztam ugyanazzal a párttagsággal, sokat személyesen is ismertem.

Ma már nem emlékszem, hogy jutottam a Révész András által szerkesztett 1989. május 1-jei „Népszava” újsághoz, ami a mai napig a birtokomban van. Megbuktatták Révész Andrást, megválasztották Petrasovits Annát elnöknek. Rövidesen megismerkedtünk személyesen, és elég sokat vitatkoztunk, akkor tapasztaltam, mivel semmit nem tudott a régi pártszervezetről, annak múltjáról, csak a kommunista ellenséget hangoztatta, és érzetem, hogy őt irányítják, nem tudja, a környezetében kiknek adjon igazat. A tanácsadói is régi kommunista, volt párttag volt, akik most mind valami vezető akartak lenni a számukra új pártban. Ezért egymást túllihegve hangoztatták, hogy ők mik voltak a régi, '48 előtti pártban, holott akkor még gyerekek voltak, volt, aki még nem is élt akkor, nem zavarta őket, egymást támogatták. Én és a hozzám hasonló ellenségnek számítottunk, mivel mi átértük azt, amiről ők csak hallottak, vagy olvastak valamit, de nem azt, amit mi tudunk. Ma már történelemhamisítás folyik, igyekeznek a mai kornak megfelelően mesélni a múltról, amiről ők valójában semmit nem tudnak. Ki beszél például a kékcédulás választási kommunista csalásról, hiszen mi, akik akkor éltünk, nagyon jól tudjuk, hogy sokkal többen voltunk mi szociáldemokraták, mint ők. Én egy akkori felméréssel be tudom bizonyítani, amit Gáspár Sándor kérésére készült a volt Uhri Testvérek, a mostani IKARUS Autókarosszéria Gyárban, akkor honnan jött össze 1947-ben ekkora táboruk – ha nem csalással –, ami többszáz ezerrel több volt, mint a szociáldemokrata tábor a szavazásnál. Sokat köszönhetek ebben Rajk Lászlónak, aki akkor volt belügyminiszter, hálából fölakasztották, ma azt mondják, koholt vádak alapján. Én személyesen láttam, hogy történt a választási csalás.

Visszatérve Petrasovits Annára, ott voltam egy VI. kerületi választási gyűlésen, amikor bejött a helységbe egy volt munkatársnője a Közgazdaságtudományi Egyetemről, és azt kérdezte tőle:

– Anna! Hogy mersz te a Szociáldemokrata Párt vezetője lenni, amikor te családotól a kommunistáknak dolgoztál, és most azokat szidod, amikor apád írta Gödöllőn a Cservenkáné beszédeit?

Mire Anna: „Eszter, te ismered engem?”

Tovább nem jutott, mert Eszter közbevágott: – Éppen ezért mondom mindezt, mert ismerlek! – Odafutott a többi férfi Eszterhez, nyilván azért, hogy kivezessék, de neki is volt testőrsége, akik megvédték.

Ő a Dohány utca 76-ban tartózkodott, az őt körülvevő vezetőposztért harcolókkal, és szórták a pénzt, a milliókat, amit Révész András szerzett állami támogatásként, részben pedig külföldi segélyként kaptak. A választást elvesztették, de a hatalmi harc tovább folytatódott a vezető pozíciókért, amit többször tettelegességgig fajult. A hír külföldre is eljutott. Emlékszem a MOM kultúrtermében volt egy nagygyűlés, amin bejelentette, hogy a pártot felvette tagjai közé az 1951-ben alakult Szocialista Internacionálé, amit a kommunista és marxista ellenesség jellemzett. Elmondta, hogy az MSzP részéről Nyers Rezső is kérte a felvételt a pártja részére, de a szervezet vezetősége elutasította a kérelmét. Az elhíresült botrányok hírei hamar kijutott Berlinbe, kizárták Petrasovits pártját, és az MSzP-t vették fel a helyébe, hogy miért? Örök rejtély marad.

A pénz hamar elfogyott, maradt milliós adósság, a pártot saját párttagjai verték szét, szó szerint. A kommunista pártból kizárt Király úr próbálkozott a párt újjáépítésével, sikertelenül, végül Kapoly László úrnak sikerült, ő is ott volt már Petrasovits Anna környezetében, látta, mi történt, volt pénze is, hogy kiegyenlítse a felhalmozott adósságot. Egyszer találkoztunk személyesen, elkérte a telefonszámom, de a mai napig nem hívott. Én akkor ott felszólaltam, és azt kértem a jelenlevő idős, volt párttagoktól, hogy maguk közül válasszanak vezetőt, aki ismeri a jelenlegi politikai helyzetet, de ismeri a párt múltját is, nem felejtette el, hogy ez egy

munkáspárt volt, magánba foglalva az összes bérből-fizetésből élő dolgozót, akiknek az érdekeiért harcolt. Ma is ez volna az elsődleges feladat. Na már most, hogy fér össze a kapitalista érdekvédelem az MSzP országgyűlési képviselőséggel: Az más kérdés, hogy az MSzP is kommunista munkáspárt utódja, tele van vagyonos, sőt, milliárdos párttaggal, de ez legyen az ő dolguk. Kapoly úr 2000. november 21-ei „Magyar Nemzet”-ben megjelent cikkben arról ír: „Az MSzDP nem az MSzP leányvállalata.” Tiszteletre való megállapítás, de a „Népszava” 2000. december 28-i számában azt mondta, hogy a parlamentbe jutás csak a „nagy testvérpárt” támogatásával lehetséges, ami annyit tesz, máris feladták a párt önállóságát. Kit képvisel a parlamentben Kapoly úr? Nem hiszem, hogy az MSzDP-ot. Megértem én, hiszen ön is az MSzMP-ből érkezett, nem idegen az MSzP, de akkor hogy tud ön egy seggel két lovon ülni. Egy napon telefonon felhívott egy pártcsoporthoz vezetője, hogy mint régi szociáldemokrata, lépjek be a pártjukba. Felháborodva visszautasítottam a kérését, én megszenvedtem az SzDP-ben betöltött párttitkári tevékenységemért, elvesztettem a főosztályvezetői beosztásomat, még Budapesten se maradhattam, Győrbe helyeztek beosztott tisztviselői állásba (úgy úsztam meg, hogy nem vittek Recskre, az internálótáborba), megfigyeltettek, bevittek az ottani ÁVH-ban, éjszaka kihallgatásra. Ezt megírtam a „Magyar Nemzet” szerkesztőségébe. A főszerkesztő a cikket nem jelentette meg, de jött egy fotós, csinált öt fényképet, jött egy történész, csinált egy háromrészes filmet, amit nem tudok, mi célból, mert sehol nem fog megjelenni, legfeljebb a halálom után.

Jött később egy másik történész, aki hangfelvételt és fényképet készített a Magyar Rádió történelmi archívumának részére, aláírtam a tulajdonjogukat. Átadtam a két úrnak a korabeli irataim, fényképeimet, fénymásolásra, a rádiónak egy eredeti fényképet, hogy mi lesz a soruk, nem tudom.

Bácskai Sándort a Rózsa Ferenc utca 44. szám alatt lévő párthelyiségben ismertem meg. Akkor még csak MSzDP-ot ismertem, ő Révész András úrnál jelentkezett pártmunkára, vesztére, mert az hamar megbukott, Petrasovits került a párt élére. Ő ott nem tudott érvényesülni, egynéhány társával, mert ők is buktak Révész Andrással. Én megpróbáltam elmondani a tagság előtt, ez még a kongresszus előtt volt, annak ellenére azt mondta Bácskai és egy másik hangoskodó társ, hogy én be se mehetek a kongresszusra, csak akkor, ha valahol küldöttnek választanak. Világos beszéd, régi pártvezetőnek az általuk összehívott pártkongresszuson semmi keresnivalója nincs. A vita folyt, a tagság hallgatott. Egy férfi fogta a pártomat, de ezeket már leírtam nem akarom megismételni. A kongresszus után neki nem maradt hely a Dohány utca 76-ban, nem kellett Petrasovitsnak, Király úrnak, de Kapoly úrnak se. Erre, hogy ő mégis pártvezérként tündökölhessen, alapított egy új pártot. Nekem elmondta, hogy egy rendőr igazoltatta, ő elővette az általa készített pártelnöki papírját, a rendőr rögtön más hangon beszélt vele. Elismerte, arra törekszik, hogy neki politikai pártvezető funkciója legyen. Még azt is mondta, nekem ő nem fogja a parázsból kikaparni a gesztenyét. Megértettem, miről beszél, de ha én akartam volna magamnak pártfunkciót szerezni, ezért a pártért nem érte meg, egy hónapig idegszanatóriumban kezeltek a Hárshegyen, elvesztettem a jó állásom, vidékre küldtek dolgozni, mindezt miért? Ilyen pity, kis, magát politikusnak képzelő ember nem ismeri el, min mentem én keresztül. Neki ma nem kell félni az uralkodó párttól, az ÁVH-tól, a rendőrségtől, s ötvenhat után nem állítottak rá valakit, aki a politikai tisztnek hetenként küldte a jelentést. Mutasson egy olyan papírt, ami azt bizonyítaná a Sztankovánszky Tibor barátjával együtt. Én szívesen adtam volna tanácsot egy olyan indifferens személynek, aki, soha nem volt kommunista, józan ésszel a régi párttagok nem mellőzésével, hanem a közreműködésével vezette volna a régi egy, és nem három vagy most két pártot. Sajnos ilyennel nem találkoztam, még Takács állt ehhez a legközelebb, sajnos, ő már halott. Nekem a nyár Velencefürdőt, a horgászatot, kertészkedést jelenti még ma is, kilencvenévesen, nem pártvezetést. Jólesett volna, ha egyszer valaki a kommunista vezetők

közül bocsánatot kért volna tőlünk, akiket az állásunkból kidobtak, megkárosítottak anyagi-lag, erkölcsileg, testileg-lelkileg tönkretettek, miért? Csak azért, mert nem voltunk hajlandók önként átlépni a párttagságunkkal a kommunista pártba. erre a célra, hogy bennünket tönkretehessenek, üldöztethessenek, mint engem, felhasználták és beszervezték az úgynevezett „egységbizottság”-ba a megfélemlített, volt párttagjainkat. Ma már ők akarnak, ezek utódai szociáldemokraták lenni, már annak hirdetik magukat. Nem nevetséges, akkor bennünket, miért üldöztek, akkor most mi vagyunk a kommunisták: Ha nem, akkor mi a fenék vagyunk? Emlékszem, Bácskai Sándor egyszer egy Mérleg utcai párthelyiségben bennünket agitált, hívjuk meg Nyers Rezsőt pártelnöknek. Megkérdeztem, tudod te, hogy ki az a Nyers Rezső? Volt szociáldemokrata vezető a Palace szállóban, aki Marosánnal, Rónaival elsőként léptek át a kommunista pártba. Nem törődtek azzal, hogy volt párttagságuk vezetőit meghurcolják, börtönbe, internáló táborba hurcolják, csak azért, mert nem mentek velük együtt át kommunistának. Tudsz te erről? Ő csak volt szociáldemokrata, átment önként a másik oldalra. Mit ad az isten, egyszer, amikor a Takács meghalt, bemegyek a párthelyiségbe, nem tudva a haláláról, ki ül a helyén? Bácskai Sándor. Ő a főtitkár, elnök, hogy a tagság figyelmét elkerülje Sztankovánszky Tibor, ő volt párjának egy tagja. Mit olvasok a „Magyar Nemzet”-ben, egy oldal fényképpel teleírva, rokona-e Nyers Rezső Bácskai Sándornak, de arról egy szót se, hogy ki ez a Bácskai Sándor? Mit keres az úgynevezett Történelmi Szociáldemokrata Pártban? Hogy lett ott elnök Szűrös Mátyás? Ki kérte fel erre a tisztségre? Valaki volt, vagy valakik, aki mögé akarnak bújni. Közismert vezető személyiség volt az elmúlt rendszer kommunista pártjában és a közéletben. Soha semmi köze nem volt a történelminek nevezett párt-hoz, akkor miért vállalta el annak a vezetését? Ő is azt hiszi, kihaltak már azok, akik tanúsíthatják, mit műveltek velük a történelmi kommunisták? Sokan meghaltak, de még maradtunk élők, akik nem felejtjük el, hogy velünk mit műveltek, és most ők vezetik, sőt, a nevét akarják használni annak a pártnak, amit ők vertek szét, és ülnek a vagyonában, amit nem adtak vissza a mai napig. Teljesen felesleges két vagy több párt, oszd meg, és uralkodj alapon, elég volna egy, de hiteles, nem volt kommunisták által vezetett munkáspárt, akik azonosak voltak, vezetői a szociáldemokrata szakszervezeteknek, amik valóban a dolgozók érdekeit védték a tőkés munkáltatókkal szemben. A kommunista államhatalom átvételével a szakszervezetek is az ő irányításuk alá kerültek, vagyis nem tölthették be az eredeti funkciót. Próbált volna például sztrájkot hirdetni az elégedetlen munkásság érdekében. Ez a régi párt és szakszervezet hiányzik a mai korrupcióval teli világunkból, mint hiteles érdekvédelmi képviselő? Egy névtáblát lehet így – vagy úgy átfesteni, de mögénézünk, meglepődünk, hogy mi van mögötte, mit takar az új név, vagy mit nem takar, hiszen csak a tábla van átfestve. Az ügyeskedők mindig megtalálják, hol lehet érvényesülni, meggazdagodni. Amelyik pártba belépnek, rövidesen ők a hangadók, sőt, átveszik a hatalmat, és uralkodnak a régi párttagok fölött. Hány párt tűnt el ebben az országban úgy, hogy saját párttagságuk segített szétverni a pártot. A volt kommunista pártban is van megosztottság, az utódpártban is, akik ünneplik a párt megalakulásának a tizenötödik évfordulóját. Felnőtt egy új generáció, akik a múltjukat alig ismerik, ők már nem éhbérért dolgoznak, vagyonokat gyűjtenek, bejárják a világot, sokszor közpénzen, más az életfelfogásuk, az öregek észre se vették, kicsúszott a kezükből a hatalom, ez egy egészen új párt, és még csak 15 éves, hol van ennek a múltja? Ők már semmiért nem felelősek, a múltjukért, legalábbis úgy érzik. ez nagy hiba, mert a múltat eltörölni nem lehet, pedig erre törekszenek, akik ebben a pártban ma vezető szerepet töltenek be, az öregek hallgatnak. Van mit elhallgatniuk, elüldögélni, ki-kí a megszerzett pozíciójában, vagy a jó nyugdíjából. Ma már ki emlékszik, volt MKP, MDP, MSzMP, mind ugyanaz, akkor most mit takar az MSzP név? Sokan nem tudják, még sokan a párttagjaik közül se. Egyet látnak, ez egy uralkodó párt, ez már nem a régi felfogású munkáspárt, itt mindenki lehet milliárdos is, ha ügyes, és odafér a húsos fazékhoz, teleeheti magát. Erre azt mondhatják a többi polgári pártban is így van. Ez

igaz, de azok legalább nem voltak soha munkás-érdekvédelmi pártok. Ha ma meg akarnak élni, ezt is fel kell vállalniuk, mert a dolgozók tömegei tartják el az államot, a koldusoktól nincs mit elvenni, meg kell becsülni a dolgozókat, megfelelő bért az öregeknek nyugdíjat kell fizetni ahhoz, hogy megbecsült állampolgárként, emberhez méltóan élhessenek. Nem a kizsákmányoló bankokat, a dúsgazdag munkáltatót – közöttük sok alacsonyabb adót fizető külföldit – kell támogatni abból a pénzből, amit elvesznek a dolgozóktól. A munkát meg kell becsülni, és a tisztességes munkás-tisztviselő kapjon tisztességes bért, és szüntessék meg, hogy alsó-felső szinten csak az kaphat munkát, aki ezért valakiknek fizet. Ez maga után vonja az elvégzett munka minőségét is. Ne kaphasson senki lepusztultnak látszó, vagy a csőd szélén álló gyárat, bankot vagy mezőgazdasági létesítményt, fedezet nélküli bankkölcsönt, amiből az említetteket meg tudja olcsón, áron alul vásárolni. Ezért a mindenkori kormány a felelős. Ezek lesznek hamar milliárdosok. A közéletet meg kell tisztítani, ne takargassák egymás bűneit, ne csak a kis tyúktolvajokat ítéljék el súlyosan, hanem a milliós-milliárdos bűnesetekben hozzanak gyorsan súlyos ítéletet a bíróságok, ne lehessen több évig elhúzni, amíg feledésbe megy a bűntett – az ítéletet hozó tárgyalást.

Az én fiatalságom idején, nekünk a munkásfiataloknak nem volt pénzünk italozásra, nőkre, örültünk, ha a lányt el tudtuk vinni egy moziba vagy cukrászdába. Egész héten napi 8-12 órai munkát kellett vállalni éhbérért, hogy a legszükségesebbre a pénz meglegyen.

Nyáron igyekeztünk valahova víz mellé, őszőlő nyárig kirándultunk a budai hegyekbe. Nem mindenki, akkor is voltak kivételek, akik más szórakozást választottak, vagy pénzt szereztek bűnös úton, és azon éltek nagyvilági életet, de nem sokáig. Akkor is volt kártya-lóverseny, és ezekhez sok pénz kellett – kell ma is. A pénzt legtöbbször bűnös úton szereztek, de nem ez volt a jellemző a fiatalságra. Ma mi van? Drog, ital, diszkó, éjszakai élet, egyéjszakás szex, ami terjeszti akár a halálos nemi betegséget is. Mi az öröm az agykárosító zenében, a bűzlő éjszakai diszkókban, lokálokban, egyéb szórakozóhelyeken töltött időkben, ital és drogos társaságban? Ide pénz kell, sok pénz, a pénzt meg kell szerezni, legtöbbször bűnös úton, aminek börtön a vége. Szaporodik a melegek tábora, és egyre kevesebb a házasság, a gyermekvállalás, együttélés a divat. Hová vezet mindez? Nem az egészséges társadalmi élethez. Megszűnt az egymás közötti szülői, idősek iránti tisztelet, a szeretet. Ezek ma ritka kivételek a mai fiatalság, de még a szüleik táborában is.

Aztán kezdődtek a külföldi útjaim. Kétszer jártam Lengyelországban, Zakopanében, majd Varsóban. Az utóbbi hivatalos volt. Ugyanilyen Romániában, Erdélyen keresztül a Duna deltájáig, Nagy-Romániába. A feleségemmel, fiammal jártunk Horvátországban, akkor még Jugoszláviának hívták, Korcsula szigetén.

Az erdélyi utamon megálltunk Hosszúszáldoboson, amit Székelyszáldobosnak is hívtak, mivel székely lakossága volt. Este összejöttek a szálláshelyünkön, ami a gépkocsivezetőm apjának a háza volt, vele lakott a másik fia családotól. Elmondták, milyen ott az élet. Nagy a nyomor, állandó félelemben élnek, mert van ez szerb származású komisszár, aki minden reggel hívja Bukarestet, és jelenti, mi történt a községben. Itt mindenki ismeri egymást, kis község, református székelyek. Megszámlálták a lakosság baromfi, sertés, szarvasmarha állományát, csak engedéllyel vághatnak le belőlük. Medve jár le a hegyekből, ha kár van, azonnal kell jelenteni a komisszárnak. Ha a medvét megölik, a tettest elviteti a komisszár, és börtönbe zárják. A legkisebb hibáért börtön jár a székelyeknek. Volt ott egy hentes, aki elmondta, egy héten egyszer kap egy malacot, ritkán disznót, bárányt vagy kecskét, azt kell szétosztani. Mindig van egy esküvő, haláleset, keresztelő vagy valami, azok az elsők, akik kapnak, a többinek alig marad valami. Este elmentünk a kocsmába, valami szörnyű bort mértek, de más nem volt. Másnap elvittek a helyi református paphoz, ott ittam jó bort. Megmutatta a templomot, az erdőből lopott fát, amivel fűtik mise előtt a templomot. Csak

engedéllyel lehet az erdőből fát hozni, pénzért. Elmesélte, hogy voltak Budapestről nála látogatók, akik azt mondták ránk, mi már nem is vagyunk magyarok. Én azt mondtam, nagyobb magyarok vagyunk, mint ti Magyarországon. Magyarul beszélünk, aki nem hiszi, maradjon itt és próbáljon itt magyarkodni. Ahova mentem egy épülő cementgyár volt, rabok dolgoztak ott, cigányok, székelyek. Vigyázni kell, mindent ellopnak, hogy élelmet vásárolhassanak a büfében vagy italt. Szörnyű hely volt, por-piszok mindenhol. Akik régóta dolgoztak itt, tüdőbajt kaptak. Sokan meghaltak a rabok közül. Megismerten Nagyváradot, Kolozsvárt, Brassót is.

Jugoszláviában Szarajevó volt az első állomás, ahol éjszakáztunk volna, de szállodának még nem volt befejezve az újjáépítése. Volt utastársunk az autóbuszon, aki elmondta, már tavaly is így jártak, kivittek, a városon kívüli iskolában helyeztek el bennünket. Ott láttam először keleti wc-t, egy lukat, előtte egy vaslapot, amire rá kellett állni, hogy ki talált bele vagy mellé, nem részletezem. Onnan Dubrovnikba mentünk, mi nem foglaltunk le szállást, és utolsók voltunk, amikor egy ott élő tengerparti albán fogadott be bennünket. Ez – nem tudom miért – nagyon utálta az olaszokat. Mi mondtuk, magyarok vagyunk, egy teljes apartmant kaptunk a földszinten, ők az emeleten laktak. Megkért, főzzek magyar halászlét. Én ráálltam. Másnap kishajóval mentünk, a fiam németül tolmácsolt – a halpiacra. Rengeteg tengeri hal volt, ő választott valamit, ami hasonlított a mi pontyunkra. Én feltettem, ahogy itthon szokás. Ők nézték a feleségével. Egyszer csak eltűnt, valamit előbb beszélt a feleségével, majd egy csomag fehér- és sárgarépát hozott, és belerakta a halászlébe. Én hiába tiltakoztam, nem is ettem belőle, de nekik nagyon ízlett. Vágtam ki a közepéből, míg ők nem voltak ott, azt megsütöttem a fiammal, azt ettük, a feleségem nem is eszi a halat. Jött egy szerb nő, aki tudott magyarul, neki elmeséltem, azt mondtá, ők így eszik mint hallevest, zöldséggel. Elmondta, hogy jön egy német házaspár, aki már lefoglalta a szobát, át kell adnunk, és a konyhában rendeznek be nekünk hálóhelyet, másnap megérkeztek, egy házaspár jött, a fiam kihallgatta őket, és jött mondani, – ezek nem németek, a bácsi magyarul káromkodik. Hamar megismerkedtünk, a férfi a „Honvéd” teniszedzője volt, Olaszországból jöttek, nekik itt a legkékebb a tenger.

Mi továbbutaztunk hajóval Korcsula szigetére, onnan tovább Split városba, ahol egy magyar nőnél kaptunk szállást, akinek dalmát báró volt a férje. Itt másnap éjszaka megint találkoztunk a magyar teniszedzővel, megkérdeztük: – Ti üldöztök minket? – Mire ők: – A kikötőben kaptuk ezt a címet. Mindenhol van magyar, Dubrovnikban szabadkai kis magyar leány adott fagyaltot a fiamnak. Korcsulán a feleségem ismerkedett meg magyar emberrel, de én már máshol foglaltam le szállást, mint a magyartól megtudtam, a sziget rendőrfőnökének a feleségével egyeztem meg, a magyar azt mondtá, az ő érdeke, ne mondjam vissza a szobát.

Két hetet töltöttünk a feleségemmel Moszkvában, egy Láng gépgyári mérnök barátom a moszkvai Atom Tervező és Kivitelező gépészeti osztályvezetőjeként dolgozott, egy külföldiek részére fenntartott épületcsoportban laktak. Figyelmeztetett, hogy semmiről ne beszéljünk, főleg ne politikáról, vagy miről mi a véleményünk, mit láttunk, mert mindent lehallgatnak, minden épületben van emberük, aki mindenkit megfigyel. Szörnyű két hét volt, állandóan esett az eső. A felesége nem dolgozott. Ő vezetett bennünket múzeumokba, régi színházba, ami még fából épült, üzletekbe, ahol vásárolhattunk, nagy áruházakba, ma már a neve nem jut eszembe – lehet, hogy a Bum Áruház volt –, ahol naponta változott, mikor mit árulnak. Egyik áruházban sorba álltam folyami harcsáért. Lemérték, a barátom sorba állt kifizetni, én meg sorba álltam az áru kiadásáért. A leánya könyörgött, főzzek halászlét, főztem, és volt rántott harcsa szelet, teleettük magunkat, másnap elmentem, már semmi nem volt az üzletben, halféle. A Kremlben van egy múzeum, ahova évekre előre kell jegyet váltani. Nekik volt egy, amit már többen megpróbáltak felhasználni sikertelenül, nekünk sikerült. Nézegette a két

barisnya, végül a harmadik ránk nézett, azt mondta: – Mazsar? – Ja, ja, mondtuk, eltépte a jegyet, minket meg belökött. Nagy Péter cár magacsínálta csizmájától Nagy Katalin hintója, ruhái, udvartartása, a görögkeleti templomok drágakövekkel kirakott misekönyvei, korabeli hintók, lószerszámokig, rengeteg látnivaló volt. Csodálkoztak, amikor kijöttünk, másoknak azt mondták, már lejárt a jegy, nem érvényes. Jártunk, ahol a tagköztársaságok termékeit bemutatták, árulták, láttunk a szputnyikokat, jártunk Gagarin űrhajó másolatán. Amit meg lehetett nézni, megnéztük Moszkvában, még működő görögkeleti templomban is voltunk. A barátom leánya a pópának elmondta, magyar vendégei vagyunk. Jártunk még egyszer Oroszországban, Szocsi-ban, a Fekete-tengerben fürödtünk, onnan hajón elmentünk Grúziába, megnéztünk egy teaültetvényt, ahol a vezetőnő felajánlotta, dolgozni ott is maradhatunk, de csak dolgozni, nacsálnik van elég. A piacokon a reklámszatyrainkért harcoltak, általunk ismeretlen gyümölcsöket kaptunk értük. Az orosz leány, aki a magyar csoportot vezette, elmondta, van Egerben, Miskolcon jó ismerőse, járt Magyarországon, megtanult magyarul, de nem kap engedélyt, hogy a barátait meglátogathassa. Itt sem maradhat éjszakára, autóbusszal viszik a tíz kilométerre lévő szüleikhez, és reggel hozzák vissza. Sokszor betegek, de nincs megfelelő gyógyszer. Én vittem magammal, és az utolsó napon odaadtam neki, leírva, mi mire jó. Boldogan vitte magával a búcsú napján. Sírva mesélte, hogy ők soha se lesznek szabadok, nem utazhatnak, mit mi. Én azt mondtam, eljön az idő, talán nem is soká, hogy ők is szabadok lesznek. Remélem, eszébe jutottam, amikor ez megtörtént. Láttam, hogy az öreg, kitüntetéssel telerakott kabátú soronkívül vásárolhatott. Utálták a külföldieket, akik ott vásároltak. A magyar bor, magyar nyelvű könyv olcsóbban volt kapható Moszkvában, mint Budapesten. Az idősebb nők szerették a magyarokat. Többen mentek férjhez az I. világháború után magyar hadifogolyhoz, és ők ezt nem felejtették el. A barátom leánya viszont azt mesélte el, hogy az iskolában azt tanították, hogy ők azért szegények, mert nekik kell eltartani a magyarokat meg a többi, általuk megszállt ország lakosságát. A gyerekek utálták a magyart az iskolában, ő is letagadta, hogy magyar, tisztán beszélt az orosz, a szülei is.

Jártunk Csehszlovákiában, kétszer Kassán, Késmárkban, ahol lapos tányéron hozták a magyar gulyást, pár szem pörkölt két krumplival, pedig fűtyült a hideg szél Késmárk felett, azt hittük, az étlap szerint jó meleg gulyáslevest eszünk, csalódtunk. Tátralomnicon pacallevest ettünk, jó meleg volt. A házigazdánk az állomáson ült, amikor megkérdeztünk, tud-e magyarul, megmondta, tud. Volt egy címünk, ahova menni akartunk, kérdeztük, ismeri-e? Hogyne ismer-ném, de miért keresik? Mi elmondtuk, hogy szállást rendeltünk egy hétre. Négyen voltunk, erre ő rögtön felajánlotta, neki is vannak szabad szobái, menjünk hozzá, mindenbe a segítségünkre lesz. Elmondtuk, hogy egy jó barátunk lakott nála, és le van levelezve, mire ő: – Az ne legyen a gondjuk, ő is vitt el már tőle vendéget. Elmentünk vele, két külön szobát kaptunk, a két házaspár. A felesége német volt. Az utolsó napon tudtuk meg, hogy az eredeti szálláshelyünk a szomszédja volt. Mindig az ellenkező irányban küldött reggel bennünket, így nem láttuk, csak amikor elindultunk haza, arra mentünk, és láttuk meg a táblát, amin ki volt írva a név és cím, ahova mennünk kellett volna. Volt egy testvére, ügyvéd, egy alkalommal ott járt, bemutatott bennünket neki, de ő szlovákul beszélt velünk. Rászólt: – Tudsz te magyarul! Miért beszélsz szlovákul a magyar vendégeimmel? – Szlovákul válaszolt, utálja a magyarokat, mire ő meg magyarul válaszolt: – Én meg szeretem őket, belőlük élek.

Jártunkban megfigyeltem, még a csatornafedeleken magyar felirat volt, az öreg épületek még ma is szépek, magyar építményekről, a várakról nem is beszélve. Beszéltünk szlovák katonaruhába öltözött magyar századossal, éppen a téli olimpiára építettek valami lesiklót, azt nézegettük és mondtuk, nem fog ez elkészülni addigra. Ő magyarul megszólalt: – El fog készülni. Katonák építik, kiemelt ellátást kapnak, forró italokat, sok magyar van közöttük, én is itt dolgozok velük. Azóta se értem, miért ez a magyargyűlölet, egy jól megépített országot kaptak a magyaroktól, miért kell üldözni azokat, akik ezt felépítették. Innen mentünk Zakopanába,

csodálatos szép síparadicsom, és szeretettel fogadják a magyarokat. Mintha más világba érkeztünk volna. A lengyel nép magyarbarát, meg is van rá minden okuk, a II. világháború idején ide menekültek a lengyel katonák, tiszték. Uhri Imre és Zsiga úr is befogadott közülük, ott vészelték át a háborút velünk a gyárban.

Szabadságot vettünk ki a feleségemmel, elindultunk Ausztriába csekély német tudásunkkal. A bécsi vasútállomáson leszólított egy magyar, van-e szálláshelyünk? Mondtam, hogy nincs, mire ő kezembe nyomott egy névjegyet, keressük a feleségét, ad szállást. Kérdezte, van-e térképem, mondtam, van, elindultunk a Maria Hilfer Strassén (lehet, hogy nem így kell írni), a mellékutcában megtaláltuk a címet. Magyarul beszélő hölgy fogadott bennünket, megállapodtunk az árban, megmutatta a szobánkat, és azt mondta, amiben tud, segít, mivel először járunk Bécsben. Nem volt szükség a segítségére, térkép segítségével megtaláltunk minden látnivalót. A vásárláshoz, a szokások megismeréséhez kaptunk segítséget. Az utcán mintha a hátunkra lett volna írva, hogy magyarok vagyunk, lépten-nyomon leszólítottak bennünket, és adták a reklámot, címet magyar üzletekbe. Végigjártuk a múzeumokat, a királyi udvar épületeiben lévőket, napokon keresztül csak azokat néztük a csodálatos parkokkal, csodáltuk az építményeket kívül-belül. Felültünk az óriáskerékre, ettük a frissen sült bécsi virslit, ültünk a híres kávéházban, csak akkor lepődtem meg, amikor ezüsttálcán hozták a borsos számlát. Közel egy hetet töltöttünk el, majd felültünk az Olaszországba induló vonatra, első állomás volt Milánó, ahol megálltunk. Egy szót nem beszéltünk olaszul, Budán volt olasz szótárunk, de otthon felejtettük. Táblákkal fogadták az érkezőket, német-olasz felirattal, a szoba ára hatezer líra. Meglepődtem, mert itthon azt mondták, háromezer líra egy éjszakai szállás. Nem foglaltam szobát, elindultunk városnézésre. A múzeumban a skála átalakítás miatt zárva tábla fogadott. A székesegyházba a feleségemet nem akarták beengedni, mert a karjai meztelenek. A kabátom adtam rá, így bemehettünk. A főoltár előtt térdelt egy leány rövid szoknyában, az egész meztelen feneke kivolt, ez senkit nem zavart. Megnéztük a vasalóházat, amit még lehetett, este felszálltunk a római vonatra, volt két hetes vonatjegyünk, személy- és gyorsvonatra, csak helyi és expressz vonatra nem volt érvényes, reggel Rómába érkeztünk. Itt háromezer líráért kaptunk szállást. Éjszaka, térkép után, felkerestük a Trévi kutat. Én nagyot csalódtam, elég kis téren van. Mi is bedobtuk a forintunkat, mivel azt a hír járta, aki pénzt dob be, az ide visszajön. Sajnos ez nem jött be nekünk, azóta se voltunk Olaszországban. Bejártuk az összes látnivalót, ebédeltünk hátizsákkal a Forum-Romanumon a lépcsőkön. Vittünk magunkkal tartósított sonkát, téliszalámit, kolbászt, sajtokat, ott is vettünk még innivalót, megvolt mindennünk. Bejártuk a múzeumokat, voltunk a Colosseumban, és akkor jöttem rá, nem igaz, hogy az olaszok megeszik a macskát, azokkal volt tele az egész épületsoda. Este bementünk egy pinceborozóba. Félve néztem körül, azt hittem, hogy itt verekedés lesz, mert olyan ordítózást hallottam. Mi csendben meghúzódtunk, kezünkben a pohár bor, és beszélgettünk Egyszer csak azt vettem észre, mellettünk elhallgattak, majd odajött két ember, és kérdezte, kik vagyunk, - némecki, englis, lengyel? Én mondtam, magyar. Néztek egymásra, nem értették. Mondtam ungarn, nem értették, már a többi odafigyelt, amikor mondtam, Budapest. Összecsapták a kezüket, és odajöttek hozzánk, hozták a borosüvegeket, töltöttek a poharainkba. Alig tudtunk kiszabadulni, jó ittasan. Csodálatos a Szent-Péter székesegyház az előtte levő térrel. Nyüzsögtek a külföldi turisták, fényképeztek, galambokat etettek, a templom is tele volt velük. Egy baj történt, nem volt kenyérünk, az üzletek zárva, néztem, a sok autó kifelé tart a városból, kiderült, hogy vasárnap volt, minden zárva. Kínomban vettem az utcai árustól pizzát, azt hittem, sajtos, krumplis volt, lekotortam a krumplit, és ettük a pizzát kenyér helyett. Még egy meglepetés ért, elmentünk a Vatikánba, az is zárva volt vasárnap. A feleségem nem eszik halat, vadat, szárnyast, én vettem halkonzerveket, olcsó és jó volt. Kevés valutánk volta, spórolni kellett. Másnap elmentem kifizetni a szállást, egy idősebb nő fogadott, megértettem, azt kérdezte, hova utazunk most. Én mondtam, hogy Nápolyba. Rémülten nézett rám, ism-

telgette – Nápoly, Nápoly –, mutatta a TV-t, verte a mellét, nem értettem mit akar, azt ismételte olaszul, malária, ami súlyos betegséget jelent, de én azt nem tudtam, csak Velencén tudtam meg, hogy Nápolyban kolerajárvány van. Amikor Nápolyba érkeztünk, két dolog feltűnt, egy – kevesen szálltunk le a vonatról. A táblákon 2.500 líra volt írva. Egy ilyen ember rám nézett, felkapta a két utazótáskám, alig győztünk utánamenni a gépkocsi forgalomban. A Zalka Máté térre vitt bennünket egy szállodába. Ez a külváros volt, én néztem és arra gondoltam, ki találta ki

– Nápolyt látni és meghalni. Ha ez Nápoly, az ördög haljon meg érte. Az utcán, mozgókonyhán, mint a fagylaltos kocsin főzték a halat, tengeri halat, mérték tányérba, ráöntve valami piros levet, a feleségem rá akart beszélni, hogy vegyek belőle, polip volt, nem vettem, szerencsémre. Ott volt a legnagyobb a fertőzött halból keletkezett koleraveszély.

A másik meglepetés akkor ért, amikor másnap autóbusszal elmentünk a hajókikötőbe, hogy Capri szigetére menjünk. A hajójegyet már az IBUSZ-nál megvettünk, mint a cirkulárét a vonatokra. Láttuk, hogy sok ember bemegy a csendőrök sátrába, mint megtudtuk, oltásra, de mi ellen, azt nem mondták, de lehetséges, mondták, mi nem értettük. A tengerről, a hajóról nézve csodálatos volt Nápoly, nem olyan, mint a teherhajó kikötő vagy a vasúti állomás környéke, csodálatos látványt nyújtott, a szebbnél szebb épületek a beépített hegyoldal rengeteg ligetével, fáival, nyüzsgő életével. Capri szigetén gyalog mentünk át a Tirén tengerig, a tengeri strandon megfürödve gyalog indultunk vissza. Nagyon szomjasak lettünk, víz kellett volna, de sehol nem volt. Egy parkból láttam, hogy víz folyik le. Két ember locsolt. Kértem magyarul – németül vizet, nem értették meg. Volt egy üres műanyag flakonom, a számhoz emelve mutattam, inni szeretnék, rögtön megtöltötték, ittam és újra tölttettem, akkor feljött a feleségem is a parkba. Kérdezték, kik vagyunk, polszki, englis, török, türkis? Hiába mondtam, magyar, ungárn, nem értették, azt mondtam Budapest. Összezsápták a kezüket és felsorolták az egész aranycsapatot. Mutogatták, mondták, hogy akkor volt futball, most már Nápoly se az igazi. Hajóval visszamentünk Nápolyba, első dolgom volt, italt vásároltam másnapra, mert reggel Pompejbe mentünk egy kis vasúton, oda jegyet kellett vennünk. Bejártuk az egész feltárt részt, megcsodáltuk a kőbe vaskerekes kocsik által kimélyített keréknyomokat, az utak szélén lévő nagy amforákat, valaha italokkal voltak telve, a régi tűzhelyeket, a négyzetcentiméteres színes padlózatokat, falakat. A múzeumba nők nem mehettek be, így én se mentem be, de volt egy étterem, étel-ital, minden volt, sok volt a japán turista, nagy élmény volt a kiásott épületrészek, utak, terek látványa, egy egész napot ott töltöttünk. Másnap Pisába utaztunk, rugdostuk a földre hullott szivacsos belsejű narancsot, megnéztük a ferde tornyot és még a látnivalókat. Feltűntek a nagy plakátok, de nem tudtuk, mit olvasnak róluk, kiderült, a kolerajárványról írtak, mit kell tenni ellene.

Velencébe utaztunk, és ott egy butikos olasznál vásároltunk, aki tudott magyarul. Egy magyar orvosházaspár felfigyelt, hogy mi magyarul beszélünk, és megkérdezték, hol jártunk eddig. Elmondtuk, Nápolynál megkérdezték, hogy be vagyunk oltva? Mondtam, nem, az olasz is felfigyelt, és kérte, menjünk el a Nemzetközi Vöröskereszthez, megmondta, melyik vaporettóval, ott kapunk papírt, amit bárhol kérhetnek, ha elhagyjuk Olaszországot. Ezt meg is tettük. A magyar orvos-házaspár kérdezte, mikor jöttünk el Magyarországról?

– Több mint két hete.

– Akkor maguk nem is tudják, hogy itt kolerajárvány van. Nápoly a főfészke, ezt otthon a Tv, rádió, újságok hirdették, kérték, ne utazzunk oda, ha nem muszáj, de ha mégis odamegyünk, legyen nemzetközi oltási papírunk, különben karanténba zárnak. Akkor értettem meg a római nőt, a nápolyi oltósátrat, meg a pisai plakátokat.

Külön élmény volt a Velencébe érkezést. Nem akartam szállodába menni, bementem az állomás épületében működő – olyan rendeltetésű, mint a mi IBUSZ-unk –, németül kértem címet magánszállásra, kevés némettudásom ellenére megértett a hölgy, telefonált, majd azt mondta: – a Grande Canal-on van egy híd, szemben velünk fog jönni egy hölgy, hosszú fekete haja van, fehér felsőrésszel. Ő lesz a lakásadónk. A hidat megtaláltuk, a szemben velünk jövő nő odajött hozzánk, elvette az egyik utazótáskám, és elindultunk vele, ahogy ő mondta, a gettóba, hogy ez mi volt, ma se tudom. Elvitt egy üzletbe, ahol élelmiszert árultak, egy másikban, ahol italt – beleértve szeszesitalt –, kaptunk egy lakáskulcsot, akkor jöttünk-mentünk, amikor akartunk. Ledöbbsentem, nem tudja, kik vagyunk, minden értéke ott van a lakásban, és nem fél, hogy kiraboljuk? Mutatta, mit akarunk látni, segített a Szent Márk téri templom tetejére is feljutnunk, és láttuk a szobrok hátulját, ami kifeszítve volt, de nem volt kidolgozva, hiányoztak a lovak, amit valamikor Görögországból hoztak ide, éppen restaurálták. Figyelmeztetett, a Szent Márk téri galambetetők táskáit gyakran ellopják, ha fényképet készít a turista, a lábai közé letett táskát kilopják, hála istennek vigyáztunk, semmit nem loptak tőlünk. A vasúti állomás előtt rengeteg különböző görög mocsári és egyéb teknőst láttunk egy vizes tóban. Végigjártam a vágányokat, érdeklődtem, de nem találtam a fiumei vonatot, ahova szerettünk volna eljutni. Végül egy zágrábi vonatra szálltunk fel. A jegy előre ki volt fizetve, a vasutas kalauz csóválta a fejét, nem ide szólt a jegy, végül kilyukasztotta, elment. Zágrábba értünk, a két utazótáskát betettem a csomagmegőrzőbe, de ez nem volt egyszerű. Kora reggel volt, éhesek – szomszások voltunk, de a táskáinkat kinyitották, átkutatták, csak azután kaptuk meg a kulcsot. Találtunk ez olyan helyet, ahol enni-innivalót kaptunk, végre teleedtük magunkat. Szétnéztünk a városban, este indultunk tovább vonaton, éjszaka érkeztünk Barcsra, ahol kínos meglepetés ért. Kiskatonák járták végig a szerelvényt, és az Olaszországból érkezőket keresték útlevél alapján. Minket is megtaláltak, egy öreg nyugalmazott orvos volt velük. Hiába volt oltási papírunk, azt mondta, a negyedik nap nem járt le, hiába tiltakoztunk, a környezetünkben lévő magyarok is azt mondták, – van szíve?! Két napja nem aludtak, nem jó vonatra szálltak, be vannak oltva, az öreg orvos hajthatatlan volt. A kiskatonák azt mondták, ez babonás, minden nap tizenhárom utast vetet le a vonatról, most mi vagyunk a tizenharmadikok. Levették az utazótáskáinkat, beraktak bennünket egy öreg autóbuszba, aminek nem voltak üveglablakai, és vittek a karanténba Barcsra. Azon nyomban vizelet-széketvizsgálat, a feleségem a nőkhöz, engem a férfihálók helyre vittek. Azon nyomban elaludtam, arra ébredtem, hogy egy fiatal fehérköpenyes nővérrel olaszul beszél két férfi. Úristen, visszavittek Olaszországba – gondolnám én, de mint később kiderült, a két olasz már két hete itt van és nem hajlandó továbbmenni, mert bár ezt a karantént fegyveresek őrzik, a parkban sok érésben lévő gyümölcsfa van, bárki szedhet róluk, és elég a jó az ellátás. Ők itt ingyen jól érzik magukat. Reggeli után találkoztunk több magyar családdal, többen voltunk, aki Budapestre ment volna gyorsvonaton, de az itt nem állt meg. Végül a vezető főorvost kértük, jogtalanul vettek le a gyorsvonatról, állítsák meg a gyorsvonatot, hogy mielőbb hazajuthassunk. Ez meg is történt a budapestiekkel, többen másfele utaztak.

Az Ákos nevű fiam feleségének szüleivel utaztunk repülőgépen Egyiptomba, Kairóba. Már a repülőtéren baj történt, a csomagjainkat, az utazó táskáinkat kirakták egy térre, és mindenki rámutatott a magáéra, felírták, bevitték a repülőre, egy fehér táskánkat egy álmódzó fiatalember a magáénak mondván elvitette. Ránk került a sor, én mondtam a stewardessnek, a fehér táskám hiányzik. Előkerült a főpilóta, azt mondta, addig nem indulunk, amíg elő nem kerül. Visszavittek a raktárba a csomagszállítón, de ott se volt a táska. Én kértem, engedjenek fel a raktérbe, én megismerem, hiszen lent van egy táska, de az nem az enyém. A főpilóta nem engedett a csomagtérbe, megkérdezte, rá van-e írva valami a táskámra? Elmondtam, egy bőrtokban található a nevem és címem, végre megtalálták. Újból lehívták az összes utast, hogy azonosítsák, kié ez a táska, amin semmi ismertető valami nincs. Akkor derült ki, hogy

egy szerencsétlen fiatalember ráismert a táskájára. Egy óra késéssel indult a repülőgép, ami azt jelentette, Kairóba csak körözve, később szállhatott le. Elvittek a szállodába, ahol csak férfi alkalmazottak voltak. Ezek első dolga volt, mit adunk el, ők megveszik. Volt a szálló előtti téren bazárárus, aki magyarul is beszélt. Nekem mondta egy volt főnököm, vigyázz, alkudni kell, mert aki ezt nem csinálja, csúnyán becsapják. Én elfelejtettem, az arabok csúnyán becsaptak, mert volt, ahol szabott ár volt, akkor láttam, én a többszörösét fizettem máshol. Vigyázz, magyar utas! Megcsodáltuk a kairói Nemzeti Múzeumot, ahol Tutenkámon járművei, hajója, ékszerei felbecsülhetetlen értékű kincsei voltak kiállítva, és rengeteg aranytárgy. Elmentünk a sivatagba a piramisokat megcsodálni, a Kheopsz piramisba bementünk, pallókon mentünk fel, ha lenéztünk, szédületes mélység volt alattunk. Végül, amikor felértünk, egy üres sírkamrát láttunk, de erős vizeletszag volt, állítólag hölgyek okozták. Voltunk kopt telepen, rettenetes szegény keresztény gyülekezet lakóhelye. A gyerekek serege nyújtotta felénk a kezeit baksisért. Cukrot szórtunk feléjük, amíg azt szedték, tovább tudtunk menni. A szemetet szamaraskordék vitték a sivatagba, vagy felhordták a lapos tetőre, onnan vitte a szél a sivatag felé. Az autóbuszokba menetközben szálltak le-fel, sokszor az ablakon át. A rendőrök hiába voltak, az autók tömkelege haladt oda-vissza, sok sérült autó, de halálos baleset ritkán fordult elő. A férfiak járták az utcákat, kisujjukat összeakasztva mentek a moziba. Kevés volt a nő és drága, alig lehetett, leginkább európai nőt lehetett látni az utcán. Néztük a Nílus hajóit, de mi hajón nem voltunk. A sivatagban nagyon hamar jön az este, a lehülés, hidegek az éjszakák. Megnéztünk egy fény- és árnyék angol nyelvű játékot a sivatag széléről, különböző színűen fényárba borítva a Szfinxet, a piramisokat, a tevéken járó éjszakai járort. Olyan hamar takarókat kellett bérelnünk, annyira fáztunk, mi is abba burkolóztunk, hogy végignézhesük az előadást. A magyar turistacsoportnak búcsúestét is szerveztek, étellel-itallal ellátva bennünket.

Az eddig leírtak közben jártunk többször az NDK-ban, Németországban, Berlinben, Drezdában, Elsztóban, ahol egy tejgyár vendégei voltunk. Egy Dombóvárról kitelepített sváb tejszakember volt a gyár igazgatója, a felesége a főkönyvelő. Drezdáig szedték össze a tejet feldolgozásra. Személyesen megismerkedtünk, a Láng Gépgyárnak voltak a csereüdülési partnerei. Ami tejből elképzelhető, tejfel, tejszín, kefir, sajtok, ezek változatit, mindent megkaptunk. Borjúhúst, pacalt, ami akkor Magyarországon nem volt kapható, ha igen, ritkán és nagyon borsos áron, ő beszerezte nekünk. Olyan jó viszonyba kerültünk az egész családjával, hogy azt mondta, nekem nem kell beutaló, amikor akarunk jönni, telefonáljak vagy írok, biztosít szobát. A lengyel határig többfelé elvittek bennünket személyautóval, jártunk hajóval a Spréwaldon, csodálatosan szép szigetek, erdők, települések, horgászhelyek váltották egymást. Ákos nevű fiam megismerkedett egy kétgyermekes fiatal házaspárral, eljöttek hozzánk Budára, Velencefűrdőre, mi elmentünk hozzájuk először Berlinbe karácsonykor, csodálatosan szép látvány volt a TV torony előtti tér fenyőágakkal kirakva, de azt hiszen, ezt már leírtam. Utána Drezdába költöztek, oda repülön érkeztünk. Kelet-Németországot bejártuk, sok szép emlékünknél maradt fényképeken is megörökítve.

Törökországba Bulgárián keresztül érkeztünk. Bulgáriában is töltöttünk egy napot, megismerve a tengerpartot, ahova akkor sok magyar utazott. Tapasztaltuk, a törökök nem szerették a bulgár állampolgárokat, ahol lehetett, ezt éreztették is velük. Nekünk volt benne részünk, nem örültünk, amikor a bulgár autóbuszvezetőt ide-oda szaladgáltatták, miközben velünk kirakatták az összes poggyásunkat. Törökországban bejártuk a bazárt, ahol rengeteg aranyékszer van felhalmozva, a Dzsámikat, a csodálatosan szép templomaikat, az üzleteiket, ékszer, bunda, szőnyeg és sok mást. Hoztunk is sok mindent. Nagyon tetszett nekik a sok szép magyar nő, volt, aki már többször járt ott, bundával, ékszerekkel tértek vissza, főleg a vidéki nők. Sokan tudnak magyarul a kereskedők közül. Isztambul csodálatosan szép. Jártunk a

Márvány tenger partján, megnéztük Rodostót, a Rákóczi Ferenc házat, ami már akkor elhanyagolt állapotban volt.

Utolsó külföldi utunk néhány éve volt Nyugat-Németországba. Euerdorf-ban, Bad-Kissingern a környékbeli nagyobb település. Velencefürdön a második szomszédom egy német házaspár, az ő vendégei voltunk, bejártuk a 3-400 km-es körzetüket, ahol a feleségének iskolái vannak. Ezzel az életem külföldi útjai befejeződtek.

5. fejezet: A köztársaság kikiáltásától az új évezredben

Eltávolodtam életem társától, meghalt 1999. jan. 18-án az első feleségem, akivel halála napjáig tartottam a kapcsolatot. 2002. febr. 1-én az elsőszülött fiamnak elhunytá után, alig két évre követte őt a felesége, a menyem. Maradt onnan két unokám. A rák, az a gyógyíthatatlan népbetegség vitte el valamennyit. Aki nem élte át, nem tudja, mi az, temetni a saját gyermeket, akit felnevelt. Kétszáz ember volt a templomban a temetésének napján, még Németországból is jött egy barátom. A fiam a „Motor revű” magyarországi vezető-szerkesztője volt. Nagyon nagy baráti és ismeretségi köre volt. Az azóta elhalt Molnár Dániel sportriporter búcsúztatta, én „A Fiam halálára” című versemmel búcsúztam örökre a szeretett fiamtól.

Jelenleg küzdünk a 82 éves feleségem egészségéért, három hónapja nem tud rendesen járni. Két orvos megvizsgálta, a Szent János Kórházba vitte a mentő, gyógyszeres kezelést kap, de nagyon keveset javult, csak bizakodunk a jövőben, hogy a nyarat ismét Velencefűrdőn tölthessük.

Újságokat olvasok, a TV-t nézem, írok és figyelemmel kísérem a történeteket, így hallottam még 2004. szeptemberében egy Vágó István által vezetett műsorban a kérdést – Milyen politikai párt politikusa volt Kéthly Anna? A jó válasz szerintük az MSzDP. Én megírtam a „Magyar Nemzet” szerkesztőségének, hogy ha tudatosan mondják ezt, az történelemhamisítás, vagy a tény nemtudása, mert soha nem volt az MSzDP, hanem az SzDP pártpolitikusa volt. Ha nem hisznek nekem, nézzék meg akármelyik nagy lexikonban. A cikk nem jelent meg az újságban, Ugyanez történt a „Magyar Fórum”-ban a 2004. december 9-i, 7. oldalon, Csurka Dóra a cikkében állandóan MSzDP-t ír az SzDP helyett, neki is megírtam, mi a véleményem, válasz nem jött. Van egy szegedi diákkori emlékem, ami ha nem velem történt volna meg, talán el se hinném, kitalált történetnek vélném, sajnos ez velem történt meg egy hóviharos Maros menti éjszakában. Lekéstem az esti vonatot, közel tizenegy órakor ment a következő, éjfél felé járt az idő, amikor a falu megállójában kiszálltam a vonatról. Egy Károly bácsi nevű vasúti krampácsoló emberrel találkoztam, aki éppen indult hazafelé. Megkérdeztük egymást. Ő így – Hát te, hogy kerülsz ilyen későn haza? – Elmondtam, én is megkérdeztem, hát Károly bácsi, hogy került ide ilyen későn?

– Tudod, ilyenkor már a hótakarítás a munkánk, én reggel hat órától vagyok szolgálatban, most engednek haza. Össze vagyok fagyva, alig várom, hogy ágyban kerüljek, egy kis melegített egyek előtte, nagyon fáradt vagyok. Egy hólapát volt nála, azzal mérte az árok melletti ösvényről a havat, és mondta – Itt az árok, menjünk beljebb. – Én egyszer észrevettem egy kukoricaszárkúpot, mondtam neki – Reggel én ezt nem láttam, amikor idejöttem az állomásra.

– Biztosan haza akarják vinni, azért rakták ide.

– Károly bácsi, úgy érzem, hazáig szembe fúj a szél, vágja a szemünkbe a havat, én már azt se tudom, hol vagyunk, nem látok semmit, a falut se lehet látni. – Morgott valamit, közben mérte a havat – Itt az árok, itt az árok, és mentünk tovább. – Egyszer csak észrevettem, hogy már nem szembefúj a szél, mondtam is neki, mire azt mondta: – Nem baj, csak hazáig így tartson. – A falu és az állomás között volt egy katonamajornak nevezett épület, elég nagy, de a faluból az állomásra vezető gyalogösvény mellett egy vizesárok, egy kocsíút, és újabb vizesárok volt, azon belül a majorság épületei. Mondom neki, – Károly bácsi, már el kellett volna érniünk a Katona majort, – mire ő – Itt van már előttünk, nézd csak meg. – Én néztem, és az jutott

eszembe: ha ez a Katona major, ez olyan közel van hozzánk, hogy át kellett mennünk a két vizesárkon, az még attól is beljebb van. Mentünk tovább, egyszercsak egy bakterlámpa világított ránk, így a bakter – Hát maguk mi az istennek gyűttek ide vissza? – Mi csak bámultunk, elmesélte, éppen a tehénnek vitte a vizet, amikor észrevette, hogy valakik vergődnek a hóviharban, megvárta, kik azok. Károly bácsi egy cifrát káromkodott, azután azt mondta, a rosseb mérje a havat, csak azt nézzük, hogy szembe fújjon a szél, elérjük a temetőt, onnan már a faluba érünk. Így vagyok én a mai bankrendszerrel, az OTP devizaosztályával, ahova én marha, az utazásaim vagy megghiúsult utazásra felvett valutámat betettem kamatra, hogy mit kaptam vissza, ha nem velem történt volna, én se hinném el, de sajnos velem történt. 1991-ben kezdődött, amikor a Budai XII. kerületi OTP fiókjába vittem a majd felsorolt valutát, és nem a szalmazsákban tartottam, pedig jobban jártam volna. Előbb azonban a birtokomban lévő, 1990. január 4-iki, „Népszava” cikkéből idézek akkori húsárakat, hogy legyen módja az olvasónak értéktételeket mondani az 1991 és 2003 év között húsárakon keresztül.

Marhahúsok 1991-ben:	
Csontos nyak, szegy, oldalas	110.- Ft
fehérpecsenye	260.- Ft
gömbölyű felsál	260.- Ft
vesepecsenye	650.- Ft
csontos hátszín	210.- Ft
csont nélküli hátszín	400.- Ft
rostélyos	160.- Ft
lábszár	180.- Ft
pacal	180.- Ft
máj	80.- Ft
velős csont	50.- Ft
Sertéshús:	
rövidkaraj	250.- Ft
hosszúkaraj	210.- Ft
csontos tarja	180.- Ft
comb	250.- Ft
oldalas	130.- Ft
dagadó	190.- Ft
máj	120.- Ft
első csontos csülök	130.- Ft
zsírszalonna	40.- Ft
tepertő	50.- Ft
Szalonnák:	
Füstölt kenyér és csemege	46.- Ft
kenyérszalonna	52.- Ft
sós hátszalonna	86.- Ft
főtt erdélyi	66.- Ft
csécsi	74.- Ft

Húskészítmények:	
párizsi	130.- Ft
krinolin, szafaládé	140.- Ft
virslis (juhbelben)	200.- Ft
virslis (múanyagbelben)	160.- Ft
nyári felvágott, olasz, veronai	100.- Ft
vadász	180.- Ft
zalahús	190.- Ft
nyári turistaszalámi	240.- Ft
hurka, véres	56.- Ft
hurka, májas	70.- Ft
bácskai	80.- Ft
kenőmájas	100.- Ft
disznósajt	80.- Ft
száraz óvári, gyulai kolbász	300.- Ft
parasztkolbász	300.- Ft
lecsókolbász	110.- Ft
sütnivaló kolbász	180.- Ft
füstölt marhanyelv	400.- Ft
füstölt elsőcsülök	140.- Ft
füstölt hátsócsülök	170.- Ft
szendvics és gépsonka	360.- Ft
Szalámik:	
Herz	460.- Ft
Pick	460.- Ft

Most tessék összehasonlítani a 2003-tól a napjainkig érvényes árakat ezekkel a felsorolt árakkal, mit ér a mai pénzünk, mennyit romlott 1990-hez viszonyítva, amikor ez 6-12 % áremelés volt az előző 1989. évhez viszonyítva. Akkor fel voltak háborodva az ilyen arányú áremelés miatt.

Most arról írok, hogy mikor kezdődött a kálváriám az OTP. XII. kerület Apor Vilmost tér 11-12 cím alatti fiókjában. Befizettem az alábbi valutaneveteket:

1991. XI. 15	10.- amerikai dollár, szabad
	1080.- osztrák shilling, szabad
	520.- német márka lek. 6. óra
1992. IX. 3.	500.- német márka, lek. 2 óra
1992. XI. 15-én átírtam 6 havi lekötésre.	
1992. XI. 12.	100.- angol font lek. 6 óra
1994. IV. 7.	200.- német márka, lek. 6 óra
2003. XII. 13-án	40.- EUR

Személyesen 1994.V.7-én reklamáltam a számlakivonatot, mire az ügyintéző hölgy azt mondta: – Ha nincs változás, felesleges kérnem, mert azt meg kell fizetnem, de ő leírja, most a jelenlegi állást, mai napig is meg van a papír.

DEM lekötve 6 óra	1134,43
DEM látra	200.–
ATS látra	1148,40
USD látra	10,32
GBP látra	103,42

Én kértem az összes, havi lekötését. a hölgy azt mondta, még ne aggódjak, a kezelés folyamatos, amíg írásban módosító rendelkezést nem adok még azt kértem a velem lévő feleségem nevére írják a kedvezményezést, az igazoló iratok bemutatása után ez megtörtént. Azt gondoltam, úgy van, mint az „átkos” Horthy rendszerben, a pénzem kamatos kamattal gyarapodik, és nem arra, hogy a bank által kitalált kezelési költség címén a pénzem ellopják anélkül, hogy engem értesítenének a változásról. Ha én ezt tudom, azonnal kiveszem a pénzem, egy részét elkezelik a kamattal együtt.

2003. novemberében felkerestem az OTP fiókot, az ügyintéző hívta a főnökeit, amikor az eredeti B93507(62268)-ot mutattam, amit a pénz lekötésekor kaptam, a fiókvezetőnő felháborodva nézett rám – Ideállít egy ilyen régi számlaszámú kivonat, az már régen megváltozott. – Én is felháborodtam – És engem erről miért nem értesítettek?

– Önnek kellett volna érdeklődni – mondta ő.

Úgy éreztem magam, mintha most szabadultam volna ki a bolondházból, vagy még most is ott vagyok? Talán azt hitték, már régen meghaltam, hiszen most a 90-ik évemet élem, minek küldjenek nekem bármit is, az általuk kitalált új rendeletekről. Közöltem, hogy a 10 dollárom kamataival kiveszem, rámripakodott – Miféle 10 dollárról beszél? Megmutattam a papírt, amin betettem. Erre azt mondja – Hol van az már? Kezelési költség címén elszámoltuk. Kérem, számlakivonat, azt mondta, majd postán megkapom, nem kaptam meg. – Újra felkerestem őket, és elmondtam, hogy '94-ben a feleségem tulajdonostárs lett, arról se tudnak? De miért nem kaptam meg az ígért számlakivonat? Várakoztatott, majd nem azt kaptam, amit már régen kellett volna, havonta kapnom (mondták az Igazgatóságon, hogy az jár), de nem kaptam, egy hevenyészett összeállítást, elszámolást kaptam, aminek a vége az volt: USD 0,22; GBP 101,03; EUR 910,95. 2003.12.23. számlavezetési díj 7,8 EUR.

2004. január 17-én panasszal fordultam írásban a felügyeleti hatóságukhoz, az OTP Budai Régió Vezetőségéhez, válasz nem onnan, hanem a bankfiókból érkezett az alábbi nevetséges szöveggel:

Hivatkozással fiókunknál vezetett lakossági devizaszámlával kapcsolatos információkérésre, az alábbiakat válaszoljuk:

A számlaszerződés száma: 11775128-02098. Egyedüli számlatulajdonos: Vörös János (1915.10.27. anyja neve: Balázs Margit).

Meghatalmazott: 1994.01.20-tól felesége Vörös Jánosné.

Állandó és levelezési cím: Bp. Batthány u. 48. II.6.

Kérésének megfelelően 1999. június 1-től elkészítettük a számlakivonat másolatokat, amelyet méltányosságból díjtalanul bocsátjuk rendelkezésére. Számlavezetési díjak a következők:

1999. július 1-től 0,4 EUR (naptári havonként, devizanemenként).

2002. január 1-től 0,7 EUR (naptári havonként, devizanemenként).

2003. szept. 1-től 0,7 EUR/hó szerződésenként

2003. november 3-tól 0,4 EUR (naptári havonként – devizaszámlával történő kiegyenlítés esetén – devizanemenként).

2004. január 1-től 100/Ft/hó (árfolyam OTP középárf. költség előjegyzése napján). A számlavezetési díj 2004. január 1-től – külön megbízás alapján – forintszámláról történő kiegyenlítéssel 50 Ft/hó.

Budapest, 2004.03.03. Tisztelettel: (aláírók) Király Gyöngyi fiókgazgató, Székely Anikó csoportvezető. mellékelve 1999. jún. 1-től számlakivonatok, kondíciós jegyzékek és egyéb tudnivaló, amiket eddig, amikor kellett volna (nem méltányoltságból) nem kaptam meg, mert ha megkaptam volna, akkor kivettem volna.

USD 10,85

GDB 112,70

EUR 878,55 – 40 amit befizettem 2003.12.3-án, össz. 918.55

Ezek helyett kaptam 2004.05.14. és 18-án:

USD 0

GDP 95 + 4,99, ami forintban 1825.- Ft lett kifizetve.

EUR 816 + 1,10 + 95 = össz. 912.-

Hová lett 10 dollárom, az angol font 12 évi kamata? Hova lett az EUR kamata, de hova lett a hiányzó befizetett tőke? Ilyen banktörvények léteznek ma az elszegényedett országban? Miért veszik el egy szegény, öreg nyugdíjas pénzét akkor, amikor bankvezéreknek már nyugati fizetést-jutalékot – ki tudja, még mit adnak, csak úgy röpködnek a milliók, közel a 10 millióhoz, vagy még több az átlag havi átlagjövedelmük.

Az első reklamációm sorsát leírtam személyesen felkerestem a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletét. Az összes vonatkozó iratot (fénymásolatot) csatoltam a beadványomhoz. Kaptam egy választ 2004. márc. 22-i dátummal, amiben az írták: Tájékoztatom, hogy a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletéhez megküldött, az OTP Bank Rt-vel kapcsolatos panaszos beadványát kézhez vettem, és azzal összefüggésben az alábbi intézkedéseket tettem.

Panaszos bankszámláját – mint egyedi jogvita ügyet – eredetben átadtam az OTP Bank Rt. vezetőjének, és egyben felhívtam arra, hogy az Ön által megfogalmazott panaszt a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény 38. §-ának megfelelően kötelesek megvizsgálni és elintézni.

A közbenső szöveggel nem untatok senkit, de az utolsó sort leírom: Amennyiben a bepanaszolt bank 30 napon belül nem értesíti a felügyeletet a panaszos ügy állásáról, úgy ismételtelen fel fogom szólítani a törvénynek megfelelő eljárás lefolytatására.

Kérem intézkedésem szíves tudomásulvételét. Aláírás Decendy Gyula főosztályvezető. Tovább nincs, több levelet nem kaptam, az ügy így lett lezárva.

Nézem a tv-t, ott láttam a „Tv ügyvédje” műsort, ahol a műsorvezető minden alkalommal elmondja – Ne hagyják magukat átverni, becsapni! – Az összes vonatkozó papírt elküldtem Juszt László úrnak. Szerencsétlenségemre szeptembertől szünetelt a műsor. Amikor újból elindult, egy ideig néztem, vártam, hátha bekerül az ügyem, de hiába. Itt se volt szerencsém. Hova menjek, hova írjak, még talán a jó istenhez. Nem tudom a címét, de annak is vannak sokkal fontosabb el nem intézett ügyei, elviszem a kemencébe, ahol elégetik velem. Volt egy szomszédom, már meghalt, szegény mindig azt mondta – Szegény ember vizel és főz, a mási mondása- Szegény embert még az ágy is húzza. Ez utóbbival az a bajom, hogy ha bebújok az ágyba, nem tudok elaludni, csak forgolódok, kénytelen vagyok altatót bevenni. Namármost, itt is baj van, az SzTK nem ad támogatást, hiába fizettem összesen 53 évig nyugdíjállományt, meg SzTK-t (13 évet, mint nyugdíjas dolgoztam), receptre adja a gyógyszertár, de orvoshoz kell menni, úgy mint a fájdalomcsillapítóért, de teljes árat kell fizetnem. Hol itt az igazság? Vannak, akik naponta, hetente orvoshoz, kórházba járnak, miért nem tesznek különbséget azok között, akik félénkenként járnak gyógyszerért, és életükben, ha néhányszor kaptak kórházi kezelést? Ezt a kezelőorvos igazolhatja, de azt is, kik azok, akik rengeteg támogatott vagy ingyenes gyógyszer iratnak fel (néha más orvossal is), ez sajnos nehezebben ellenőrizhető. Ma már olyan gyógyszerárak vannak, hogy elképesztő, sokan, a szegény öreg nyugdíjasok nem tudják kiváltani, ide jutottunk.

Akikről írtam elnézést kérek, ha valakit ok nélkül megbántottam, mert mindenben és mindenki van kivétel, még a bankokéban is. Én rossz bankot választottam, ahol tizenhárom év után nemhogy kamatot nem kaptam, az eredetileg befizetett összegeket nem kaptam meg, kezelési költség címen elkezelték anélkül, hogy erről engem értesítettek volna. A Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeleténél tudtam meg, hogy van bank, ahol nincs kezelési költség, megkapom a kamatot.

1915-ben az I. világháború idején születtem Budapesten, falun nevelkedtem, éltem szerb, majd francia megszállás alatt Ferencszálláson, tanultam Makón – Szegeden, megismertem az akkor vidéki paraszti életet, visszatértem Budapestre 1935 elején. 4 évet dolgoztam, mint betanított gépmunkás, az utolsó évet, mint munkaátvevő, 1940 -1948 V.-ig az Uhri Testvérek Autókarosszéria Kft-ben, mint műszaki tisztviselő, elértem a főosztályvezetői állást. Kirúgtak az állásomból, a pártból, mivel több, mint négyszáz szociáldemokrata párttitkára voltam, a tisztviselők bizalmija a Magánalkalmazottak Szakszervezetében. Két hónapot a Hárshgyi Idegszanatóriumban (addig ott nem zaklattak a belügyi szervek, stb.), áthelyeztek a Győri Vagongyárba, évekig dolgoztam a kereskedelmi könyvelésen, a hitelező csoport főnöke lettem, legjobb barátom volt a főkönyvelő, felajánlottak főosztályvezetői állást, elvi főosztályon (végre Győrbe, szolgálati lakásba költözve, pártba lépni), nem fogadtam el, már volt budai lakásom, azt le kellett volna adnom. Kooperációs diszpécser lettem, bejártam az országot, két évet, mint berendelt főelőadó dolgoztam a Kohó- és Gépipari Minisztériumban a termelési főosztályon, majd a Járműipar-igazgatóság termelési osztályán, vissza a gyárba,

huszonegy évet dolgoztam le. A Láng gépgyárban fejeztem be még tizenhárom évet, mint nyugdíjas, létesítményfelelősként dolgoztam, Hány ember mondhatja el mindezt magáról?

Most a kilencvenedik évemet taposom, sokan megkérdezték már tőlem, mi a hosszú életem titka? Hogy emlékszem ennyi mindenre vissza, hogy tudok még ma is kétkezi munkát végezni? A kiskertemben metszem a fákat, a szőlőt permetezem, ások, veteményezek, kapálok, locsolok, mindent javítok, még egy kis borom is van, amit kezelek, ez a hosszú élet titka, meg amit senkinek nem mondok el, sokan el se hinnék, ha hallanák.

De ez még nem minden. Velencefürdön az utcánkban sajnos sok férfi, nálam fiatalabbak haltak meg, tele van özvegyasszonnyal az utca. Vannak fiatalabb férfiak, de hozzám jönnek zárat szereljek fel, fűnyírógépből kiszakadt a villanykábel, kizárták magukat, a szobában maradt a kulcs, – Jánoskám, gyere, segíts – és én megyek, megcsinálom, gyere, nézd meg, mi baja a fáimnak, a szőlőt mivel permetezzem, hat helyen metszem az őszibarackfákat. A sok özvegy nem hiszi, hogy ilyen idős vagyok, de ha szóba kerül, azt mondják, imádkoznak az istenhez, hogy még sokáig éljek ilyen egészségben. Hát kell ennél több? Én pénzt senkitől nem kérek, mindent barátságból csinállok. A budai ház lakói nem tudják, mit köszönhetnek nekem. Van egy ügyvéd idős barátom, ő volt a közös képviselő, Dr. Sád Jenő sajnos a budai lakás fenntartása mellett vidéken él jelenleg, ritkán találkozunk. Még közös képviselő korában el akarta adni az Ostrom utcai világos, száraz, száz négyzetméteres pincét. Ötvenezer forintért csináltatott egy tervrajzot a hasznosításra, utcai ki- bejárattal. Az I. kerületi építési hivatal nem engedélyezte valami kifogással a bejáratot. A lakók egy része sokallta az ötvenezret, ő lemondott, átvette egy építészmérnök a közös képviseletet, mert éppen nem volt állása. Rövidesen bejelentette, van vevő a pincére Nagy József úr személyében, akinek valami vállalkozása van, azóta is. Nagyon alacsony áron megkapta, de azt is le akarta dolgozni a házon. Kezdte a düledező vaskorláttal. 800.000 Ft-ot kért, nekem megmutatta a tervrajzot, az első emeleten teljes felújítást kellett volna csinálni, mert egy nő a II. emeletről a kettészakadt járdalappal lezuhant, és szétverte az alatta lévő vaskorlátot. Ő, sajnos meghalt. A II. emeleti járdalapot az eredeti piszkei vörösmészkő lapot vasbetonnal pótolták. 1983-ban. A járdalapokat betonacél pántokkal fogták össze, de a vasszerkezet összetörve maradt. Egy napon azt láttam, hogy emberek valamivel bemázolják a korlátot, megkérdeztem, ez mi? Azt válaszolták, hogy rozsdamaró. Ismerem a rozsdamarót, ha járdalapra csöppen, pezseg, a szagáról is megismerhető, ez nem az volt. Azonnal leállítottam a munkát. Nagy úr azt mondta, hogy ő rozsdamaró számlát kapott. Engem nem a számla érdekelt, én lettem volna a műszaki ellenőr, de nem csinálták a teljes vasszerkezet felújítását, amivel kezdeni kellett volna, és nem festéssel. Nagy úr nem rendelkezett megfelelő szakemberrel, a munka meghíúsul. Végzett kisebb kőművesmunkát, ott is volt differencia, én kértem a 800.000 Ft-ot fizesse ki készpénzben, ez meg is történt. Ebből lett a ház homlokzat felújítása, meg az akkori tanács által adott támogatásból kifizetve. Én jártam el a közös képviselővel a pályázat meghirdetése után, amit sikerült megszerezni. Nagy úr próbálkozott a gázcsövek, vízcsövek cseréjével és festésével, amit bebizonyítottam, hogy teljesen felesleges. Engem még azzal is megfenyegettek, nők! Ők csak értenek hozzá, hogy fel akarom robbantani a házat. Magammal vittem Andreát, a közös képviselőt a gázművekhez, elmondtam, én nem látom szükségesnek a gázcsövek cseréjét, de kérem, küldjenek szakembert, megrendelték a kivizsgálást. Kijöttek, és megállapították, nekem van igazam, a csöveket rozsdátlanítani kell, és átfesteni. Ez a mai napig nem történt meg. Megmondtam a közös képviselőnek, feleslegesen ne költsük a ház pénzét, most láthatod, én nem beszélek hülyeségeket. A vízcsöveknél is ugyanaz történt, megvizsgálta szakember, amit én is mondtam, egy-két áteresztőszelep csöpög, ki kell cserélni, de nem a csöveket cserélni; festeni, rozsdátlanítani kellene. Jött ajánlat megfelelő szakembertől a korlátok teljes felújítására, én lettem a műszaki ellenőr, saját magam is segítettem, tanácsot adtam, hogy úgy harminc évig fixen áll, nem lesz rá gond. Egy fillért nem kaptam,

pedig rendelet volt, hogy 3 % megillet, 30.000 Ft járt volna, de még köszönetet se kaptam. 1999. ápr. 28-án javasoltam a járdalapok felülvizsgálatát, a kiesett, kilazult műgyanta helyett való kijavítását, mielőtt még egy haláleset nem lesz, erre is jött megfelelő szakember. Én lemondtam egy háromtagú bizottságbani részvételemről, mivel abban egyedül tevékenykedtem. Mint résztulajdonos vettem részt a ház tetőtér beépítés céljára történő eladásában, az említett Dr. Sád Jenő barátommal. A közös képviselő főleg női segédlettel akarta értékesíteni 24 millió forintért úgy, hogy abból tízmillió forintért a lakók csináltassanak liftet. Többen keveselltük ezt az összeget, én még külön, hogy a lakók vállaljanak liftépítést, mert nem tudják, mit vállalnak. Volt már értékszaktörő, jelentkezett egy új lakó, mint liftszaktörő, azt mondta, ő 6 millió forintból ÁFA-val együtt felépítteti. Ez olyan nevetséges, hogy megpróbáltam vele vitázni, de ez már nem lehet vitalap, ilyen számárság, de ebben partnere volt a közös képviselő, akinek odaadtam egy liftgyártással – szereléssel foglalkozó cég ajánlatát, ami szerint csak a felvonószekrény 4 millió + ÁFA, amit mi, a lakók, nem igényelhetünk vissza. A gépház-fogadóállomás + 4 négy emeleten a burkolat, kb. 5-6 millió + ÁFA, de ebben nincs benne a villanszerelés, a villanyóra és különböző kőműves munka. Én többet ilyen emberrel nem tárgyaltam. Ilyen emberekkel még adószaktanácsadó lakó is alkották a közös képviselő szakértőgárdáját. Én mondtam – nézd meg a hiteles ajánlatot, és ne egy hozzánemértő ajánlata alapján add el a tetőteret, neked a lakók érdekeit kell képviselni. Te is a szüleiddel itt laktok, és nem a vevő, érteken aluli ajánlatát próbáld ráerőszakolni a lakókra, ami olyan jól sikerült, hogy a végén ketten maradtunk Sád úrral, aki a lakók mindegyikének készített, a postaládájába dobta a maga szerződéstervezetét. Miután a maga szakterületén talált ilyen vevőt, sőt, több ingatlanközvetítő is megerősítette a 30 milliót, és a vevő saját pénzén építtessen liftet, ami nélkül a tervezett hat luxuslakás nem értékesíthető. Ezt megkapta a polgármesteri hivatal is. Azt mondtam a közös képviselőnek, én is aláírom, ha előbb a polgármesteri hivatal aláírja, de nem írták alá, hanem ugyanazt kérték, amit Sád úr leírt. Érdekes volt az, hogy ugyanaz a vevő Sád úréval majdnem azonos szövegű szerződésben, mint vásárlási előjoggal rendelkező, megvette a padlásteret. Ezután jött a meglepetés, ugyanaz, aki elutasította Sád úr pincebeépítési tervét, elfogadta, és engedélyt adott azonos tervre. Ugyanazon a helyen van kijárat, de a földhivatal valami oknál fogva nem jegyezte át a tulajdonjogát. Ez akkor derült ki, amikor a cég az építési engedélyt ez okból nem kapta meg. Az ügyvédje 2000. XII. 15-én visszalépett a vételtől, ezt közölte a közös képviselő asszonnyal. 2001. szeptember 12-i dátummal lett bejegyezve a tulajdonjog, ezután egy másik vevő már ki is fizette a vételárat, ami harmincmillió forint lett. A mai napig nem kezdődött meg az építkezés, de ez a házban megalakult bizottságra tartozik, járjanak utána. A lakók a lift miatt kérdezik a közös képviselőt, aki rám hárítja a felelősséget, azzal szédíti a tudatlan, szerencsétlen lakókat, hogy miattam van minden, mivel megakadályoztam az eladást 24 millióért, amiből már régen felépült volna a lift. Úgy látom, a lakók nem olvassák el azokat a papírokat, amiket kapnak, vagy nem értik, mi van leírva. ha elolvasták volna, tudnák, miért lépett vissza az első vevő 2000. végén, és miért csak 2001. szeptemberében lehetett átírni az új vevő tulajdonjogát., mert csak 2000. szept. 11-én lett tisztázva Nagy úr tulajdonbejegyzése a földhivatalnál. Akkor minek kell hazugsággal rágalmazni Dr. Sád Jenőt, de elsősorban engem. Sok tudatlan lakó még ma is azt hiszi, énmiattam nincs lift a házban. Az már természetes, hogy több mint kétszer annyit kaptak, bár kétfélmillió vissza lett tartva, nem tudom, miért. Egy biztos, én többet egy lépést nem teszek a hálátlan lakók érdekében.

Amikor lakógyűlésen bejelentette az első vevő ügyvédje, hogy (30 millióért + ők építik a liftet) megvették a padlásteret, megkérdeztem – Ki akart itt több mint tízmillió forintot zsebre vágni? – Néma csönd volt a válasz. Hálát nem várok senkitől, ezt most 90 évesen saját bőrömön kellett megtanulnom és tudomásul vennem. Ajánlom annak is, aki ezt a rövid életrajzkivonatot elolvassa, hogy ezt vegye tudomásul, van egy jó közmondás – Jótett helyébe

jót ne várj. Nem hiszik el, hogy valaki nem pénzért, önzetlenül segít ott, ahol úgy érzi, igazságtalanság történik, valakiket be akarnak csapni, valaki vagy valakik hasznát akarnak húzni azzal, hogy becsapnak hozzá nem értő embereket, tudatosan, haszonlesésből teszik. Aki ez ellen tesz valamit, azt akarják besározni, lehetetlenné tenni, sajnos ez sokszor sikerül is nekik.

Velencefürdő kivétel, ott mindenki szeret, és a maga módján viszonzza az én jótéteményemet. Vannak, akiknek én köszönhetek sokat, az ő segítségükért. Jó szomszédaim vannak, akik sokat segítenek, amit én igyekszek a lehetőségem szerint viszonzni. Oda jött egy német család, tanárnő a férjével, egy Martonvásáron élő férfi hozott össze bennünket azzal, hogy hozzám jöhetnek bármilyen segítségért. Már kivitt 800 kilométerre lévő házába tíz napra, hogy viszonzza, amit tőlünk kapnak, és jön, ha itt van, amit tud, mindenben segítenek, hála istennek ilyen is van, ahol ötvenegyedik éve élek, nem becsülnék meg egy-két család kivételével Budán. Befejeztem, nem teszek semmit a ház érdekében, Dr. Sád barátom is ugyanezt teszi, neki is elege van. Ugyanis mi ketten dolgoztunk ingyen a lakók érdekében. ki köszönte meg? Senki, a bárányok hallgatnak de élvezik az eredményt.

Nézem a magyar tv-t, mit látok? Tizenévestől a középosztályig mutogatnak – férfi – fülbevalókkal, gyöngyökkel kirakott, agyontetovált testű, kakastaréj frizurás, drogos, alkoholista, játékgépen játszó, szexpartnert naponta váltó egyéneket, ugyanolyan nőket. Miből élnek ezek? Eszembe jut, hogy ennyi idős 20 éves koromba hétfőn sorban álltam a gyárkapuban Budapest több kerületében, hogy valamilyen állást kapjak. Kaptam 20 filléres órabérért napi 10-12 órát dolgoztam, hogy ki tudjam fizetni a szállást, vegyek egy rongyot magamnak, és legyen mit ennem. Hova jutottunk öregségemre? Milyen a tv műsor? „Való-világ”? Mi ez? Milliárdok mennek el a szörnyűséges műsorokra, de egy szórakoztató műsor nincs. Senkiből lett valakik adnak műsort, nézze, aki akarja, akinek nem inge, ne vegye magára.

Politika: II/II-es, III/III-as, kit tudja, mi van még, miféle iratokat vesznek elő, politikai tiszt, besúgó, beszervezett valakik. Hol vannak a beszervezők? Kik kapták a bejelentéseket és mit csináltak azzal? Hányan lettek politikai foglyok? Kik voltak politikai tisztok, ÁVO-, ÁVÉH-ok? Most melyik politikai pártban húzódnak meg? Hol vannak azok a pufajkások, akik 1956. novemberében kerültek elő az orosz fegyverek árnyékában, nyakukban géppisztollyal, orosz tankokban hordták be a Fő utcai börtön Gyorskocsi utcai bejáraton át a börtönudvarba a fiatal leányokat – fiúkat? Én egy rugókészítő kisiparos pincelejárójából néztem, mindezt harmadmagammal. Hol vannak azok a pufajkások, akik a vállalatokban, munkahelyeken szedték össze a munkástanács tagjait, többedmagukkal, géppisztollyal hordva a kínzóhelyekre? 1956. november 13-án számon kértük a parlamentben, Rácz Sándor vezetésével a Nagybudapesti Munkástanács vezetői Tömpe Istvántól – mivel Kádár nem volt hajlandó fogadni bennünket, miért szedik össze ezeket az embereket? Mi a bűnük? Hazudott, azt mondta, nem tudnak róla, majd kivizsgálják, és értesítenek bennünket. Ez soha nem történt meg, de a kínzások, halálraverések megtörténtek. Hol vannak ma ezek a hős elvtársak? Hol vannak a Nyugati pályaudvarnál történő lövöldözés, a halálos áldozatokat követelő karhatalmisták? Hol vannak a jelentéseik? Kiknek az adatait égették el, és ami megmaradt, kik őrzik a Titkos iratokat? Csodálatos, most a volt különböző nevű kommunisták mind hősök? Hiszen ők voltak a beszervezők, vagy nem? Mindenkit hülyének néznek? Köztünk élnek, és jó módban az utódaik, akik ma nem vállalják a pártjuk múltját, és annak bűnös tetteit. Most ők akarnak szociáldemokratáknak látszani, elfeledve, mit tettek ezekkel az elődeik, akikre ma is büszkéek. Még élünk, akikkel megtették, kidobták a munkahelyünkről, a pártunkból csak azért, mert nem voltunk hajlandóak behódolni, önként belépni a kommunista pártba. Nem beszélek Szeder Ferencről, aki a börtönökben halt meg a feleségével együtt, de beszélnek Kéthly Annáról, aki külföldön halt meg, és azt állítják, hogy az MSzDP politikusa volt, holott ez hazugság. Nézzék már meg a lexikonokat, ami volt 1919-ig, és mi lett 1920 után, 1948. júniusáig, SzDP,

jó, ha tudják. Kétszer olvastották be a kommunista pártba a szociáldemokratákat, másodszor 1948-ban. Miért csak Kéthly Annát ismerik, és a többi pártvezetőt, vezetőségi tagokat, 1944-ig országgyűlési képviselőt nem? Mert semmi közük nem volt hozzájuk, nincs szociáldemokrata múltjuk, honnan ismernék. Most mégis ők vezetik a két, mások által újjáalakított szociáldemokrata pártot, mellőzve a még élő, régi, meghurcolt párttagokat. Miért? Mert félnek tőlük, hiszen ők volnának a régmúlt idők örökösei. Ők még emlékeznek az átélt múltra. Illene megbecsülni őket, amíg élnek. Ők még emlékeznek az 1948-ban a kommunisták által alakított, úgynevezett egységbizottságokra, ahova bekényszerítették a szociáldemokrata párttagokat, de azokra is, akik önként lettek árulók, csak azért, hogy ennek fejében előnyökhöz juthassanak, az új, a szociáldemokrata pártot megszüntető pártban. Nekik kellett hazug nyilatkozatokat aláírni a volt pártvezetőkkel szemben. Ez a kommunisták által létrehozott „Nagybudapesti Egységbizottság” által irányított, az országot behálózó helyi egységbizottságok fejezték be a kékcédulás, hamis hatalomátvételt azáltal, hogy így sikerült, sajnos, szociáldemokrata párttagokkal megszüntetni, és beolvasztani, mint 1919-ben az egész szociáldemokrata pártot. Ebben Marosán főtitkárhelyettes és társai mutattak példát, átmenekülve a süllyedő hajóról a kommunista pártba, ahol jólétet, biztonságot és pártvezetői beosztást kaptak, jó pénzért, magukra hagyva az üldözésnek, bebörtönzésnek kitett volt pártvezető társaikat. Talán az országban nekem van olyan papírom, ami bizonyítja, hogy voltak, akiket bekényszerítettek ebbe az egységbizottságba.

Most olvasom egy újságban, Szűrös Mátyás lemondott a „Történelmi Szociáldemokrata Párt” elnöki tisztségéről, mint mondotta – „Olyan gyarló emberi és politikai viszonyok alakultak ki, hogy én ehhez nem kívánok asszisztálni. Úgy gondoltam, hogy méltatlan lenne belebojnyolódni kicsinyes vitákba, áskálódásukba. Inkább kivontam magamat.” – Berecz János volt kommunista, „Központi Bizottság” titkára viszont tudtommal ma is Kápolny úr pártjának a tagja, és onnan hirdet nemzeti érdekből nagy koalíciót. Áldásom rá, de miért fordított hátat a pártjának, ahol dicsőségben, jólétben élt? Nem ő ilyen egyedüli köpönyegforgató, ahogy az idő kívánja.

A II. világháború után a Kisgazdapárt nyerte meg az első parlamenti választást. Ez nem tetszett az oroszoknak és a velük érkezett kommunistáknak. Megalakult az MKP, az első kommunista párt, Rákosi – Gerő vezetésével. Révai József volt a párt főideológusa. Megalakult az új Szociáldemokrata Párt. Szakasits Árpád és a semmiből előbújt péksegéd, Marosán György vezetésével. Én vele egyszer beszéltem, viszont ismertem Szeder Ferencet, aki főtitkár is volt 1945. előtt, ő csak másodfőtitkár-helyettes lett. Nem akarom megismételni a történetek részleteit, hogy szűntek meg az egy munkás „testvér” párt, Kisgazda, Paraszt párt, a polgári pártok moszkvai irányítás mellett. A két munkáspárt egyesítése után született a „Magyar Dolgozók Pártja”. 1956. leverése után született az MSZMP, a Magyar Szocialista Munkáspárt. A kommunizmus bukás után született az új MSZP, ők az utódpárt, az „M”-et, a munkást kihagyva párt lett, megtartva a közös kommunista és szociáldemokrata párt vagyónát, maradt az eredeti MSZMP, Thürmer elvtárs vezetésével, vagyon nélkül, a mai napig magába fogadva az öreg, mai napig kommunista érzelmű lakosságot. A tagságuk lényegtelen, mint az újjáalakult szociáldemokrata pártoké. A mindezt átélő öregek lassan kihalnak, már csak kevesen vagyunk túlélők. Ez a mai MSZP új, fiatal párttagokból áll, vezetőik a régi vezetés leszármazottai, akik KISZ tagok, ill. KISZ-titkárok voltak, az őseik által megszerzett vagyont örökölték, abban élnek ma is. Hozzájuk csatlakoztak a barátok és azok, akik nem munkából, hanem ebből a pártból kívántak meggazdagodni. Ez sikerült is. Nők – férfiak, akiknek semmi közük a múlthoz, a párthoz csatlakoztak, vezető szerepet kaptak az öregekkel szemben. Ezek vezetik ma az országot. Van egy ellenzék, a „Fidesz”, Orbán Viktor vezetésével, egyszer voltak négy évig hatalmon. Egy jól működő népgazdaságot hagytak maguk után, amikor a nép, nem tudni miért, megvonta bizalmát, az MSZP-re szavazott. Az előzmény: Ők

ígérték a nyugdíjasoknak egyszer 19.000 forintot, 13-ik havi nyugdíjat, amiből az első évben egy hét lett, a közalkalmazottaknak 50 %-os fizetésemelést, maguknak 100 %-os emelést. Mindez megtörtént a választás után. Nem így az ígért adók ügyében, hiszen azt mondták, nem lesz adóemelés, a társuk, az SzDSz párttal szövetkezve. Ezzel a párttal kormányoznak ma is. Meg is van az eredménye. Hogy az ígért fizetésemeléseket végrehajthassák, kevés volt a „Fidesz” által hagyott vagyon, külföldi magas kamatra kölcsönöket vettek fel, amit az ország lepusztult népgazdaságával nem tudnak ellensúlyozni, ezt szenvedjük ma is. Mi történt? Milliárdos fiatalok vezetik az országot. Az egykori munkáspárt a milliárdosok pártjává vált, az SzDSz hasonlóképpen. A gazdagok még gazdagabbak lettek, a szegények még szegényebbek. Tele vagyunk munkanélküliekkel, hajléktalanokkal, akiket el kellene tartani, de miből? Vagyon nincs, hova lett, ki tudja? A világon itt épülnek a legdrágább autópályák, a korrupció virágzik országszerte. Sok ember lefizethető, akármilyen magas fizetésből él, nem beszélve az alacsony bérből élő, így akar jobb módon élni, ami érthető. Ki nem szeretne jobban élni? Ez a korrupció melegágya. Virágzik országszerte, megszüntetni nem lehet, fejtől bűdösödik a hal. A fejet kell levágni, hogy ez megszűnjön, vagy legalábbis a minimálisra csökkenthető legyen.

Medgyessy választást akart nyerni, ezért hirdette meg a pártja által kiagyalt programot meggondolatlanul, mert nem számolt azzal, nem a kisjövedelmű közalkalmazott jár jól, hanem a magas jövedelmű, több állást, akár négyet is betöltő, kap 50 %-kal magasabb bért, nem egyszer, hanem folyamatosan, ők 100 %-ot. Ezt ki kellene termelni, ami lehetetlen. A multimilliárdosok által létrehozott vállalkozások – a külföldiek – alig fizettek adót, az adófizetésre kedvezményt kaptak, ennek lejáratakor olcsóbb munkahelyet keresve tovább álltak, itthagya a munkanélkülivé vált alkalmazottakat.

Medgyessy megbuktatásával, Gyurcsány hatalomra jutásával semmi nem változott, legfeljebb annyi, hogy maga mellé vette az SzDSz-ből dr. Kóka János orvost, akiből gazdasági minisztert csinált, nyilván megfelelő gyakorlattal. Ez az ember szintén milliárdos, mint a főnöke, kik azok, akik elhiszik, hogy ezek a kis jövedelmű, kétkezi munkást, nyugdíjast – nagylétszámú kis nyugdíjasokra gondolok – vagy a kisjövedelmű, bérből, fizetésből élőket képviselik a parlamentben? Sajnos vannak sokan, akik kiváltságosok, a lefizettek és a politikai kalandorok táborából kerülnek ki. Ők látják hasznát ennek a kormánynak, aminek a feje most bevallotta, letagadták a gazdasági nehézségeket azért, hogy választást nyerjenek, azóta semmit nem csináltak, nem kormányoztak, akkor mit csináltak? Halmozták a bajokat, emelték a korrupciót, lopjon – csaljon ki mit tud törvényesen, legfeljebb etikátlan, és akkor mi van? A kutya ugat, a karaván halad, de meddig? Amíg a nép hagyja. Itt tartunk ma, a megszerzett vagyonok maradnak nagyrészt az örökösök tulajdonában. Ők nem érzik az uralkodó áremeléseket, a közszolgálati díjak olyan emelését – lásd gáz, ami létszükséglet – , amit sok szegény család nem tud kifizetni, de ez magával hozza a gázfogyasztók áremeléseit is. Ugyan-ez vonatkozik a benzin áremelésére az áruszállítás miatt, az adók emelése, lásd ÁFA, amit Grósz elvtárs ideje alatt hoztak létre, meg a svéd adórendszert, de nem a svéd jövedelmeket, az maradt a balkáni szinten.

Van egy jelentős réteg, a meggazdagodtak, a több száz – milliós, a milliárdosok rétege, aki nagyon jól él. Nekik megfelelő ez a rendszer, ha a nép megmozdul, az őket kiszolgáló rendőrség megvédi ezt a kizsákmányoló rendszert, aminek én is szenvedő alanya vagyok. Nem várhatom, hogy ezek leírása után kiadják az írásaimat, ez érthető is, hiszen a médium is a tulajdonukban van. Csak olyan írás jelenhet meg, amiben őket istenítik, kiszolgálják. Én nem tartozok ezek közé, bár nem vagyok Fideszes, MIÉP-es, csak egy öreg szociáldemokrata, aki vénségére tapasztalja, kár ingyen mások érdekeit megvédeni, mert azt soha meg nem köszönik, nem hiszik el, hogy nincs egy fillér hasznom belőle. Akkor miért csinálom? Becsü-

letből, sajnálatból, az igazság védelméből? Ebből nem lehet hasznot húzni, nem lehet megélni, akkor miért csinálom? Így születtem, így is halok meg, elfelejtve azok által, akiken segitettem, az érdekeik miatt szót emeltem, persze, beleértve a magam érdekeit is.

Mi minden keseríti meg az életem, megpróbálom leírni az alábbiakban. A piacon naponta változnak felfelé az árak. A régi, kifejezetten szegény nép eleségére gondolok a II. világháború előtt, szalonna, tepertő, pacal ára elképesztő. Mi az oka? A munkásságból lett országvezető réteg továbbra is ette, vásárolta ezeket, szemben az elszegényedett, egykor gazdag emberekkel. Ma is ott tartunk, a szegényebb rétege él ezeken, azért lehet az árut magas szinten tartani, mert sokan vásárolják. Bárányt – birkát ritkán lehet kapni, de ha van, nagyon magas az ára. Külföldre viszik-e vagy hova lesz, nem tudom. Ugyanez vonatkozik a kacsára – libára. A halárak is igen magasak, és akkor keveslik a magyar lakosság halfogyasztását. Megszaporodtak a kerti vetemény-, gyümölcs-, szőlőbetegségek, nagyon magas áron vásárolhatóak a védekező vegyszerek. Lassan eltűnnek az állati eredetű trágyák, műtrágyákat kell használni, igen magas áron. Ásni, kapálni kell, locsolni igen magas vízdíjért, ezért emelkednek a termékek árai, ami inkább a kereskedőknél, árusítóknál jelentkezik, nem a termelőnél. Itt van még a tej, a tejtermék. Igazi tej már nincs, csak amiből már kivettek valamit, így osztályozzák árban – minőségben a tejföllel együtt. Itt is a feldolgozók viszik el a hasznát. Egy jó, igazi kolbász nagyon ritkán kapható, nem jó a fűszerezés, beledarálnak sok mócsingot, nem jól füstölik, élvezhetetlen és drága. Hova lettek a jó szakemberek? Persze az alapanyag is sokszor hibás, nem mindegy, mivel etetik az állatot. Ettem már például holland hal ízű marhahúst is. A hentes védekezett, ezt kapta a nagykereskedőtől, már többen szóvá tették, hogy hal ízű. Haldarálékokkal etetett marhahúsról volt szó. A baromfinál hasonló a probléma, más a szabadban élő, mindent, főleg kukoricát evő állat húsa, mint a tápszereken felhizlaltaké. Ezek árai is naponta nőnek, mert nem gazdaságos az állattartás. Van rideg marha hús, az ára megfizethetetlen a kisnyugdíjas vagy kifizetésű embereknek. A cipő, ruhakészlet ára, minősége kiismerhetetlen és drága, olcsóbb a kínai, vietnami – sok szegény megveszi.

Közszolgáltatás: fizetek Budán szemétdíjat egész évre, Velencefürdön háromnegyed évre, hiába tiltakozok, hogy két helyen nem szemetelhetek. A víz- és csatornadíj egyre többbe kerül. A Rákosi- és Kádár-idő elején ilyet nem fizettünk. A gáz és villany díja nem a nyugdíjemlékekkel arányos, pedig jó volna, ha a nyugdíj is ilyen arányban nőne. Nekünk, öreg nyugdíjasoknak egyetlen szórakozásunk a Tv, rádió. Rádióm nincs, belecsapott a villám a tv-antennán keresztül, a tv-t fizetem egész évben, kábelen keresztül kapom, holott hét hónapig nem használom Budán, csak csatornát váltok a legalacsonyabbra, amiket éppen most emeltek meg elég magasra. Azt mondják, többbe kerül – ha kikapcsolatom – az újrakapcsolás, mintha ezt a legalacsonyabb díjat fizetem, ami most 1002 forintba emelkedett. Ami viszont a családi csomag 5.440 Ft/hó műsorát illeti, enyhén szólva pocsék. Van választási lehetőség sok csatornán, de milyen? Sehol egy jó, szórakoztató műsor, ha van, egy időben már csatornáéval, sok a háborúsdi, abból nekünk elegendő van, lövöldözés, verekedés, autós egyéb üldözés, van sok krimi. Általában, ami engem felháborít, a zene meg a zenének csúfolt dörömbölés, amikor beszélnek, nem érteni a beszédjüket a hangos háttérzenétől. Mi a fenének a zene beszéd közben? A hangmérnök még ezt nem vette észre? Én megértem, hogy a zenészeknek is meg kell élni, de vagy zenét hallgatok, akkor ne beszéljenek, vagy beszédet szeretnék megérteni, de a hangos zene miatt érthetetlen az amúgy is sokszor halk, nem érthető, a magyar hangot adó nő gyakran, de sok esetben a férfi hangja sem érthető. Hol vannak a kabarék, cirkusz műsorok? Hol van olyan folytatásos műsor, mint például az angol „Csengetett milord?”. Hol vannak ettől a mai sorozatok? Sokat fizetünk a semmiért. Még egy: emlékszem, amikor kezdődött a magyar Tv-műsor, a műsorvezető elmondta, milyen felháborító, az amerikai filmekben megszákítják az adást, és reklámot adnak. Mi már túlhaladtuk őket, film előtt, film

közben két-három, de több alkalommal 5-10, vagy több percig reklámot mutatnak, hogy némelyik milyen, jobb nem beszélni róla, film után reklám. Ez naponta több órát tesz ki. Jobb volna, ha 2-3 órás külön reklámot adnának, nézze, aki reklámot akar nézni, de ne szakítsák meg ennyi időre a filmeket, mert idegesítő és élvezhetetlen a film nézése.

Azt mondják, takarékoskodjunk, sajnos sokan máról holnapra élnek, akinek van egy kis megtakarított pénze, megadóztatják az amúgy is alacsony kamatot. Miért nem korlátozzák, az adózás alsó határát adómentessé téve, ne a kisbefektetőket sújtsák kamatadóval, hanem a nagy befektetők fizessék a gazdagok kamatadóját? Persze, ezek közül sokan külföldi bankokban tartják a pénzüket vagy ingatlanban, Horvátországban, spanyoloknál, Amerikában és egyéb helyeken. Ezek után hol adóznak? Kiknek van több milliós fizetésük? A futball világában, annak ellenére, hogy alacsony nézettségű, az edzők akár 4-5 milliót kapnak havonta, a futballisták egy-két milliót, és hol van a magyar futball? Hova sülyedt a nagy múltú FTC, a Fradi, a pénz esztelen szétszórása miatt? Mi pénzt vesznek fel a bankvezérek, mi meg a kisbefektetők minden szolgáltatásért fizetünk, kamatot alig kapunk, most még azt a keveset is megadóztatják? Minden gyár, intézmény vezetősége milliókban kapja a havibért, tíz-húsz milliósak a prémiumaik, a végkielégítésük, és ezzel szemben mit kap a dolgozó, az őket kiszolgáló, a termelő munkás? Éhbért. Így mennek tönkre gyárak, vállalkozások, és válnak munkanélkülivé az ott dolgozók. Dübörög a jólét fent, és dübörög a nyomor lent, ezen kellene változtatni. Rákosi idejében ez nem volt, ekkora fizetési differenciák nem léteztek, a Kádár rendszer vége felé kezdődött, hogy a vezetőket fizették meg, még ha veszteséges is volt a vállalat, ők akkor is kiemelt fizetést kaptak és prémiumot. Ma a szabad piacgazdaságban a vezetők fizetése határtalan, ezért drágul az élet, a termékek, lásd gyógyszerárak, állandóan emelkednek az áraik. Ki fizeti meg? Az öreg, beteg nyugdíjas, a kisfizetésű alkalmazott használ sok gyógyszert. A legalapvetőbb, sokat használt gyógyszer után nem kap egy fillért se, például fájdalomcsillapító, altató vásárlásakor, dolgozhatott akárhány évet – én 53, a feleségem 56 évet –, és ez idő alatt összesen kétszer feküdtem kórházban, a feleségem hasonlóan, de ezt sehol nem veszik figyelembe. Túl van minden adminisztrálva, az ellenőrnek főellenőre van, de még ezt is ellenőrzik, mégis sok a visszaélés, a csalás, ezt fizeti meg, aki becsületesen él. Sok olyan mondvacsínált állás van, ami értelmetlen, magas fizetést kapnak, de minnek, meg kellene szüntetni, de nem merik, mert valakik állnak mögöttük. Hány olyan idős szülő, főleg nagyszülő fekszik kórházban, holott nem ott lenne a helyük, de ők is valakiknek a szülei, nagyszülei, különleges bánásmódot kapnak, a szegény beteg meg fizessen, az, aki igazán rászorulna a kórházi ápolásra? Ötvenhárom évig fizettem az SZTK-t, most fizethetek vizitdíjat. Mi ez, ha nem az idős emberek zsarolása, igen tisztelt Miniszter Úr? Ezért még sorba is ülhetek, bárki, aki ügyes, megelőzhet.

Most kaptam éppen egy csekket velencei kastélyom vízfogyasztásáról. X-ik hónaptól 11 m³ víz- és csatornadíj, 8085 Ft. Egyre drágul az élet, és nincs kiút, mert ha most ezekkel a megemelt árakkal átmenetileg csökkentik az államháztartás hiányát, továbbra is fennáll a magas, eddig felvett adósságállomány, annak a kamataival, akkor ez a megszorítás továbbfolytatódik, a kiemelt fizetések, a nagy milliós végkielégítések nem szűnnek meg. Gondoltak erre?

Nekem volna egy javaslatom, felül kellene vizsgálni a magyar jövedelmeket, azokat a vagyontokat, amikhez jogtalanul majdnem, vagy ingyen jutottak, adják vissza az államnak valódi áron történő hasznosításra, és ebből törlesszék a felvett, elherdált adósságokat, de biztos vagyok benne, nem merik megtenni, mert van egy jó magyar közmondás, mely így szól: „Jelentsd fel az ördögöt az apjánál.”, akkor mi van? Semmi. Sajnos a megvesztegetéseket nem lehet csak tettenérvéllel bizonyítani, ezzel van tele az ország. Így keletkezik a vagyon, ami után adót sem fizetnek. Csak a bérből, fizetésből élők adóalapja bizonyítható, ellenőrizhető,

nem azoké, akik a legújabb barátnőikkel külföldi tájakon, szigetekken nyomorognak nyaranta, itthon részletfizetést kérnek a bevallott adóra, mert éppen egy kis vityillót is vettek a barátnő nevére.

Azt mondják, akik létrehozták az adóellenőrző APEH-et, hogy jól meg kell fizetni őket, ne-hogy megvesztegetésre szoruljanak. Szépen hangzik, de akkor hogyan lehetséges, többmilliós visszatérítendő ÁFA-t fizetnek jogtalanul, akinek járna, az nem kapja vissza, csak hosszas utánjárásra. Van, amikor kiderül a 10-20 milliós, vagy ennél sokkal több visszafizetés, akkor, aki közreműködött, az egyéneket hol vonják felelősségre? Még ilyen perről nem hallottam, vajon csendben intézik el, házon belül? Nem kellene visszafizetés előtt megnézni, fizetett-e ÁFA-t az, aki azt visszaigényli, és csak ha jogos, akkor, és nem soron kívül fizetni? A túl-adminisztrált közhivatalokban az ügyintézés nagyon hosszú, sok esetben csúszópénzzel gyorsítható. Miért nem lehet egyszerűsíteni az ügyintézést kevesebb közbeiktatással? Munkaerő szabadulna fel.

A Rákosi időben büntették a nem dolgozókat, volt Rákosinak egy mondása, aki nem dolgozik, ne is egyen. Akkor még volt munkalehetőség, újjá kellett építeni az országot, a gyárakat, a szétbombázott, szétlőtt üzemeket. Alakultak kisüzemek, kiskereskedelem, dolgoztak önálló kisiparosok. Alakult a fegyvertelen rendőrség gumibottal felszerelve, de megjelent az éjszakai vetkőztető banda, a betörők a gyilkosságtól se riadtak vissza, volt fegyveres orosz katoná magyar rendőrrel, éjszaka járőröztek, mert sok esetben orosz katonák is vetkőztettek, nőket támadtak meg. Megkezdődött a feketepiac, dollár, arany volt a fizetőeszköz, a pengő már semmit nem ért, '945 végén már milliós árak voltak, jött a milliárd, a pénznek nem volt értéke. A paraszt ruhaneműért, ékszerekért adott élelmiszert.

Megkezdődött az éjszakai élet: Előkerültek drága italok, kétes egzisztencia volt a vendég, betörő, nőket áruló, devizákat forгатók, hiszen akkoriban még amerikai, angol katonák is voltak Budapesten. A nép – ezek kivételével – félt éjszaka a lakásokból kimozdulni. A közvilágítás is gyenge volt. Lassan haladt a gáz – akkor még gázgyárakat kellett helyreállítani – vízvezetékek helyreállítása. Nem jártak a villamosok, előbb a síneket és a felsővezetékeket kellett helyrehozni, majd a villamoskocsikat használható állapotba hozni. Autó a rossz utakon csak az angol, amerikai és az orosz katonáknak volt. Sok időbe telt, amíg megjelentek az első magánautók, teherautók, a stráf-lovaskocsik, amik az építőanyagot, az árut hordták. Aki akart, talált munkát. A lassan üzemelő gyárakban laza volt a munkafegyelem, kevés volt a szakember. A később államosított gyárakban is lézengtek a dolgozók, ami folytatódott 1956 után is a Kádár-korszakban. A politika nagyon sok kárt csinált. Egymásban sem bíztak az emberek, sok lett a besúgó. A megbízható, jó párttagokat kiemelték. Ők lettek a gyárigazgatók, miniszterek, az ÁVO, a rendőrség, a honvédség vezetői. Kaptak lakást, sokan svábhegyi, rózsadombi villát, a tulajdonos elmenekült vagy internáló táborba, börtönbe került. Az új tulajdonos vagy leszármazottak többsége ma is ezekben él. Sok, soha nem létező állást kreáltak, párttitkárság, KISZ titkárság. Szakszervezeti bizottság kiszolgáló személyzettel, személyautó használattal, rendészet, szervezési osztály, belső ellenőrzés, orvosi rendelő, üzemi konyha –, nem tudom mind felsorolni. A vezetőket, főosztályvezetőket, főmérnököket, vezérigazgatókat, a helyetteseit, kereskedelmi igazgatókat jól megfizették, év végén kiemelt osztalékot kaptak. Így van ez ma is. Én nagyon sajnálom a munkanélkülieket, de amikor leépítést rendelnek el, rendszerint a kis fizetésű alkalmazottak kerülnek az utcára, a nagy fizetést élvezők maradnak. Sok a felesleges adminisztráció, ami lassítja, hosszabbítja az ügyintézést. Ezt mindenki érzi, akinek valamilyen ügyet kellene intéztetni. Sorba állhat, hónapokat várhat, amíg eldöntik jól vagy rosszul az ügyét, hogy hány felesleges osztály fekteti el, ezt már sokan tapasztalták. Felháborító például, hogy közalkalmazottak, ügyvéd közreműködésével hányan válnak hajléktalanokká, szerencsétlen, félrevezetett családok. Hova jutott ez a nép, ez az ország lakos-

sága? Regényt lehetne írni a lopás, a csalás, a korrupció, a félrevezetés, becsapás, rettegésben tartás áldozatairól...

Ami még engem felháborít; olyanok adják ki magukat politikai üldözöttnek, lásd: 1948-ban a szociáldemokrata párt még élő tagjai, valóban üldözöttek voltak, szemben azokkal, akik vagy nem is éltek, vagy gyerekek voltak abban az időben. 1956 a forradalom éve: hallgatnak az abban valamilyen formában résztvevők, de hangosak azok, akik akarnak és tudnak ebből hasznot kovácsolni. Mesélni, történelmet hamisítani lehet, ki ellenőrzi? 1945-ben annyi ellenálló jelent meg, hogy kaszával elkergették volna a német megszállókat, ha annyian lettek volna. Hol vannak a korabeli papírjaik, amik igazolnák, amiknek kiadják magukat, például párttagsági könyv, üldöztetésüket igazoló írás? Nekem ezek megvannak, még korabeli fényképeim is. Sok ilyen embert ismerek, ők is engem, alig várják, hogy meghaljak, egy történelmi tanúval kevesebb lesz. Hála istennek, közölhetem, hogy 2006 decemberében írok, annak ellenére, hogy tudatában vagyok 92-dik életévemmel közeledik az utolsó utam, az életem vége. Igyekeztem becsületesnek, jó szándékú, másokat segítő embernek lenni. Ezt a környezetemben sokan tanúsíthatják is. Soha nem voltam politikailag, sem gazdasági ügyekben magam vagy mások kárára megvásárolható, ezért nem is lettem gazdag ember, szerény nyugdíjamból, a munkámból élek, amíg élek. Ehhez a jó istentől kérek segítséget, adjon még ilyen egészséget, hogy elláthassam magam és beteg feleségemet enni-innivalóval, a jó háziorvosom segítségével – amit ezúton is neki hálásan megköszönök –, ellát a legszükségesebb gyógyszerekkel. Vannak segítő jó barátaim, egy fiam, nekik is mindent köszönök. Akik vétettek ellenem, azoknak is megbocsátok, talán egyszer rájönnek, tévedtek. Hibáim nekem voltak – vannak, magammal viszem majd, nem a sírba, a kemencébe, ahol elégetnek. Sok mindent viszek magammal, de nem állt módomban többet megírni, bár lenne mit. Aki az írásaimat figyelmesen elolvassa, sokat hasznosíthat és tanulhat belőle, bár lehet, hogy sokat ismételtem.

Budapest, 2006. december 6.